

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΧΑΒΙΑΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

A.M: 413M/14048

*«Ο χώρος του διαδικτύου ως πεδίο επίλυσης θρησκευτικών διαφορών:
το παράδειγμα του μουσικού είδους της μέταλ μουσικής, ως καταλύτη
επιρροής ιδεολογιών σχετικών με τη θρησκεία. Ποσοτική έρευνα για
επιβεβαίωση ευρημάτων.»*

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:

ΚΑΡΑΜΟΥΖΗΣ ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟΣ Αναπληρωτής Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΛΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ Επίκουρη Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε.

ΚΑΤΣΑΔΩΡΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Επικουρος Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε.

Ρόδος, Σεπτέμβριος 2017

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

*Ο χώρος του διαδικτύου ως πεδίο επίλυσης θρησκευτικών διαφορών:
το παράδειγμα του μουσικού είδους της μέταλ ως καταλύτη επιρροής ιδεολογιών
σχετικών με τη θρησκεία. Ποσοτική έρευνα για επιβεβαίωση ευρημάτων.*

*

*The Internet as a field of resolving religious conflicts: The example of the heavy
metal music and its pivotal role influencing religious based ideologies.
Quantitative research to confirm the findings*

ΧΑΒΙΑΡΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Επιβλέπων: Καραμούζης Πολύκαρπος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παν. Αιγαίου

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή στις 13/09/2017

1. Καραμούζης Πολύκαρπος, Αναπληρωτής Καθηγητής Παν. Αιγαίου
2. Κλαδάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια Παν. Αιγαίου
3. Κατσαδώρος Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής Παν. Αιγαίου

ΡΟΔΟΣ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2017

Δηλώνω υπεύθυνα ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πρωτότυπης μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας, ότι έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες και ότι αυτή η εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για το συγκεκριμένο Π.Μ.Σ.

Χαβιαράς Γεώργιος

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:	14
1.Θρησκευτικές διαφορές.....	14
1.1 Ο πόλεμος των θρησκειών	14
1.2 Οι θρησκευτικές διαμάχες με σημείο αναφοράς τα ατομικά δικαιώματα.....	15
1.3 Συγκρούσεις στο όνομα θρησκειών	24
1.4 Θρησκευτικοί πόλεμοι.....	32
1.5 Θρησκευτική διαμεσολάβηση	35
1.6 Το διαδίκτυο(internet) ως διάλογος για τις θρησκείες	42
1.7 Η χέβυ μέταλ μουσική ως διάλογος για τις θρησκείες.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	59
2.Η μέταλ μουσική	59
2.1 Η γέννηση της Μέταλ.....	59
2.2 Τα είδη της Μέταλ.....	60
2.3 Ο παράγοντας θρησκεία στην μεταλ	70
2.4 Τραγούδια μέταλ με σατανικό περιεχόμενο	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	103
3.Μεθοδολογία-ερευνητικά στάδια	103
3.1 Σκοπός της έρευνας.....	103
3.1 Τα στάδια της έρευνας.....	104
3.2 Επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού θέματος (προβλήματος).....	104
3.3 Σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας.....	105
3.4 Συλλογή δεδομένων	109
3.5 Η αξιοποίηση του εμπειρικού υλικού.....	111
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	113
4.Αποτελέσματα της έρευνας	113
4.1 Δημογραφικά στοιχεία μαθητών	113
4.2 Προτιμήσεις μουσικής και επαφή με εκκλησία.....	114
4.3 Προτιμήσεις μουσικής ανάλογα με το φύλο	116
4.4 Προτιμήσεις μουσικής ανάλογα με την επαφή με εκκλησία.....	119
4.5 Απόψεις για την metal μουσική.....	120
4.6 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο	124
4.7 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με την επαφή με την εκκλησία	127

4.8 Σχολιασμός-Συμπεράσματα	129
Βιβλιογραφία.....	135
Ελληνική Βιβλιογραφία.....	135
Ξένη Βιβλιογραφία.....	136
Παραρτήματα Παράρτημα Α.....	140

Σχήματα-Πίνακες-Εικόνες-Γραφήματα

Σχήματα-Πίνακες-Εικόνες-Γραφήματα

Πίνακας 4.1 Δημογραφικά στοιχεία μαθητών.....	110
Πίνακας 4.2 Είδος μουσικής που προτιμούν.....	111
Πίνακας 4.3 Είδος μουσικής που προτιμούν ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα ελέγχου χ^2	114
Πίνακας 4.4 Είδος μουσικής που προτιμούν, επαφή με την εκκλησία και σημαντικότητα ελέγχου Mann-Whitney	117
Πίνακας 4.5 Αισθήματα που τους προκαλεί το άκουσμα metal μουσικής	120
Πίνακας 4.6 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου Mann-Whitney.....	121
Πίνακας 4.7 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου Mann-Whitney.....	122
Πίνακας 4.8 Αισθήματα που τους προκαλεί το άκουσμα metal μουσικής ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου χ^2	123
Πίνακας 4.9 Συντελεστής συσχέτισης Spearman ανάμεσα στις απόψεις για την metal μουσική και την επαφή με την εκκλησία.....	125
Γράφημα 4.1 Επαφή με εκκλησία.....	112
Γράφημα 4.2 Αποτελέσματα για το αν ακούν metal μουσική.....	113
Γράφημα 4.3 Επαφή με την εκκλησία ανάλογα με το φύλο.....	115
Γράφημα 4.4 Αποτελέσματα για το αν ακούν metal μουσική ανάλογα με το φύλο.....	116
Γράφημα 4.5 Άποψη για την metal μουσική.....	118
Γράφημα 4.6 Οικογενειακό περιβάλλον και μουσικές προτιμήσεις.....	119
Γράφημα 4.7 Άποψη για την metal μουσική.....	120

Περίληψη

Καθ' όλη τη διάρκεια της συνύπαρξης των διαφόρων θρησκειών υπήρχε πάντα μία αόρατη και άδηλη μεταξύ τους διαμάχη, σχετικά με το ποια θρησκεία πρεσβεύει το σωστό, συνεπώς υπάρχει μία και αληθινή θρησκεία που κατέχει τη μοναδική αλήθεια; Ιδιαίτερα έντονη υπήρξε η διαμάχη μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλαμισμού, μία διαμάχη που είναι έκδηλη και στις μέρες μας λαμβάνοντας παράλληλα και πολιτικές προεκτάσεις. Εντούτοις, παρά τις σαφείς διαφορές μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλαμισμού υπάρχει μία κοινή άποψη και στις δύο θρησκείες, ότι δηλαδή η μέταλ μουσική συνδέεται άμεσα με ανήθικες και κοινωνικά απορριπτές πράξεις, όπως είναι ο σατανισμός. Όντας, η μέταλ μουσική, που γεννήθηκε κυρίως σε Αγγλία και Σκανδιναβικές χώρες, στις αρχές της εμφάνισής της είχε άμεση σχέση με τον σατανισμό, καθώς εκπρόσωποι συγκροτημάτων μέταλ δήλωναν ανοιχτά σατανιστές. Εντούτοις, και με την πάροδο του χρόνου, η αντίληψη αυτή μειώθηκε, καθώς το μουσικό αυτό είδος εκφράζει κυρίως μηνύματα οργής και αγανάκτησης σε κακώς κείμενα που επικρατούν στην κοινωνία. Όμως, ακόμα και σήμερα, οι απόψεις αυτές εξακολουθούν να υφίστανται και να θεωρείται, ότι η μέταλ αποτελεί κίνδυνος για τη θρησκεία. Υπό αυτά τα πλαίσια, βασικό στόχος της παρούσας μελέτης είναι να καταδειχτεί κατά πόσο η θεωρία αυτή υφίσταται στην πράξη και κατά πόσο η μέταλ μουσική αποτελεί κίνδυνο για τους νέους. Για τον λόγο αυτό, υλοποιείται μία ποσοτική έρευνα, μέσω διανομής ερωτηματολογίων σε διαδικτυακό περιβάλλον σε νέους ηλικίας 13 με 16 ετών, ηλικίες όπου η μέταλ μουσική είναι ιδιαίτερα δημοφιλής ενώ παράλληλα δε, γίνεται ποιοτική έρευνα μέσω αναφοράς σε σχετική με το υπό μελέτη θέμα βιβλιογραφία.

Λέξεις κλειδιά: θρησκείες, μέταλ μουσική, αντίληψη, σατανισμός, νέοι

Abstract

There has always been an invisible and unstated controversy over which religion promotes righteousness, throughout the coexistence of the different religions. Consequently, is there a real religion that conquers the one and only truth? The conflict between Christianity and Islam, a controversy that is evident today has been particularly intense, and has manifested itself through political implications. However, despite the obvious differences between Christianity and Islam, there is a common thread that suggests that metal music is directly linked to immoral and socially disposable acts, such as Satanism. Metal music has its roots in the UK and Scandinavian countries and at the beginning of its appearance was directly related to Satanism, as metal band representatives were openly self proclaimed Satanists.

However, this perception of metal's immorality has been diminished, as this musical genre mainly expresses messages of rage and indignation towards the shortcomings that plague our society. Nonetheless, these beliefs still exist and metal is considered to threaten religion. In this context, the main objective of this study is to demonstrate whether this theory can be proven in practice and whether metal music and its conveyed meanings can be a bad influence to adolescents. Consequently, a quantitative survey is being carried out by the distribution of questionnaires in an online environment to teenagers aged between 13 and 16 since metal music is particularly popular in this age range. Also, a qualitative research is carried out by reference to literature.

Key words: religions, metal music, perception, Satanism, young people.

Εισαγωγή

Η μέταλ μουσική ως μουσικό είδος ξεπήδησε κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1960 από τη Μεγάλη Βρετανία και συγκεκριμένα από τις βιομηχανικές πόλεις των Midlands, δηλαδή από την περιοχή της κεντρικής Αγγλίας. Ως ήχος μπορεί να θεωρηθεί πως έλκει ορισμένα στοιχεία από μουσικά είδη, τα οποία ήδη προϋπήρχαν, όπως τα blues ροκ αλλά και η ψυχεδελική ροκ που είχε αναπτυχθεί από καλλιτέχνες, όπως οι Doors και ο Jimmy Hendrix. Η ειδοποιός της διαφορά σε σύγκριση με προηγούμενα μουσικά είδη είχε να κάνει με το ότι χρησιμοποίησε και ενέταξε στο στυλ της ένα πιο σκληρό και βαρύ ήχο με την εκτεταμένη χρήση ηχείων και amplifiers.

Επίσης, το στυλ της συνδέθηκε διαχρονικά με ένα είδος επιθετικότητας, η οποία συνδυάστηκε εν πολλοίς (ειδικότερα στην περίπτωση της βρετανικής Heavy Metal) με ένα gothic ύφος, αλλά και με θεματολογία παρμένη για παράδειγμα από τον κόσμο του υπερφυσικού, από ταινίες thriller κ.λ.π. Εδώ είναι δυνατόν άλλωστε να σημειωθεί και το ότι διαχρονικά η θεματολογία της Μέταλ μουσικής είχε να κάνει και με εικόνες παρμένες από την ζωή των μεγάλων αστικών κέντρων της Δύσης.

Η μέταλ μουσική παραδοσιακά χαρακτηρίζεται από τον δυνατό, παραμορφωμένο ήχο της ηλεκτρικής κιθάρας, τους εμφατικούς ρυθμούς, τον πυκνό ήχο μπάσου και την έντονη χρήση των ντραμς. Η ηλεκτρική κιθάρα και η ηχητική ένταση και παραμόρφωση που της αποδίδει ο ενισχυτής αποτελεί βασικό στοιχείο στο Heavy Metal.¹ Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 κάποια γνωστά συγκροτήματα άρχισαν να χρησιμοποιούν πλέον δύο κιθάρες στις συνθέσεις τους. Πρωτοπόρα συγκροτήματα όπως οι Judas Priest και οι Iron Maiden ακολούθησαν αυτή την τακτική διατηρώντας τη μια κιθάρα για τον ρυθμό και την άλλη για οδηγό και σόλο. Το σόλο της κιθάρας αποτελεί κεντρικό και σημαντικό στοιχείο μιας Μέταλ μουσικής σύνθεσης.

Για τους λάτρεις της Heavy Metal, οι Black Sabbath, είναι ίσως μια από τις πιο σημαντικές και επιδραστικές μπάντες όλων των εποχών. Πρωτοστάτησε στις σκοτεινές αποχρώσεις της μουσικής μέταλ μουσική με την οποία κατέληξε να είναι

---

¹ Deena Weinstein,(1991). *Heavy Metal: The Music and its Culture*. Da Capo Express.σ. 23

συνώνυμη, καθώς τα μέλη της πειραματίστηκαν στο να ξεκουρδίσουν τα έγχορδα όργανά τους αρκετά ημιτόνια κάτω από το κανονικό.

Ο κιθαρίστας Tony Iommi εργαζόταν σε ένα εργοστάσιο στο Μπέρμιγχαμ ως έφηβος, και έχασε τις άκρες του μεσαίου και παράμεσου δακτύλου του σε ένα εργατικό ατύχημα. Αφού άκουσε ένα δίσκο του blues κιθαρίστα Django Reinhardt – που παίζει με μόνο δύο δάχτυλα καθώς έχασε τα άλλα δύο σε ένα ατύχημα με φωτιά – ο Iommi εμπνεύστηκε για να ξαναπιάσει την κιθάρα του. Λόγω του τραυματισμού του ωστόσο, το παίξιμο ήταν οδυνηρό και έτσι ήταν αναγκασμένος να ξεκουρδίσει τις χορδές για να ανακουφίσει τον πόνο του. Επιπλέον, μαζί με τον κιθαρίστα των Led Zepplin, Jimmy Page, ο Iommi ήταν ένας από τους πρώτους μουσικούς που πειραματίστηκε με την μεγάλη παραμόρφωση του σήματος της κιθάρας, για να δώσει αυτό τον χαρακτηριστικό ήχο crunch που ακούμε σήμερα στο ροκ.

Αν και ο όρος Μέταλ μουσική χρησιμοποιήθηκε αργότερα, κυκλοφορίες πριν την δεκαετία του 1970 θεωρούνται δείγματα πρώιμου Heavy Metal. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι Led Zepplin, οι Deep Purple και οι Cream και στις Η.Π.Α. οι Jimmy Hendrix και οι Steppenwolf ενέπνευσαν τα συγκροτήματα που θα δημιουργούσαν αργότερα το ιδίωμα. Ιδιαίτερα το τραγούδι "Born to be Wild" των τελευταίων θεωρείται από πολλούς το πρώτο Μέταλ μουσικό τραγούδι, καθώς οι στίχοι του περιέχουν την αγαπημένη για τους οπαδούς του metal θεματολογία των μοτοσυκλετών και της ταχύτητας, ενώ ο στίχος "μέταλ μουσική Thunder", έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ονομασία του ιδιώματος.²

Έτσι ήταν η κατάσταση μέχρι την ίδρυση των Black Sabbath το 1969 στο Μπέρμιγχαμ της Αγγλίας από τους Όζι Όσμπορν, Τόνυ Αιόμι, Γκίζερ Μπάτλερ και Μπιλ Γουόρντ. Η ανάγκη για την έντονη παραμόρφωση της κιθάρας και το δυνατό μπάσο προέκυψε σε μια περιοδεία των Black Sabbath σε μυυραρίες της Γερμανίας, όπου ο Όζι διαπίστωσε ότι κόσμος μιλούσε δυνατά και δεν έδινε την απαιτούμενη σημασία στη μουσική τους. Έτσι, για να τους κεντρίσει το ενδιαφέρον, το συγκρότημα προσπάθησε να δυναμώσει και να σκληρύνει τον ήχο.

Στις 13 Φεβρουαρίου του 1970 κυκλοφορεί από τους Black Sabbath ο πρώτος ομώνυμος δίσκος, που θεωρείται από την πλειοψηφία των οπαδών του

---

² Στο ίδιο, Weinstein, σ.24-25

συγκεκριμένου είδους μουσικής ως η πρώτη κυκλοφορία. στο είδος. Γι' αυτό η ημερομηνία κυκλοφορίας του θεωρείται και η ημερομηνία γέννησης του ιδιώματος. Την ίδια χρονιά κυκλοφορεί ο δεύτερος δίσκος τους με τίτλο "Paranoid". Και οι δύο πρώτοι δίσκοι περιέχουν κομμάτια ύμνους για το ιδίωμα. Επίσης, την ίδια χρονιά κυκλοφορούν δίσκοι από τους Uriah Heep, τους UFO και τον Alice Cooper.³

Την επόμενη χρονιά κυκλοφορεί και το ντεμπούτο των Ιρλανδών Thin Lizzy, ενώ το 1972 κυκλοφορεί και το ντεμπούτο των Blue Oyster Cult. Κυκλοφόρησαν σύντομα και οι πρώτοι δίσκοι των Aerosmith (1972), Judas Priest (1974) και των Αυστραλών AC/DC (1976). Μια ακόμα σημαντική μπάντα, οι Van Halen, κυκλοφόρησε το ομότιτλο ντεμπούτο της, ενώ το 1979 κυκλοφορούν τρεις δίσκοι των Βρετανών Motorhead με τίτλο "On Parole", "Overkill" και "Bomber" αλλά και το "Highway to Hell" των AC/DC, ο τελευταίος δίσκος του τραγουδιστή της μπάντας Μπον Σκοτ, ο οποίος πέθανε την επόμενη χρονιά. Την ίδια χρονιά, οι Black Sabbath απολύουν τον τραγουδιστή Όζι Όσμπορν και στη θέση του προσλαμβάνουν τον Ρόνι Τζέιμς Ντίο, πρώην τραγουδιστή των Rainbow.⁴

Είναι αλήθεια, πως η θεματολογία της μέταλ από δεκαετίες πριν είχε θεωρηθεί πως είναι συνυφασμένη με το πεδίο του σατανισμού. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί, ότι η σύνδεση των τραγουδιών πολλών συγκροτημάτων της Heavy Metal, καθώς και των εξώφυλλων των δίσκων τους με τον κόσμο του σατανισμού ή γενικότερα με ό, τι έχει να κάνει με το gothic στοιχείο και με το παραφυσικό, αποτέλεσε διαχρονικά περισσότερο ένα είδος διαφημιστικού τρικ. Αποτέλεσε δηλαδή έναν τρόπο προκειμένου όλα αυτά τα συγκροτήματα να πουλήσουν πολύ περισσότερους δίσκους σε μια ευρύτερη μάζα καταναλωτών. Οι τελευταίοι προέρχονταν κατά κύριο λόγο από τους κόλπους της νεολαίας των αστικών κέντρων του δυτικού κόσμου, δηλαδή από ένα τμήμα των δυτικών κοινωνιών, όπου από καιρό πριν ήδη είχε κάνει την εμφάνισή της μια διαδικασία αμφισβήτησης και σύγκρουσης προς ένα σύνολο παραδεδομένων κοινωνικών αξιών και ιδεών. Μεταξύ των τελευταίων παραδοσιακά ήταν και το πεδίο της θρησκείας.

Ήδη από τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της Heavy Metal, υπήρξε ένα σύνολο αντιδράσεων έναντι αυτής της μουσικής και των συγκροτημάτων που την

---

³ Στο ίδιο, Weinstein, σ. 25

⁴ Στο ίδιο, Weinstein, σ. 26

υπηρετήσαν. Οι αντιδράσεις προήλθαν κατ' ουσίαν από ένα σύνολο κοινωνικών φορέων, εκ των οποίων ένα τμήμα προερχόταν από τους κόλπους του θρησκευτικού κατεστημένου. Αυτή η αντίδραση εξάλλου, δεν αφορούσε μόνο τις δυτικές κοινωνίες, αλλά αντίστοιχα και τον ελληνικό χώρο, με τις πρώτες αντιδράσεις να ανακύπτουν μέσα στη δεκαετία του 1980, όταν πλέον η μέταλ μουσική είχε καταστεί αρκετά δημοφιλές σε μέρος και της ελληνικής νεολαίας (αυτή η περίοδος αποτέλεσε γενικότερα την εποχή της ύψιστης ακμής και ανάπτυξης της μέταλ μουσικής σε διεθνές επίπεδο).

Υπό αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει το ενδιαφέρον της στη σχέση του εν λόγω είδους μουσικής, με τον παράγοντα της θρησκείας. Συγκεκριμένα, αναμφισβήτητα υπάρχει μία άδηλη πάλη και διαμάχη, για το ποία είναι η αληθινή θρησκεία, ιδιαίτερα δε μεταξύ του Χριστιανισμού αλλά και του Ισλαμισμού. Καθ' όλη τη διάρκεια της ύπαρξής τους, η διαμάχη αυτή ήταν έντονη και εξέλαβε πολλές πτυχές. Ήδη το διαδίκτυο, ως μέρος πλέον της καθημερινότητάς μας αποτελεί βασικό εργαλείο προώθησης πολλαπλών θρησκευτικών ρευμάτων-θρησκειών και δεν θα ήταν υπερβολή να λέγαμε πως αποτελεί τη φωνή κάθε θρησκείας προς τους πιστούς της ή τους εν δυνάμει πιστούς της, προωθώντας τη μία και αληθινή θρησκεία. Εντούτοις, είναι αναμφισβήτητο το γεγονός, πως θρησκείες, όπως ο Ισλαμισμός και ο Χριστιανισμός, μπορεί εν πρώτης να φαίνονται να διακατέχονται από διαφορετική νοοτροπία και λογική, όμως συμφωνούν σε πολλά πράγματα. Ένα από αυτά είναι η συσχέτιση της μέταλ μουσικής με μηνύματα και ενέργειες που αντίκεινται σε αυτό που πρεσβεύει κάθε θρησκεία συνδέοντάς της, συνεπώς, με ανήθικες πράξεις και κυρίως δε με τον σατανισμό. Το σημείο αυτό αναφοράς, η κοινή αντίληψη, δηλαδή πως η μέταλ είναι επικίνδυνη, μπορεί να αποτελέσει το εφαλτήριο ενός δια-θρησκειακού διαλόγου και προσέγγισης. Για τον Kung, άλλωστε, δεν υπάρχει ειρήνη, χωρίς θρησκευτική ειρήνη και η θρησκευτική ειρήνη δεν νοείται χωρίς το διάλογο μεταξύ των θρησκειών. Αυτή είναι η βασική ιδεολογία που δεσπόζει στα έργα του Hans Kung⁵.

Ο ίδιος είναι πεπεισμένος για την ύπαρξη μιας παγκόσμιας ηθικής η οποία είναι απαραίτητη τώρα όσο ποτέ άλλοτε, στο σύγχρονο, μεταμοντέρνο κόσμο όπου ζούμε.

---

⁵ Hans Kung (1991). *Projet d'ethique planetaire*. Seuil.σ.23

Και αυτό, διότι απειλείται η ίδια του η επιβίωση⁶. Για τον Kung, η διακήρυξη για το παγκόσμιο ήθος δε θα πρέπει να επαναλαμβάνει τους όρους της Διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διότι «δεν θα πρέπει να διατυπώνει δικαιώματα που επιζητούν συνταγματική κατοχύρωση» αλλά που αναφέρεται στο βαθύτερο ηθικό επίπεδο των ανθρώπων⁷. Ο Kung άλλωστε, «περιλαμβάνει τα δικαιώματα του ανθρώπου στους προβληματισμούς τους για το παγκόσμιο ήθος και αναφέρεται συχνά σε αυτά...»⁸. Οι λαοί αλλά και οι διάφορες θρησκείες έχουν συνειδητοποιήσει πως μετά την παγκόσμια Διάσκεψη του Κιότο το 1970 η θρησκευτική προσέγγιση είναι βασικό συστατικό της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο διαθρησκευτικός διάλογος είναι η λύση στα διάφορα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος κόσμος, όμως αμέσως δημιουργείται και το ερώτημα κατά πόσο ο σύγχρονος κόσμος είναι προετοιμασμένος για αυτόν.

Ο διαθρησκευτικός διάλογος είναι, επίσης, το κλειδί της προσέγγισης των λαών μεταξύ τους, χωρίς να γίνει καταπάτηση ή παραβίαση των ιδιαίτερων βασικών χαρακτηριστικών που προαναφέρθηκαν. Άλλωστε η προσέγγιση αυτή δεν θα πρέπει «να επιδιώκει να υποκαταστήσει το ιδιαίτερο ήθος των διάφορων θρησκειών»⁹. Κατά τον Kung, απεναντίας θα πρέπει να σέβεται το παγκόσμιο ήθος, το οποίο στηρίζει τα δικαιώματα του ανθρώπου. Επομένως, παγκόσμιο ήθος είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τα δικαιώματα του ανθρώπου. Και αυτό, διότι «συνθήκες, νόμοι, συμφωνίες, τηρούνται μόνο εάν από πίσω από αυτές βρίσκεται η ηθική βούληση για πραγματικό σεβασμό τους»¹⁰. Στην πράξη ο δια-θρησκευτικός διάλογος θα ενώσει τους λαούς για έναν κοινό σκοπό, την κοινή συνεργασία, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και την προαγωγή τους εκεί που απουσιάζουν αυτά και κατ' επέκταση η ειρήνευση στον κόσμο. Όμως, όπως και ο Δελικωνσταντής έτσι και ο Kung θεωρεί πως ο διάλογος αυτός δεν είναι εύκολη υπόθεση. Και αυτό διότι η πολιτιστική αλλά και θρησκευτική ευαισθησία αποτελούν τροχοπέδη¹¹.

Συγκεκριμένα, οι χριστιανοί πιστεύουν ότι η θρησκεία μεταφέρει την πεποίθησή του ότι είναι μοναδικοί κάτοχοι της αλήθειας συνεπώς της σωτηρίας. Και αυτό διότι

---

⁶ Δελικωνσταντής Κ. (2007) Οι προοπτικές του διαθρησκευτικού διαλόγου στην εποχή του πλουραλισμού. Αθήνα. Σ. 87

⁷ Στο ίδιο, Δελικωνσταντής, σ. 90

⁸ Στο ίδιο, Δελικωνσταντής, σ. 90

⁹ Στο ίδιο, Δελικωνσταντής, σ. 90

¹⁰ Στο ίδιο, Δελικωνσταντής, σ. 90

¹¹ Στο ίδιο, Δελικωνσταντής, σ. 90

διάφοροι πατέρες ανά τους αιώνες εμφύτευσαν την ιδέα αυτή στο μυαλό των πιστών, η οποία μεταλαμπαδεύτηκε από γενιά σε γενιά. Επομένως, οι χριστιανοί θεωρούν πως είναι οι μοναδικοί κάτοχοι της γνώσης και της αλήθειας. Ο Χριστιανισμός έχει κεντρική θέση στον πυρήνα των διαφόρων θρησκειών, όμως, όλες οι θρησκείες διεκδικούν και αυτή τη μοναδικότητα της διάδοσης της μοναδικής αλήθειας.

Στο σημείο αυτό η μέταλ μουσική, ένα μουσικό είδος ιδιαίτερα κατακριτέο από τις δύο μεγαλύτερες θρησκείες-Χριστιανισμό και Ισλαμισμό, θα μπορέσει να γεφυρώσει τις διαφορές αυτές, καθώς και οι δύο αυτές θρησκείες διατηρούν κοινή στάση και αντίληψη πως η μέταλ μουσική είναι συνδεδεμένη με τον σατανισμό.

Κατά πόσο όμως όντως μπορεί να θεωρήσει κάποιος, ότι η μέταλ μουσική είναι εν τέλει συνυφασμένη με απόκρυφες ή σατανιστικού τύπου δοξασίες. Και το κυριότερο ερώτημα που θα μπορούσε να τεθεί μέσα από τη συγκεκριμένη εργασία και την περίπτωση μιας έρευνας που διεξάγεται στα πλαίσιά της, είναι αν και κατά πόσο μπορεί να θεωρηθεί πως είναι συνυφασμένη με τον καθορισμό των στάσεων απέναντι στη θρησκεία. Η συγκεκριμένη διάσταση εξάλλου επιχειρείται να "ανιχνευθεί" μέσα από μια έρευνα σε παιδιά ηλικίας 13-16 ετών, παιδιά δηλαδή της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και όπου υπήρξε εφαρμογή της ποσοτικής μεθόδου έρευνας με τη χρήση ερωτηματολογίου. Η ηλικία της ομάδας στόχου δεν είναι φυσικά τυχαία, αλλά καθώς η μέταλ μουσική είναι ένα μουσικό είδος ιδιαίτερα αγαπητό στη νεολαία και ιδιαίτερα στους εφήβους, η ηλικία της ομάδας αυτής κρίθηκε ως η καταλληλότερη, ώστε να απαντήσει το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας.

Για να γίνει η έρευνα αυτή πιο έγκυρη και επιστημονική, κρίθηκε απαραίτητο να χωριστεί σε δύο μέρη, στο θεωρητικό αλλά και στο πρακτικό. Συγκεκριμένα, στο θεωρητικό κομμάτι, αναλύονται και επεξηγούνται βασικές έννοιες και όροι που αποτελούν κομμάτι της παρούσας μελέτης, όπως η έννοια της θρησκείας, της θρησκευτικής διαμεσολάβησης, του διαδικτύου αλλά και της μέταλ μουσικής. Ιδιαίτερα δε για τη μέταλ μουσική, γίνεται αναφορά στην ιστορία της, με ειδικότερες αναφορές και σε διάφορα μουσικά συγκροτήματα. Εδώ υπάρχει επίσης αναφορά και σε ό, τι έχει να κάνει με τα διάφορα ξεχωριστά είδη της μέταλ μουσική που αναπτύχθηκαν στην πάροδο των ετών. Αντίστοιχα, ένα δεύτερο κεφάλαιο αφορά το πλαίσιο των αντιδράσεων που είχαν προκύψει εναντίον της ,μέταλ μουσικής ήδη από τις πρώτες μέρες εμφάνισης του είδους. Αυτές οι αντιδράσεις, όπως ήδη τονίστηκε και λίγο παραπάνω, είχαν να κάνουν με τις αναφορές αρκετών εξ αυτών των τραγουδιών σε συγκεκριμένη θεματολογία.

Σε ένα δεύτερο μέρος, που αποτελεί το ερευνητικό-πρακτικό τμήμα της εργασίας, εξετάζονται οι απόψεις παιδιών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, παιδιών δηλαδή που μεταξύ άλλων σε αυτήν την ηλικία σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό θεωρείται πως έχουν κάποια ακούσματα και από το συγκεκριμένο είδος μουσικής. Οι απόψεις τους καταγράφονται σε ένα σχετικό ερωτηματολόγιο, μέσω του οποίου επιχειρείται να "ανιχνευτεί" για παράδειγμα, η σχέση τους με τον χώρο της Εκκλησίας και της θρησκείας, οι τυχόν αντιδράσεις των γονιών τους, το αν τα ίδια ενδιαφέρονται για αυτό το είδος μουσικής, για το αν θεωρούν πως είναι δυνατόν η μέταλ μουσική να επηρεάσει τις στάσεις τους έναντι του θρησκευτικού συναισθήματος ή αν έχουν την αίσθηση πως μπορεί να ωθήσει τους νέους προς τη βία.

Τέλος, η παρούσα μελέτη κλείνει με τα βασικά συμπεράσματα που απορρέουν από την ποσοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε, τα οποία απορρίπτουν στην πράξη την κυρίαρχη θεωρία που θέλει τη μέταλ μουσική να είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τον σατανισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ:

1.Θρησκευτικές διαφορές

1.1 Ο πόλεμος των θρησκειών

Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις του 2001, πολλοί Χριστιανοί αντιμετώπισαν το Ισλάμ ως μια βίαιη θρησκεία που επηρεάζεται από τον Τζιχάντ ή αλλιώς τον ιερό πόλεμο. Το πρόβλημα με αυτήν την προσέγγιση είναι ότι μεγάλη πλειοψηφία Μουσουλμάνων ήταν το ίδιο συγκλονισμένη από τις επιθέσεις όσο και οι χριστιανοί. Οι περισσότεροι μουσουλμάνοι δεν βλέπουν τη θρησκεία τους ως βίαιη και θεωρούν τον Τζιχάντ ως έναν καθαρά πνευματικό τύπο πολέμου¹².

Από την άλλη πλευρά, ο Χριστιανισμός έχει επίσης επηρεαστεί βαθιά από την έννοια του ιερού πολέμου. Οι μεσαιωνικές Σταυροφορίες κατά των Μουσουλμάνων είναι ένα προφανές παράδειγμα. Ωστόσο, ένα πιο πρόσφατο παράδειγμα είναι ο πόλεμος μεταξύ Καθολικών και Προτεσταντών στη Βόρεια Ιρλανδία. Και πολλοί Χριστιανοί έχουν την πεποίθηση ότι ο Χριστιανισμός είναι η μόνη αληθινή θρησκεία¹³.

Ένα σημαντικό στοιχείο είναι ότι ενώ ο Χριστιανισμός έχει οδηγήσει σε εξτρεμισμό και φανατισμό, οι περισσότεροι Χριστιανοί δεν είναι εξτρεμιστές. Το ίδιο ισχύει για τους μουσουλμάνους και τα μέλη των περισσότερων άλλων θρησκειών. Έτσι, φαίνεται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις μόνο μια μειοψηφία οπαδών συγκεκριμένης θρησκείας φτάνει στο άκρο και είναι πρόθυμη να σκοτώσει στο όνομα του Θεού. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν είναι η ίδια η θρησκεία που οδηγεί σε σύγκρουση. Είναι η προσέγγιση των ανθρώπων απέναντι στην εκάστοτε θρησκεία που οδηγεί σε συγκρούσεις¹⁴.

Αυτό το φαινομενικά απλό συμπέρασμα ανοίγει έναν κόσμο ευκαιριών για την προώθηση της θρησκευτικής ενότητας και ανοχής. Τώρα βλέπουμε ότι η θρησκευτική σύγκρουση προκαλείται από μια συγκεκριμένη στάση απέναντι στη θρησκεία, μια συγκεκριμένη προσέγγιση. Στην εποχή μας γίνεται όλο και πιο σαφές ότι, αν θέλουμε

---

¹² Hourani A.(1994). *Ιστορία των Αραβικών Λαών*. Αθήνα: Λιβάνης,σ.105

¹³ Στο ίδιο, Hourani ,σ.105

¹⁴ Κεπέλ Ζιλ. Τζιχάντ(2000). *Ο ιερός πόλεμος*. Αθήνα: Καστανιώτη,. σ. 77

να μειώσουμε τις θρησκευτικές συγκρούσεις, πρέπει να εξετάσουμε προσεχώς την προσέγγιση που κάνει τους ανθρώπους να φτάνουν στο άκρο¹⁵.

1.2 Οι θρησκευτικές διαμάχες με σημείο αναφοράς τα ατομικά δικαιώματα

Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ θέτει τα θεμελιώδη και ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου σε πρώτο πλάνο προστασίας στο διεθνές χώρο. Δικαιώματα όπως η αξιοπρέπεια, η αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, η ισότητα, η αξιοπρεπή διαβίωση είναι αυτά που ώθησαν και στην περαιτέρω ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και του δικαιώματος της επέμβασης ενός κράτους σε ένα άλλο, όταν απειλούνται τα δικαιώματα αυτά αλλά και η ίδια η Δημοκρατία.

Ένα από τα θεμελιώδη και ατομικά ανθρώπινα δικαιώματα είναι εκείνο της θρησκευτικής επιλογής αλλά και της ανεξιθρησκίας. Δηλαδή, κάθε άνθρωπος έχει το αναφαίρετο δικαίωμα να επιλέξει αυτόνομα, αβίαστα και ελεύθερα τη θρησκεία που θα ενστερνιστεί έχοντας παράλληλα και το δικαίωμα να μην πιστέψει και καθόλου, σε κάποια θρησκεία¹⁶.

Πέρα όμως από τη νομική αυτή θεμελίωση και κατοχύρωση των ανθρωπίνων και ατομικών δικαιωμάτων, οι ίδιες οι θρησκείες αναφέρονται στα ατομικά και θεμελιώδη δικαιώματα μέσω των διδαχών τους οι οποίες και προωθούν ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Εντούτοις, είναι εύλογο ερώτημα το πόσο οι διδαχές αυτές γίνονται πράξη και αυτό διότι, τόσο η Χριστιανική Θρησκεία και η Μουσουλμανική (Ισλάμ) αν και συγκεκριμένες ηθικές αρχές που αφορούν στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην πράξη τα δικαιώματα αυτά παραβιάζονται από τον θρησκευτικό φανατισμό και τους εξτρεμιστές πιστούς κάθε θρησκείας¹⁷.

Προσεγγίζοντας το Ισλάμ, μπορούμε να πούμε τα εξής: το Κοράνι, είναι το ιερό βιβλίο των Μουσουλμάνων, το οποίο διδάσκει στους ανθρώπους τις αρχές που πρεσβεύει ο θεός και πως οι πιστοί θα πρέπει να τις ακολουθήσουν. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα δημιουργείται ένα κίνημα διάδοσης του ισλαμισμού στην Αίγυπτο με το όνομα «Ταμπλίγι». Το κίνημα αυτό διακηρύσσει πιστή και τυφλή εφαρμογή των

---

¹⁵ Στο ίδιο, Κέπελ, σ. 77

¹⁶ Στο ίδιο, Κέπελ, 77σ

¹⁷ Στο ίδιο, Hourani, σ. 107

διδασκόντων του Μωάμεθ. Επίσης, επιβάλλει αυστηρή πειθαρχία στην καθημερινότητα των πιστών. Στην πράξη πρόκειται για βασικές αρχές διαβίωσης αλλά και συμβίωσης των πιστών σε πλαίσια ενός συγκεκριμένου, ηθικού τρόπου ζωής, ο οποίος *σέβεται το συνάνθρωπο, μα κυρίως τον ίδιο τον Προφήτη*¹⁸.

Ένα αξιολογικό βήμα για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και εξέλιξη του ισλαμικού νόμου έγινε μέσω της διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή Διακήρυξη του Καΐρου. Συγκεκριμένα, ο Οργανισμός Ισλαμικής Συνεργασίας στο Κάιρο στις 5 Αυγούστου του 1990 προώθησε μια συνολική συναίνεση του ισλαμικού κόσμου για την διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, χωρίς όμως πάλι να ξεφεύγει από τη Σάρια, τον ιερό νόμο του Ισλάμ. Χαρακτηριστικά οι Schwartlander και Bielefeldt αναφέρουν *πώς η συνεχής αναφορά στη Σάρια είναι ένα γεγονός που δημιουργεί ασάφεια ως προς την ερμηνεία των εν λόγω άρθρων παρά τις όποιες προσπάθειες για νέα ερμηνεία της πέρα από τις διδαχές του Κορανίου*. Στην ουσία, όμως, πρόκειται για «μία παραλλαγή της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου»¹⁹

Αλλά και μέσα στη Χριστιανική θρησκεία και συγκεκριμένα στα ιερά της κείμενα υπάρχουν διδαχές που αναφέρονται στα ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και στον αξιοπρεπή τρόπο συμβίωσης. Κατά τους Schwartlander και Bielefeldt και στις δύο θρησκείες παρατηρούνται ανεπάρκειες και ελλείψεις όχι μόνο σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα αλλά και με τις μεταξύ τους σχέσεις, τη στιγμή που οι βασικές τους αρχές είναι ίδιες»²⁰.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τους ίδιους, δεν υπάρχει μία πραγματική «θρησκευτική ανοχή» μεταξύ Ισλάμ και Χριστιανισμού. Στο Ισλάμ δεν υπάρχει άλλη επιλογή, από το να μην πιστεύεις στο Ισλάμ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, είναι η περίοδος του Μεσαίωνα, όπου μόνο «οι Μουσουλμάνοι είχαν πολιτικά δικαιώματα (εντός του Ισλάμ)»²¹.

Ο Χριστιανισμός, αν και είναι ένα βήμα μπροστά έχοντας κατοχυρώσει την ανεξιθρησκία στην εποχή μας, εντούτοις κατά τον 19 αιώνα στην Ευρώπη είχε απλώσει

---

¹⁸ Στο ίδιο, Κέπελ 82

¹⁹ . Johannes Schwartlander, Heiner Bielefeldt. *Chrétiens et musulmans face au défi des droits de l'homme*. Edité par le groupe de travail scientifique pour les questions de l'église universelle de la Conférence épiscopale allemande. σ.42

²⁰ Στο ίδιο, Johannes Schwartlander, Heiner Bielefeldt. ,σ.42

²¹ Στο ίδιο, Johannes Schwartlander, Heiner Bielefeldt. ,σ.42

ένα είδος «ισλαμοφοβίας καθώς όλοι οι αιρετικοί καταδικάζοντας από την Εκκλησία» ». Σε αραβόφωνες χώρες, από την άλλη πλευρά, χριστιανικές μειονότητες γνώρισαν και συνεχίζουν να γνωρίζουν καταπίεση και διώξεις λόγω των «θρησκευτικών τους πεποιθήσεων» Επίσης, ενώ το Ισλάμ φαίνεται να δείχνει ανοχή σε άλλες θρησκείες, απέναντι στο Χριστιανισμό υπάρχει μία προκατάληψη. Συγκεκριμένα, η θρησκευτική ελευθερία «εναντιώνεται στο Χριστιανισμό» ».Ένα άλλο μελανό σημείο που εντοπίζεται βρίσκεται στο γεγονός πως, ενώ θα πρέπει να υπάρχει διαφοροποίηση της Θρησκείας από την Πολιτική, αυτό στην πράξη δεν γίνεται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι διάφορες συμφωνίες μεταξύ εκκλησίας και πολιτικών μειονοτήτων, οι οποίες καταλήγουν στην «χειραγώγηση της πίστης»²².

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα από την ιστορία των Διεθνών Σχέσεων είναι η πολιτική υπόσταση του Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία σύμφωνα με τον Χριστοδουλίδη «έχει ένα ιδιαίτερο καθεστώς στις Διεθνείς Σχέσεις. Ασκούσε και ασκεί κυριαρχική εξουσία σαν μια διεθνική οργάνωση ενώ με διάφορα κράτη έχει συνομολογήσει συμφωνίες για τη ρύθμιση θεμάτων κοινού ενδιαφέροντος. Ήδη μετά το 1929 είναι μέλος διεθνώς οργανισμών και συμμετέχει ως παρατηρητής σε πολυμερείς συμφωνίες»²³ .

Όσο αφορά στο Ισλάμ δε θα πρέπει να ξεχνάμε τις διάφορες εξτρεμιστικές, θρησκευτικές ομάδες, η οποίες έχουν τον άμεσο σκοπό της διεξαγωγής του Ιερού Πολέμου. Συγκεκριμένα, από τα τέλη του 19ου αιώνα όπου η υπερέχουσα Ευρώπη άρχισε να εισδύει στα εδάφη του Ισλάμ οι παραδοσιακές μουσουλμανικές δυνάμεις έκαναν έντονη την παρουσία τους σε πολιτικό επίπεδο. Η παρουσία αυτή εντατικοποιήθηκε στα τέλη του 20^{ου} αιώνα ενάντια στους άπιστους (αλλόθρησκους)

Το πιο αξιοπερίεργο, όμως, είναι πώς μέσα στο Κοράνι υπάρχει σχετική διάταξη που αφορά στην εξάπλωση του Ισλάμ και συγκεκριμένα αναφέρει πώς οι πιστοί θα πρέπει να πολεμούν για την επέκταση των ορίων του Ισλάμ. Αυτός είναι ο Ιερός Πόλεμος , ο λεγόμενο Τζιχάντ, ο οποίος στην πράξη είναι ένας άδηλος πόλεμος που έχει κηρύξει το Ισλάμ και επιδιώκει να προσηλυτίσει τους συνανθρώπους άλλων θρησκειών. Από το σημείο αυτό συμπεραίνουμε πως το δίκαιο στην ελεύθερη βούληση αλλά και την

²² Στο ίδιο, Johannes Schwartlander, Heiner Bielefeldt. ,σ.42

²³ Χριστοδουλίδης Θ.(1984). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οργάνωση*. Αθήνα Κομοτηνή: Σάκκουλας. σ. 96

ανεξιθρησκία δεν προωθείται από το Κοράνι. Τη δεκαετία του 1960 γίνεται εμφάνιση ισλαμιστών κινημάτων τα οποία θα ριζώσουν στην κοινωνία και θα αποτελέσουν κινητήριο παράγοντα σε διεθνές επίπεδο. Με την κατάργηση του Χαλιφάτου από τον Ατατούρκ το 20ο αιώνα παρατηρείται μια πνευματική ενοποίηση του μουσουλμανικού κόσμου. Έτσι, άρχισαν να δραστηριοποιούνται στη Μέση Ανατολής διάφορες σουνιτικές και σιιτικές οργανώσεις εξτρεμιστικού χαρακτήρα που προωθούν τον Ισλαμικό Φονταμανταλισμό. Στην Αίγυπτο οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι ή Μουσουλμανική Αδελφότητα σουνιτικού χαρακτήρα, στο Ιράν το Σιιτικό Ισλαμιστικό Κίνημα, στο Λίβανο το κίνημα των απόκληρων του Moussa Sadr σιιτικού χαρακτήρα ή η Χεζμπολάχ σιιτικού χαρακτήρα, στο Αφγανιστάν διάφορες σιιτικές οργανώσεις που βρίσκονται σε ρήξη με το σουνιτικό κλάδο, η σιιτική Χαμάς κτλ. Είναι κάποια παραδείγματα. Όπως είδαμε, ο Ισλαμικός Φονταμελισμός σήμερα αποτελεί σημαντικό παράγοντα εξέλιξεων. Σε πολλές περιοχές της Μέσης Ανατολής προσέλαβε τη μορφή βίας και προκάλεσε πολιτική αστάθεια, ενώ στην υπηρεσία του έχουν ταχθεί νεαροί Μουσουλμάνοι από όλο τον κόσμο. Το Ισλάμ όμως, είναι μια ειρηνική θρησκεία. Μάλιστα μεγάλο μέρος Μουσουλμάνων αντιτίθεται σε κάθε μορφή βίας και τρομοκρατίας. Ακόμα και οργανώσεις που στο παρελθόν είχαν αναμειχθεί με την τρομοκρατία, τώρα συμμετέχουν σε δημοκρατικές διαδικασίες. Εντούτοις, οι εξτρεμιστικές οργανώσεις που εξακολουθούν να προβαίνουν σε ακραίες ενέργειες για την εφαρμογή του ισλαμικού νόμου και να κατευθύνουν τα δρώμενα με τη χρήση βίας, είναι μία πραγματικότητα. Όπως και να χει, σύμφωνα με τον Kung, «ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών αξιών είναι η ελάχιστη απαίτηση προς τη θρησκεία, επομένως «πρέπει να είναι δεδομένη η ανθρωπιά, για να μπορέσει να γίνει λόγος για αληθινή θρησκευτικότητα»²⁴.

Αν και δε θα πρέπει να αποδίδουμε τα ίδια χαρακτηριστικά σε όλα τα αραβόφωνα κράτη, σχετικά με την αντιμετώπιση των αλλόθρησκων, κάποια παραδείγματα διχάζουν. Ενώ, λοιπόν, στο Ιράν και το Πακιστάν υπάρχει «αντιπροσώπευση των θρησκευτικών μειονοτήτων μέσα στο κοινοβούλιο» στην Αίγυπτο και την Ιορδανία «οι Χριστιανοί απαγορεύεται να παντρεύονται Μουσουλμάνες». Ένα άλλο παράδειγμα του θρησκευτικού επεκτατισμού του Ισλάμ είναι και το παράδειγμα της Μουσουλμανικής Μειονότητας της Θράκης. Αν και οι Μουσουλμάνοι της Θράκης

---

²⁴ Στο ίδιο, Κέπελ, σ 80

είναι Έλληνες πολίτες, διατηρώντας σε ολόκληρη τη Θράκη τους χώρους θρησκευτικής τους λατρείας, εντούτοις, «οφίστανται το συνεχή και εξοντωτικό πολιτικό προσηλυτισμό των μουφτήδων, του τουρκικού προξενείου αλλά και διάφορων άλλων θρησκευτικών λειτουργών του Ισλάμ οι οποίοι στέλνονται από τον Ισλαμικό κόσμο κατά τη διάρκεια των θρησκευτικών εορτών των μουσουλμάνων». Αν και με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έγινε μία πρώτη προσέγγιση των συγκεκριμένων θρησκειών, αφού υιοθετήθηκε και από τις δύο σε νομικό πλαίσιο πως «όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι», εντούτοις συχνά στην πράξη το θρησκευτικό δικαίωμα παραβιάζεται²⁵.

Από τα παραπάνω βιβλιογραφικά στοιχεία προκύπτει πως υπάρχει μία άδηλη και έμμεση αντιπαράθεση μεταξύ Χριστιανισμού και Ισλαμισμού σε σημείο αναφοράς τα πιστεύω που πρεσβεύει κάθε θρησκεία. Εντούτοις, οι δύο αυτές θρησκείες δεν είναι και οι μοναδικές οι οποίες έρχονται σε αντιπαράθεση καθώς και ο Βουδισμός γεννήθηκε στην πράξη ως αντίδραση στον Ινδουισμό.

Σχετικά, τώρα, με τον Βουδισμό, πρέπει να ειπωθούν τα εξής: Βουδισμός είναι, σύμφωνα με τη δυτική άποψη, είναι θρησκεία αλλά και φιλοσοφία, μαζί, των οποίων η προέλευση χρονολογείται τον πέμπτο αιώνα π.Χ. Τόπος γέννησης του Βουδισμού θεωρείται η Ινδία. Έχει εκατομμύρια υποστηρικτές καθιστώντας έτσι τον Βουδισμό ως την τέταρτη παγκόσμια θρησκεία πίσω από τον Χριστιανισμό, το Ισλάμ και τον Ινδουισμό²⁶.

Ιδρύθηκε από τον Σιντάρτα Γκαουτάμα Βούδα (ή απλώς Βούδα), ο οποίος και πήρε το προσωνύμιο Σοφός των Σάκκας. Ο ίδιος κήρυξε ένα σύνολο θρησκευτικών διδασκαλιών που καθιερώθηκαν ως Βουδισμός, σαν μία οργισμένη διαμαρτυρία κατά του Ινδουισμού. Αποτέλεσε δε τη βασική θρησκεία της Ινδίας ενώ εξαπλώθηκε παράλληλα σε Βιρμανία, Καμπότζη, Ταυλάνδη, Λάος, Βιετνάμ, Ιαπωνία, Κίνα αλλά και Κορέα. Στην Ιαπωνία δε, στη διαφορετική του εκδοχή του Βουδισμού γνωστή ως Μαχαγιάννα (ο Ανώτατος Φορέας) εξαπλώθηκε ταχύτατα²⁷.

---

²⁵ Στο ίδιο, Κέπελ, 85

²⁶ Wikipedia, Βουδισμός,

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82> (17/08/17)

²⁷ Marrs, T. (X.X). *Λατρείες και Θρησκείες της Νέας Εποχής*. Η αναβίωση της Θρησκείας του Βάαλ. Αθήνα: Λιακόπουλος, σ.148

Ο Βουδισμός έχει διακλαδώσεις, ως σύνολο των πρακτικών διαλογισμού, θρησκευτικές τελετουργίες, όπως προσευχές και προσφορές, ηθικές πρακτικές, ψυχολογικές θεωρίες, φιλοσοφικές, κοσμολογικές και κοσμογονικές²⁸.

Οι έννοια του Θεού στον Βουδισμό είναι μοναδική. Μπορεί ο Βουδισμός συχνά να θεωρείται θρησκεία χωρίς δημιουργό, χωρίς θεό και η έννοια να είναι απύσχα από τις περισσότερες μορφές βουδισμού, όμως η προσκύνηση και η λατρεία του Βούδα παίζει σημαντικό ρόλο στην Τεραβάντα, αλλά και στη Μαχαγιάνα, δηλαδή στις κυρίαρχες σχολές του Βουδισμού. Και είναι αλήθεια, πως δεν υπάρχει μόνο μία σχολή Βουδισμού αλλά δεκαοχτώ σχολές, όπως στον Χριστιανισμό που υπάρχουν τα διάφορα δόγματα²⁹.

Άλλωστε, όπως προ-ειπώθηκε, στον Βουδισμό δεν υπάρχει ένας θεός βάση του οποίου θεμελιώνεται όλη η θρησκεία, συνεπώς, υπάρχουν πολλές και διαφορετικές θρησκευτικές αντιλήψεις, διαφορετικές σχέτες και σχολές σκέψεις. Πολλοί θρησκευτικοί αναλυτές χαρακτηρίζουν τον Βουδισμό ως μία μεγάλη θρησκευτική οικογένεια, παρά σαν αυτόνομη θρησκεία. Εντούτοις, ανάμεσα σε όλες αυτές τις διαφορετικές σχολές σκέψεις υπάρχουν κάποιες σταθερές ιδέες τις οποίες και ασπάζονται από κοινού και που οι οποίες καθιστούν τον Βουδισμό μία ψευδορκία για τους παραδοσιακούς Χριστιανούς³⁰.

Στην εποχή μας, ο Βουδισμός έχει κερδίσει σημαντικό έδαφος, ανάμεσα και στους κόλπους των Χριστιανικών εκκλησιών και αυτό, διότι, αν και δεν πρεσβεύει ούτε προάγει την υπεράσπιση των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, εντούτοις η θεωρία πως ο άνθρωπος μπορεί να κερδίσει τη σωτηρία του μέσω των καλών πράξεων, έχει κάνει τη θρησκεία αυτή ιδιαίτερα προσιτή και στη Δύση³¹.

Ο Ινδουισμός είναι κυρίαρχη θρησκευτική παράδοση κυρίως σε χώρες όπως η Ινδία και το Νεπάλ. Με περισσότερο από ένα δισεκατομμύριο πιστούς, είναι η τρίτη πιο διαδεδομένη θρησκεία στον κόσμο μετά τον Χριστιανισμό και τον Ισλαμισμό. Ο Ινδουισμός δεν έχει ιδρυτή, αφού δεν είναι μία, αλλά πολλές διαφορετικές θρησκείες,

---

²⁸ Wikipedia, Βουδισμός, <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82> (17/08/17)

²⁹ Στο ίδιο, Marrs T., σ.150

³⁰ Στο ίδιο, Marrs T., σ.150

³¹ Στο ίδιο, Marrs T., σ.157

για τις οποίες έχει επικρατήσει εσφαλμένα το ίδιο όνομα. Είναι ένα σύνολο μεταφυσικών πεποιθήσεων, θρησκειών, λαών, εθίμων και τελετουργιών που συμμορφώνονται με μια παράδοση, στην οποία δεν υπάρχουν εντολές ιερέων που να δημιουργούν ένα μόνο δόγμα ή μια κεντρική οργάνωση. Πρόκειται μάλλον για μια συσσώρευση πεποιθήσεων από λαούς διαφορετικών περιοχών, εγκαταστάθηκαν στη λεκάνη του Ποταμού Γάγγη και που οι οποίοι αναφέρονται στα διάφορα Βεδικά κείμενα και άλλα ιερά βιβλία των ινδουιστών. Οι Ινδουιστές αποκαλούν αυτή τη θρησκευτική παράδοση ως αιώνια θρησκεία, επειδή πιστεύουν ότι δεν έχει αρχή ούτε τέλος. Σύμφωνα με τους ίδιους, η θρησκεία αυτή υφίσταται εδώ και περίπου 5000 χρόνια. Συνεπώς, θεωρούν τον Ινδουισμό ως την παλαιότερη θρησκευτική παράδοση στον κόσμο³².

Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Ινδουισμού είναι η ποικίλη αντίληψη για την «αξιολάτρευτη θεότητα. Αναγνωρίζει, δηλαδή, ότι κάθε άνθρωπος μπορεί να έχει μια προσωπική αντίληψη για τη Θεότητα, εξίσου αξιοσέβαστη, αφού ο Θεός μπορεί να παίρνει πολλαπλές μορφές. Εξ ου και το άπειρο των αναπαραστάσεων της Θεότητας. Αλλά τελικά ο Θεός είναι ένας, παρόλο που οι εκδηλώσεις του είναι άπειρες³³.

Αν και Βουδισμός και Ινδουισμός θεωρούνται αντικρουόμενες θρησκείες, εντούτοις, έχουν κοινή προέλευση αλλά και παράλληλες, κοινές πεποιθήσεις. Ο Βουδισμός απέκτησε εξέχουσα θέση στην ινδική υποήπειρο δεδομένου ότι υποστηρίχθηκε από τα βασιλικά δικαστήρια, όμως άρχισε σταδιακά να παρακμάζει και ουσιαστικά εξαφανίστηκε από την Ινδία τον 11ο αιώνα μ.Χ., εκτός από κάποιες στέπες της Ινδίας. Συνέχισε να υπάρχει εκτός της Ινδίας και θεωρείται η κύρια θρησκεία σε αρκετές ασιατικές χώρες³⁴.

Ο Βουδισμός γέννησε πολλούς από τους όρους που χρησιμοποιούνται ήδη στις φιλοσοφικές συζητήσεις του Ινδουισμού. Ένας από τους όρους αυτούς είναι το Κάρμα. Το Κάρμα είναι μια λέξη που υποδηλώνει τα επακόλουθα αποτελέσματα της δράσης. Είναι κοινώς κατανοητό πως ως όρος υποδηλώνει ολόκληρον τον κύκλο της αιτίας και του αποτελέσματος, όπως περιγράφεται στις φιλοσοφίες πολλών κοσμολογιών, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του Βουδισμού και του Ινδουισμού.

---

³² Στο ίδιο, Marrs Texe, σ. 160

³³ Στο ίδιο, Marrs Texe, σ. 160

³⁴ Στο ίδιο, Marrs Texe, σ. 160

Το Κάρμα είναι ένα κεντρικό μέρος των βουδιστικών διδασκαλιών. Στη διδασκαλία του Βούδα, το κάρμα είναι ένα άμεσο εσκεμμένο αποτέλεσμα του λόγου, της σκέψης ή / και της δράσης του ατόμου στη ζωή. Στην προ-βουδιστική Βεδική κουλτούρα, το κάρμα έχει να κάνει με το αν οι τελετουργικές ενέργειες εκτελούνται σωστά ή όχι. Στον Ινδουισμό, οι σκέψεις και / ή οι πράξεις ενός ατόμου αποτελούν τη βάση για καλό και κακό κάρμα. Το Ντάρμα, που σημαίνει σημαίνει Φυσικό Δίκαιο, είναι επίσης ένας όρος που χρησιμοποιείται από κοινού, και από τις δύο θρησκείες. Συγκεκριμένα, μια από τις πολλές ονομασίες του Ινδουισμού είναι «το αιώνιο Ντάρμα». Η γενική έννοια του ντάρμα αποτελεί τη βάση για τις φιλοσοφίες, τις πεποιθήσεις και τις πρακτικές που προέρχονται από την Ινδία³⁵.

Τέλος, μία υπό μελέτη θρησκεία που εξυπηρετεί τον ερευνητικό σκοπό της παρούσας εργασίας είναι και ο Ιουδαϊσμός. Ο Ιουδαϊσμός ορίζεται ως μια μορφή θρησκευτικής ζωής της οποίας βασικό χαρακτηριστικό είναι η πίστη σε ένα υπέρτατο ον που κυβερνά το σύμπαν με πρόνοια. Η θρησκεία αυτή συνδέθηκε άμεσα με τον Εβραϊκό λαό καθώς ιστορικώς γεννήθηκε στους κόλπους του. Αυτή η ιστορική εξέλιξη του όρου, αρχικά καθόρισε όλα τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν τον εβραϊκό λαό, που αποτελείται από τους απογόνους των Ισραηλιτών. Σύμφωνα με την εβραϊκή Βίβλο, ο κόσμος δημιουργήθηκε από μια οικονομική οντότητα που είναι ενιαία, αιώνια, παντοδύναμη παντογνώστης, πανταχού παρούσα. Ο Ιουδαϊσμός σέβεται τον Θεό ως την Ανώτατη Αρχή μέσω της ερμηνείας και της τήρησης του Νόμου του, της Τορά που αποκαλύφθηκε στον προφήτη Μωυσή. Ο νόμος αυτός προκάλεσε μια μεγάλη ποικιλία από ερμηνείες³⁶.

Ο χριστιανισμός ήταν αρχικά μια αίρεση του Ιουδαϊσμού, αλλά οι δύο θρησκείες ξεκίνησαν να αποκλίνουν σημαντικά κατά τον πρώτο αιώνα. Οι διαφορές μεταξύ του Χριστιανισμού και του Ιουδαϊσμού αρχικά επικεντρώνονταν στο, εάν ο Ιησούς, που ήταν Εβραίος, ήταν ο Μεσσίας, μία από τις βασικότερες διαφορές μεταξύ των δύο αυτών θρησκειών, ακόμα και σήμερα. Άλλη μεγάλη διαφορά μεταξύ των δύο θρησκειών είναι σχετικά με τη φύση του ίδιου του Θεού³⁷.

---

³⁵ Wikipedia, Buddhism and Hinduism, https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism (25/08/2017).

³⁶ Wikipedia, Judaism, https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism (25/08/2017).

³⁷ Wikipedia, Judaism, https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism (25/08/2017).

Από την εποχή, όμως, του Μεσαίωνα η χριστιανική εκκλησία υποστήριξε τα δικαιώματα των Ιουδαίων δηλώνοντας πως κανένας Χριστιανός δεν θα χρησιμοποιήσει τη βία για να τους αναγκάσει να βαφτιστούν, εφόσον είναι απρόθυμοι και αρνούνται. Και αυτό, διότι, μέχρι την απελευθέρωσή τους στα τέλη του 18ου και 19ου αιώνα, οι Εβραίοι στις χριστιανικές χώρες υπόκειντο σε ταπεινωτικούς νομικούς περιορισμούς. Για παράδειγμα, περιείχαν διατάξεις που απαιτούσαν από τους Εβραίους να φορούν συγκεκριμένα και αναγνωρίσιμα ρούχα όπως το εβραϊκό καπέλο και το κίτρινο σήμα, περιορίζοντας τους σε ορισμένες πόλεις ή σε ορισμένες περιοχές των πόλεων (γκέτο) και απαγορεύοντας τους να αναπτύσσουν εμπορικές συναλλαγές(Σουδία). Οι Εβραίοι στην Αγγλία του Μεσαίωνα που έπασχαν από κάποιο είδος αναπηρίας είχαν αποκλειστεί από τη δημόσια ζωή. Κάποιες χώρες δε, προχώρησαν ακόμη περισσότερο σε ακρότητες και τους απαγόρευαν την εισδό τους σε αυτές. Επίσης, στους πρώτους Εβραίους εποίκους στη Βόρεια Αμερική, που έφθασαν στην ολλανδική αποικία του Νέου Άμστερνταμ το 1654, τους απαγόρευαν να κατέχουν δημόσιο αξίωμα, να ανοίγουν κατάστημα λιανικής πώλησης ή να ιδρύουν συναγωγές. Όταν η αποικία κατακτήθηκε από τους Βρετανούς το 1664, τα εβραϊκά δικαιώματα εξίσου παρέμειναν αμετάβλητα. Το 1791, η Επαναστατική Γαλλία ήταν η πρώτη χώρα που καταργούσε τις αναπηρίες συνολικά, ακολουθούμενη από την Πρωσία το 1848. Η χειραφέτηση των Εβραίων στο Ηνωμένο Βασίλειο επιτεύχθηκε το 1858 μετά από έναν σχεδόν 30χρονο αγώνα των Εβραίων να καθίσουν στο κοινοβούλιο με τη θέσπιση του νόμου περί αρωγής των Εβραίων του 1858. Η χριστιανική αυτή αντιπάθεια προς τους Εβραίους αναπτύχθηκε κατά τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμού και ενισχύθηκε από τα ολοένα αυξανόμενα αντιεβραϊκά μέτρα στους επόμενους αιώνες. Η δράση των Χριστιανών εναντίον των Εβραίων περιλάμβανε πράξεις βίας και δολοφονίες που κορυφώνονταν στο Ολοκαύτωμα. Το ναζιστικό κόμμα, άλλωστε, της Γερμανίας, ήταν γνωστό για τη διωγμό των Εβραίων. Η στάση των χριστιανών και των χριστιανικών εκκλησιών απέναντι στον εβραϊκό λαό και τον ιουδαϊσμό, έχουν αλλάξει ως επί το πλείστον από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, όταν ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β 'και η Καθολική Εκκλησία υποστήριξαν την αποδοχή της εκκλησίας για τη συνεχή και μόνιμη εκλογή του εβραϊκού λαού καθώς και μια επιβεβαίωση της διαθήκης μεταξύ του Θεού και των Εβραίων.

Σχετικά με τη σχέση Ιουδαϊσμού και Ισλαμισμού μπορούν να ειπωθούν τα εξής: Και στην εβραϊκή και στην μουσουλμανική παράδοση, οι Εβραίοι και οι Άραβες

προέρχονται από τους δύο γιους του Αβραάμ, τον Ισαάκ και τον Ισμαήλ αντίστοιχα. Ενώ οι δύο θρησκείες είναι μονοθεϊστικές και μοιράζονται πολλές ομοιότητες, διαφέρουν, όμως, στο γεγονός ότι οι Εβραίοι δεν θεωρούν τον Ιησού ή τον Μωάμεθ προφήτες. Οι υποστηρικτές των θρησκειών αλληλεπιδρούν μεταξύ τους από τον 7ο αιώνα, όταν το Ισλάμ εξαπλώθηκε στην αραβική χερσόνησο. Στα μέσα του 20ού αιώνα, οι Εβραίοι απελάθηκαν από όλες σχεδόν τις αραβικές χώρες. Οι περισσότεροι επέλεξαν να ζήσουν στο Ισραήλ. Σήμερα, τα αντισημιτικά θέματα, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης του Ολοκαυτώματος, έχουν γίνει συνηθισμένα στην προπαγάνδα των ισλαμικών κινημάτων όπως η Χεζμπολάχ και η Χαμάς³⁸.

Συμπερασματικά, από τα προαναφερόμενα, αν και οι διάφορες θρησκείες έχουν κοινά σημεία και ομοιότητες, εντούτοις, ανά τους αιώνες, όμως, δημιουργήθηκε ένα είδος ανταγωνισμού που δεν τους επέτρεψε να δώσουν έμφαση στα κοινά τους χαρακτηριστικά. Ειδικότερα δε, όσο αναφορά τις δύο πρώτες, κυρίαρχες θρησκείες πρέπει να υπογραμμιστεί πως η καταδίκη των δογματικών από το Χριστιανικό κόσμο αλλά και ο πόλεμος κατά των απίστων από την πλευρά των Μουσουλμάνων αποτελούν τροχοπέδη στις μεταξύ τους σχέσεις. Εντούτοις, όλες οι επικρατέστερες θρησκείες έχουν κοινούς κανόνες ηθικής συμπεριφοράς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η στάση τους απέναντι στη μέταλ μουσική και τα μηνύματα που αυτή προωθεί στους νέους.

1.3 Συγκρούσεις στο όνομα θρησκειών

Καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας, οι πόλεμοι που διεξήχθησαν έγιναν εν ονόματι της θρησκείας. Ακόμα και σήμερα, οι περισσότερες βίαιες συγκρούσεις λαμβάνουν θρησκευτικές προεκτάσεις καθώς συνδέονται με εθνοτικά-εθνικά, διακρατικά, οικονομικά, εδαφικά, πολιτιστικά και άλλα ζητήματα. Οι συγκρούσεις που βασίζονται στη θρησκεία τείνουν να μετατρέπονται σε επιθετικές, ανθεκτικές και βάνανυες επιθέσεις. Όταν οι συγκρούσεις διατυπώνονται με θρησκευτικούς όρους, μετατρέπονται σε συγκρούσεις αξιών. Σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις, όπως οι συγκρούσεις για οικονομικούς λόγους που μπορούν να επιλυθούν με ρεαλιστικά και ειρηνικά μέσα, στις συγκρούσεις αξιών δεν δύναται να υπάρξει ένα κοινό έδαφος για

---

³⁸ Wikipedia, Judaism, https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism (25/08/2017).

την επίλυση των διαφορών τους. Για παράδειγμα, δεδομένου ότι οι συγκρούσεις Βορρά-Νότου στο Σουδάν έχουν θρησκευτικό χαρακτήρα, εκλαμβάνουν την μορφή συγκρούσεων αξιών³⁹.

Θα πρέπει, εντούτοις, να θυμόμαστε ότι δεν ήταν η θρησκεία που έκανε τον 20^ο αιώνα αιώνα των συγκρούσεων. Ο Λένιν, ο Στάλιν, ο Χίτλερ, ο Μάο κτλ και δολοφόνησαν εκατομμύρια ανθρώπους σε μια άνευ προηγουμένου κλίμακα, στο όνομα μιας πολιτικής που απέρριψε θρησκευτικά ή άλλα υπερβατικά σημεία αναφοράς. Αυτές οι πολιτικές βασίστηκαν σε μια ιδεολογία που έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με εκείνη της θρησκείας⁴⁰.

Σε έναν κόσμο όπου πολλές κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμοί υποφέρουν από έλλειψη νομιμότητας, υπάρχει εμαφής αντίκτυπος και στη θρησκεία. Και αυτό, διότι η θρησκεία είναι μια σημαντική πηγή υπόγειας δύναμης. Χρησιμοποιείται κυρίως από διάφορες σκοπιμότητες για την επιδίωξη πολλαπλών συμφερόντων. Είναι επομένως σημαντικό να αναπτύξουμε μια βαθύτερη κατανόηση της βασικής υπόθεσης που διέπει τις διαφορετικές θρησκείες και τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι την χρησιμοποιούν και την εκμεταλλεύονται για την επίτευξη των συμφερόντων τους. Τον Δεκέμβριο του 1992, διεξήχθησαν πόλεμοι με θρησκευτικό υπόβαθρο. Οι περισσότεροι από αυτούς έγιναν στη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, την πρώην ΕΣΣΔ και την Ασία. Στην Ευρώπη διεξήχθησαν μόνο δύο, στην Γιουγκοσλαβία και στη Βόρεια Ιρλανδία. Είναι αξιοσημείωτο, όμως το γεγονός πως δεν έγιναν θρησκευτικοί πόλεμοι στην Αμερική. Για παράδειγμα, στην Ευρώπη, οι Βόσνιοι Μουσουλμάνοι δολοφονήθηκαν από/και δολοφόνησαν Σέρβους Χριστιανούς. Στα σύνορα Ευρώπης και Ασίας, οι χριστιανοί Αρμένιοι επιτέθηκαν στους μουσουλμάνους Αζέρτες ενώ οι μουσουλμάνοι και οι Εβραίοι εξακολουθούν να πυροβολούν ο ένας τον άλλον στην Παλαιστίνη⁴¹.

Η νέα παγκόσμια τάξη δεν μπορεί να γίνει κατανοητή χωρίς να υπολογίζεται ο ρόλος της θρησκείας και των θρησκευτικών οργανώσεων. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δεν δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στο φαινόμενο του εθνικισμού και της θρησκείας. Οι μαρξιστές, οι φιλελεύθεροι, οι οικοδόμοι των εθνών και οι ειδικοί της

---

³⁹ Assefa, Hizkias (1990). Religion in the Sudan: Exacerbating conflict or facilitating reconciliation *Bulletin of Peace Proposals*, Vol. 21 No. 3.

⁴⁰ Weigel, George(1991). *Religion and Peace: An argument complexified*. The Washington Quarterly

⁴¹ Στο ίδιο, Weigel, σ.27

ολοκλήρωσης την αντιμετώπισαν ως μια οριακή μεταβλητή. Στα δυτικά πολιτικά συστήματα επικρατεί η ιδέα πως υπάρχει όριο μεταξύ της προσωπικής ζωής και των δημόσιων ενεργειών του, μεταξύ της θρησκείας και της πολιτικής. Η Δύση χαρακτηρίζεται από αποδελτίωση της πολιτικής και απόσπαση της θρησκείας. Στο κομμουνιστικό μπλοκ, η θρησκεία επισήμως χαρακτηρίστηκε ως το «Όπιο του λαού και των καταπιεσμένων». Στις θεωρίες ολοκλήρωσης και εκσυγχρονισμού, η εκκοσμίκευση θεωρήθηκε «sine qua non»- «εκ των ων ουκ άνευ» δηλαδή, η απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόοδο. Κατά συνέπεια, η έκρηξη εθνικιστικών και εθνοτικών συγκρούσεων αποτέλεσε μεγάλη έκπληξη⁴².

Ο R. Williamson θεωρεί αυτό το πιο έντονο παράδειγμα δυτικής αντιπαράθεσης και παρερμηνείας του σύγχρονου Ισλάμ. Το θεμελιώδες λάθος των δυτικών παρατηρητών είναι η υπόθεση ότι, ο διαχωρισμός θρησκείας και πολιτικής μπορεί να καταστεί εφικτή και στη Μέση Ανατολή⁴³.

Η προσοχή και η μελέτη για το ρόλο της θρησκείας στις συγκρούσεις έχει ενθαρρυνθεί. Στις περισσότερες έρευνες δίνεται περισσότερη προσοχή στις αγωνιστικές μορφές θρησκευτικού φονταμενταλισμού ως απειλή για την ειρήνη⁴⁴.

Επίσης, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στην αυξημένη δέσμευση των εκκλησιών ή των εκκλησιαστικών κοινοτήτων στην αναζήτηση διαχρονικής ή εποικοδομητικής διαχείρισης των συγκρούσεων. Ο ρόλος των εκκλησιών στη δημοκρατική χειραφέτηση κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ήταν σημαντικός. Το ίδιο και ο ρόλος των ηγετών των εκκλησιών σε αρκετές αφρικανικές συγκρούσεις. Οι Καθολικοί επίσκοποι του Μπουρούντι μεσολάβησαν για την ανάπτυξη μιας πιο συλλογικής κυβέρνησης για την πρόληψη της βίας. Τέλος, πρέπει να αναφέρουμε και τον ρόλο της εκκλησίας στην ενδυνάμωση των ανθρώπων στον Τρίτο Κόσμο με την θεολογία της Απελευθέρωσης και πολλές πρόσφατες προσπάθειες για την παροχή ειρηνευτικών υπηρεσιών σε περιοχές συγκρούσεων, συμπεριλαμβανομένης της διπλωματίας στον τομέα⁴⁵.

---

⁴² Στο ίδιο, Weigel, σ.27

⁴³ Williamson, Roger.(1990). Why religion still is a factor in armed conflict? *Bulletin of Peace Proposals*, Vol.21, No. 3.

⁴⁴ Hunter, James Davison.(1991). *Culture wars: the struggle to define America*. New York: Basic Books.

⁴⁵ Luc Reyhler(2017). *RELIGION AND CONFLICT.Introduction: Towards a Religion of World Politics?* The international journal of peace studies.

Αναμφισβήτητα κάθε θρησκεία, λοιπόν, πρεσβεύει τη δική της διακριτική αλήθεια-τους δικούς της θρησκευτικούς ισχυρισμούς και υποστηρίζει πως αυτή είναι η επικρατέστερη όλων των άλλων θρησκειών. Ωστόσο, τίθεται το ερώτημα, εάν μόνο μια θρησκεία μπορεί να είναι απόλυτα αληθής και εάν όλες οι άλλες όντως περιέχουν πεποιθήσεις που είναι ψευδείς. Κάθε θρησκεία έχει θρησκευσιολογικά αποδεικτικά στοιχεία να παραθέσει προς υποστήριξη των ισχυρισμών της αλήθειας που η κάθε μία πρεσβεύει, αποδεικτικά στοιχεία με τη μορφή θαυματουργών γεγονότων στη δημόσια σκηνή, μεγάλων αλλαγών που έγιναν στη ζωή των πιστών, προσευχές, θεϊκές αποκαλύψεις και παρόμοια περιστατικά. Επιπλέον, αν κάθε θρησκεία είναι αντίθετη σε όλες τις άλλες, πρέπει να ληφθεί υπόψη κάθε αποδεικτικό στοιχείο που θα μπορούσε να προβάλλει για να υποστηρίξει πως αυτή και μόνο αυτή πρεσβεύει την μοναδική αλήθεια. Αλλά, εάν κάθε θρησκεία είναι αντίθετη προς όλες τις άλλες, κάθε αποδεικτικό στοιχείο που την στηρίζει θέτει υπό αμφισβήτηση την αυθεντικότητα ή την αξία των υποτιθέμενων αποδεικτικών στοιχείων των υπόλοιπων θρησκειών. Η κατάσταση της πάλης των θρησκειών απασχόλησε και τον σκωτσέζικο φιλόσοφο του 18ου αιώνα Ντέιβιντ Χιούμ. Συγκεκριμένα, τα διάφορα συγγράμματα του Ντέιβιντ Χιούμ σχετικά με τα θρησκευτικά προβλήματα είναι από τις σημαντικότερες συνεισφορές τους στο θέμα αυτό. Σε αυτά τα γραπτά κείμενα ο Χιούμ προωθεί μια συστηματική, σκεπτικιστική κριτική των φιλοσοφικών θεμελιών διαφόρων θεολογικών συστημάτων. Όποια και αν είναι η ερμηνεία της φιλοσοφίας του Χιούμ ως συνόλου, είναι σίγουρα αλήθεια ότι ένας από τους πιο βασικούς φιλοσοφικούς στόχους του είναι να δυσφημίσει τα δόγματα της παραδοσιακής θεωρητικής πίστης. Σε ένα από τα δοκίμιά του έγραψε πως για να εκτιμήσουμε το εύρος και τη δύναμη κάθε θρησκείας, θα πρέπει πρώτα να καταλάβουμε τι σημαίνει θαύμα. Ένα θαύμα, γι' αυτόν, δεν είναι κάτι ασυνήθιστο ή εξαιρετικά τυχερό⁴⁶.

Και είναι ευρέως αποδεκτό από τους θεολόγους και τους φιλοσόφους, πως ένα θαύμα είναι οποιοδήποτε γεγονός που υποτίθεται ότι συνεπάγεται την παραβίαση των νόμων της φύσης με την υποκίνηση κάποιας θεότητας ή άλλου υπερφυσικού παράγοντα. Ένα θαύμα μπορεί να οριστεί με ακρίβεια, μια παράβαση ενός νόμου της φύσης με μια συγκεκριμένη βούληση της θεότητας ή με την παρεμβολή κάποιας αόρατης δύναμης.

---

⁴⁶ Johnson, David(1999). *Hume, Holism, and Miracles* , Ithaca: Cornell University Press,σ.55-56

Πράγματι, ένα γεγονός μπορεί να θεωρηθεί ως γνήσιο θαύμα, εάν και μόνο εάν το περιστατικό δεν οφείλεται σε εξ ολοκλήρου φυσικές αιτίες⁴⁷.

Ας εξετάσουμε, λοιπόν, το φάσμα των εκδηλώσεων που καλύπτει αυτός ο υπό μελέτη ορισμός. Καλύπτει όλες τις πράξεις με τις οποίες ένας θεός μπορεί να αποκαλύψει τον εαυτό του: όλες τις υποτιθέμενες επικοινωνίες με την ανθρωπότητα σε θεϊκές γραφές ή προφητείες. Όλες οι δημόσιες επιδείξεις θεϊκής δύναμης. Και όλες τις ιδιωτικές αποκαλύψεις στον ευσεβή. Για να τονίσουμε αυτό το σημείο: ο όρος θαύμα δεν ισχύει μόνο για τα δημόσια θαύματα, αλλά και για τις εξειδικευμένες περιπτώσεις. Μεταξύ των πρώτων θα μπορούσαμε να απαριθμήσουμε τέτοια περιστατικά όπως η διαίρεση της Ερυθράς Θάλασσας, η μετατροπή του νερού σε κρασί, κτλ. Ωστόσο, μερικά θαύματα είναι πιο ιδιωτικά. Παραδείγματα τέτοιων υποτιθέμενων γεγονότα αποτελούν τα οράματα του Ιησού, της Θεοτόκου ή του Κρίσνα. Οι εμπειρίες, βέβαια, είναι υποκειμενικές. Αλλά επειδή αποδίδονται στην παρέμβαση κάποιας υπερφυσικής ή θείας ύπαρξης αυτές οι υποκειμενικές εμπειρίες υποτίθεται ότι παρέχουν ένα παράθυρο μέσω του οποίου μπορεί κανείς να εξοικειωθεί με έναν "υψηλότερο" στόχο Πραγματικότητα, που βρίσκεται έξω από ή πέρα από τον φυσικό κόσμο. Ο ορισμός του Χιούμ για τα θαύματα, επομένως, καλύπτει κάθε πιθανό είδος εμπειρικών αποδεικτικών στοιχείων που θα μπορούσαν να αναφερθούν για να υποστηρίξουν την πίστη ή για να υποστηρίξουν τους ισχυρισμούς της αλήθειας κάποιας συγκεκριμένης θρησκείας⁴⁸.

Η θρησκεία είναι ισχυρά κίνητρα και οι πολεμοχαρείς άνθρωποι αγωνίζονται για αυτά. Όμως, δεν είναι μόνο η θρησκευτική ιδεολογία που προκαλεί προβλήματα - ο επιβληθείς από το κράτος αθεϊσμός ήταν ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό των βάρβαρων καθεστώτων του 20ού αιώνα και είχαν ως αποτέλεσμα τον πόνο και τη δολοφονία εκατομμυρίων ανθρώπων. Ωστόσο, είναι αλήθεια ότι η θρησκεία αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό σε ορισμένες ιστορικές συγκρούσεις και το πιο πρόσφατο κύμα της σύγχρονης τρομοκρατίας. Η θρησκεία έχει αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία σήμερα, διότι η παγκοσμιοποίηση προκαλεί και αλλάζει τα πάντα. Η θρησκευτική ταυτότητα όχι μόνο επιβιώνει αλλά μπορεί να αποκτήσει μεγαλύτερη σημασία, όταν διαχωρίζονται οι εθνικές και πολιτικές συμμαχίες, όπως συνέβη στην πρώην

---

⁴⁷ Στο ίδιο, Johnson, David, σ.58

⁴⁸ Στο ίδιο, Johnson, David, σ.58

Γιουγκοσλαβία στις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν οι Σέρβοι, Κροάτες και Βόσνιοι χωρίστηκαν σε στρατόπεδα ορθόδοξων, καθολικών και μουσουλμάνων.

Το Κοράνι αναγνωρίζει την ανθρώπινη τάση για σύγκρουση και δίνει την άδεια για αμυντικό πόλεμο. Οι μουσουλμάνοι μελετητές ανέπτυξαν μια θεωρία περί δίκαιου πολέμου, παρόλο που ομολογουμένως στους επόμενους αιώνες ο Τζιχάντ χρησιμοποιήθηκε και για να προωθήσει τις εδαφικές φιλοδοξίες αδίστακτων ηγετών, όπως γίνεται σήμερα για τις τρομοκρατικές επιθέσεις. Όπως και ο νόμος και η πολιτική, η θρησκεία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να υπερασπιστεί τους καταπιεσμένους αλλά και να καταπιέσει τους ανυπεράσπιστους⁴⁹. Αναμφισβήτητα υπήρξε μεγάλη βαρβαρότητα που εκδηλώθηκε από τους θρησκευτικούς ηγέτες κατά τη διάρκεια των αιώνων. Ο μισογυνισμός, το κυνήγι των μαγισσών, οι αποκεφαλισμοί, η τρομοκρατία, οι δολοφονίες, οι ξυλοδαρμοί και η σκληρότητα είναι απτά δεδομένα. Σήμερα, βλέπουμε μια αυξανόμενη μάχη στη Μέση Ανατολή μεταξύ των Σιιτών και των Σουνιτών. Ένα εβραϊκό κράτος που εξαπολύει πυρά εναντίον χριστιανών και μουσουλμάνων Παλαιστινίων.⁵⁰ Συνεπώς, εύκολα θα μπορούσαμε να πούμε πως η πάλη των θρησκειών αποτελεί πηγή δεινών του κόσμου. Είναι γεγονός όμως ότι η θρησκεία χρησιμοποιείται συστηματικά για να δικαιολογήσει φρικτά εγκλήματα καθώς ο 20^{ός} αιώνας είναι γεμάτος από παραδείγματα.

Η Μαλάλα Γιουσαφζαϊ είναι ένα κορίτσι από το Πακιστάν, το οποίο και εναντιώθηκε στους Ταλιμπάν οι οποίοι ήθελαν να εμποδίσουν τα κορίτσια να πηγαίνουν στο σχολείο. Η Μαλάλα υπερασπίστηκε με σθένος δημόσια το δικαίωμα των κοριτσιών στη μόρφωση, με αποτέλεσμα οι Ταλιμπάν να εξαγριωθούν με αποκορύφωμα την απόπειρα δολοφονίας της. Η ίδια νοσηλεύτηκε σε πολλά νοσοκομεία καθώς η σφαίρα από τον πυροβολισμό που δέχτηκε την διαπέρασε από το κεφάλι, τον λαιμό και τον ώμο της. Η ίδια νοσηλεύτηκε και σε νοσοκομείο της Αγγλίας, όπου στη συνέχεια η ίδια και η οικογένειά της βρήκαν καταφύγιο. Η Μαλάλα έγινε το βιβλίο από την Ζανέτ Γουίντερσον, το οποίο και κέρδισε το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης το 2014 για το εξαιρετικό του περιεχόμενο και εκπροσωπεί τη σύγχρονη λογοτεχνία⁵¹. Πρόκειται για μία παγκόσμια καταγγελία για την στέρηση των βασικών και θεμελιωδών δικαιωμάτων

---

⁴⁹ Στο ίδιο,,σ.92

⁵⁰ Στο ίδιο, Hourani,σ.93

⁵¹ Wikipedia, Μαλάλα Γιουσαφζαϊ https://el.wikipedia.org/wiki/Μαλάλα_Γιουσαφζαϊ (30/06/2017).

που τα παιδιά στο Πακιστάν αλλά και τον εκφοβισμό που ασκείται από τους Ταλιμπάν εν ονόματι της θρησκείας.

Ο Ικμάλ Μάσι ήταν μόλις τεσσάρων ετών, όταν αναγκάστηκε να εργαστεί σε εργοστάσιο χαλιών καθώς η φτωχή οικογένειά του είχε δανειστεί ελάχιστα χρήματα από τον ιδιοκτήτη του εργοστασίου, με αποτέλεσμα ο Ικμάλ να δουλεύει αλυσοδεμένος σε αυτόν, για να ξεπληρώσει το χρέος, χωρίς όμως, να μπορεί να ξεφύγει. Όταν ανακαλύπτει ότι τελικά αυτός και τα άλλα παιδιά δικαιούνται να πηγαίνουν στο σχολείο αρχίζει και διαμαρτύρεται μαζί με τα άλλα παιδιά που επίσης είναι δέσμευα του εργοστασιάρχη. Όταν έγινε δέκα χρονών και όντας απελευθερος από το Πακιστανικό Απελευθερωτικό Μέτωπο, διασχίζει όλα τα εργοστάσια του Πακιστάν για να διαδώσει το δικαίωμα αυτό φέροντας το μήνυμά ενάντια στην παιδική εργασία και σκλαβιά. Για τον λόγο αυτό, έφυγε από τη χώρα του και έφτασε ακόμα μέχρι και τη μακρινή Σουηδία, όπου σε εργατικό συνέδριο επεδίωξε να διαδώσει το μήνυμά του. Ο ίδιος γύρισε στην πατρίδα του, την οποίαν σκόπευε και πάλι να εγκαταλείψει για σπουδές, όπου μία μέρα, καθώς έκανε ποδήλατο δολοφονήθηκε⁵². Τα δύο αυτά παιδιά αναγκάστηκαν με τον πιο σκληρό τρόπο να μεγαλώσουν απότομα αλλά και περαιτέρω να έρθουν αντιμέτωπα με το φόβο, την αγριότητα, την καταδίωξη, την προσφυγιά ακόμα και τον θάνατο. Και όλα αυτά, στο όνομα της θρησκευτικής δικαιοσύνης που πρεσβεύουν αυθαίρετα οι Ταλιμπάν.

Αθεϊστές όπως ο Μάο ή ο Πολ Πότ δολοφόνησαν εκατομμύρια ανθρώπους στο όνομα του πολιτικού ολοκληρωτισμού. Ο Χίτλερ χρησιμοποίησε μια αιώνια μυστικιστική ρατσιστική φιλοσοφία για να εκμεταλλευτεί το αρχαίο μίσος των Εβραίων από τους Χριστιανούς. Συνεπώς, η θρησκεία είναι πολλή καλή για να προσφέρει μια αίσθηση ηθικής υπεροχής στους οπαδούς της. Πράγματι, ενώ οι θρησκευόμενοι έχουν δολοφονήσει καθ 'όλη την ιστορία στο όνομα του θεού τους. Με άλλα λόγια, οι άνθρωποι είναι γενικά προετοιμασμένοι για να πολεμήσουν και να σκοτώσουν στο όνομα κάποιου. Μπορεί να είναι θεός, αλλά μπορεί επίσης να είναι μια πολιτική φιλοσοφία - όπως ο ναζισμός ή ο κομμουνισμός. Συνεπώς, όλες οι μαζικές δολοφονίες και ο πόλεμος διεξάγονται στο όνομα μιας φιλοσοφίας ή ιδέας μιας θρησκείας. Όμως, είναι άξιο λόγου πως ο αθεϊσμός, δηλαδή η έλλειψη πίστης σε έναν θεό, δεν έχει αποδειχθεί ακόμα επαρκής για να παρακινήσει τη δολοφονίες, διαμάχες, γενοκτονίες

---

⁵² Wikipedia, Ικμάλ Μασίχ https://el.wikipedia.org/wiki/Ικμάλ_Μασίχ (30/06/2017).

κτλ. Η θρησκεία εμπλέκεται σε κάθε είδους συγκρούσεις και βιαιότητες σε όλη την ανθρώπινη ιστορία. Υπάρχει αίμα στα χέρια των πιστών και δεν αποφεύγεται το γεγονός ότι στην υπηρεσία των λάθος ανθρώπων, η θρησκεία μπορεί να αποβεί μία καταστρεπτική δύναμη⁵³. Φυσικά, εκατομμύρια σκοτώθηκαν από τα χέρια των Μάο, Στάλιν και Πολ Πότ. Το να λένε ότι ο δολοφονικός ολοκληρωτισμός τους δεν έχει καμία σχέση με τον αθεϊσμό τους είναι σαν να προσπαθούμε να παρερμηνεύσουμε τις ιδεολογίες στις οποίες στηρίζονταν οι πράξεις τους.

Όσο αφορά τον Χριστιανισμό, όταν Μάρτιν Λούθερ Κινγκ ο νεότερος ήρθε σε ρήξη με τον ρατσισμό, κάλεσε όλες τις εκκλησίες να μην γίνουν πιο κοσμικές, αλλά πιο χριστιανικές. Και αυτό, διότι ήξερε ότι η απάντηση στο ρατσισμό και τη βία ήταν ένας αληθινός χριστιανισμός και όχι η διεξαγωγή ενός πολέμου στο όνομα της θρησκείας⁵⁴.

Σε σχεδόν κάθε ετερογενή κοινωνία, η θρησκευτική διαφορά χρησιμεύει ως πηγή ενδεχόμενης σύγκρουσης. Συχνά τα άτομα συχνά αγνοούν τις άλλες θρησκείες, θεωρούν πως η δική τους είναι η μοναδική, αυτό όμως δεν σημαίνει πως απαραίτητα ότι θα προκύψουν θρησκευτικές συγκρούσεις. Η θρησκεία δεν είναι απαραίτητα συγκρουσιακή αλλά χρησιμεύει ως ένας τρόπος για να διακρίνει κανείς τον εαυτό του και την ομάδα του από του άλλους. Συχνά, η ομάδα με λιγότερη δύναμη, είτε είναι πολιτική είτε οικονομική, έχει μεγαλύτερη επίγνωση της έντασης από ό,τι ο προνομιούχος. Όταν η προνομιούχος ομάδα είναι μειονότητα, όπως οι ιστορικοί Εβραίοι ήταν σε μεγάλο μέρος της Ευρώπης, ωστόσο γνωρίζουν συχνά την λανθάνουσα σύγκρουση. Υπάρχουν βήματα που μπορούν να ληφθούν σε αυτό το στάδιο για να ξεπεραστούν οι συγκρούσεις. Ο διαθρησκευτικός διάλογος μπορεί να αυξήσει την θρησκευτική κατανόηση⁵⁵.

Η θρησκεία, λοιπόν, είναι μια λανθάνουσα πηγή σύγκρουσης, ένα γεγονός που πυροδοτεί ή μπορεί να προκαλέσει κλιμάκωση μίας σύγκρουσης. Κατά τη διάρκεια μιας σύγκρουσης, τα παράπονα, οι στόχοι και οι μέθοδοι συχνά αλλάζουν με τέτοιο τρόπο, ώστε να καταστεί δυσχερέστερη η επίλυση της. Η ορμή της σύγκρουσης μπορεί

---

⁵³ James Turner Johnson,(1997). *The Holy War Idea in Western and Islamic Traditions*. Pennsylvania State University Press

⁵⁴ Rachel Woodlock, Antony Loewenstein, Jane Caro, Simon Smart(July 2013). Doesn't religion cause most of the conflict in the world? The Guardian.
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/02/religion-wars-conflict> (30/06/2017).

⁵⁵ Mc-Cutcheon Russell(2003). Κατασκευάζοντας τη θρησκεία. Το ζήτημα της αυτονομίας του θρησκευτικού φαινομένου και η πολιτική της νοσταλγίας. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνια,σ.89

να δώσει στους εξτρεμιστές το πάνω χέρι. Σε μια κρίση, τα μέλη μιας ομάδας μπορούν να βλέπουν τους εξτρεμιστές ως εκείνους που μπορούν να παράγουν κάτι που φαίνεται να αποτελείσμα και να είναι επικερδές, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα. Σε τέτοιες καταστάσεις, οι ομαδικές ταυτότητες διαμορφώνονται ακόμη πιο σταθερά σε σχέση με την άλλη ομάδα, ενισχύοντας έτσι το μήνυμα των εξτρεμιστών ότι η θρησκεία ενός ατόμου απειλείται από μια άλλη πίστη που είναι διαμετρικά αντίθετη. Συχνά, τα ιστορικά παράπονα αναδιαμορφώνονται ως ευθύνη του σημερινού εχθρού. Επειδή σε αυτό το στάδιο οι τακτικές συχνά αποσπώνται από τους στόχους, οι ριζοσπαστικές ερμηνείες ευνοούνται όλο και περισσότερο. Στα μάτια πολλών, η θρησκεία είναι εγγενώς αντιφατική, αλλά αυτό απαραίτητως δεν ισχύει στην πράξη. Ως εκ τούτου, εν μέρει, η λύση είναι να προωθηθεί μια αυξημένη συνειδητοποίηση της θετικής οικοδόμησης της ειρήνης και του συμβιβαστικού ρόλου που έχει διαδραματίσει η θρησκεία σε πολλές συγκρούσεις. Γενικότερα, ο δια-θρησκευτικός διάλογος θα ήταν ευεργετικός σε όλα τα επίπεδα των θρησκευτικών ιεραρχιών και σε όλα τα τμήματα των θρησκευτικών κοινοτήτων. Όπου η σιωπή και η παρεξήγηση είναι πάρα πολύ συνηθισμένες, η μάθηση για άλλες θρησκείες θα ήταν ένα ισχυρό βήμα προς τα εμπρός. Η εκπαίδευση σε άλλες θρησκείες δεν σημαίνει μετατροπή, αλλά μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση και το σεβασμό των άλλων θρησκειών. Η επικοινωνία με πνεύμα ταπεινότητας και εμπλοκή στην αυτοκριτική θα ήταν επίσης χρήσιμη καθώς έτσι θα μπορούσαν να δουν πως κοινές αντιλήψεις τις ενώνουν, όπως θα δούμε και στα πλαίσια της παρούσας μελέτης⁵⁶.

1.4 Θρησκευτικοί πόλεμοι

Ένας θρησκευτικός πόλεμος ή ιερός πόλεμος είναι ένας πόλεμος που προκαλείται ή δικαιολογείται κυρίως από τα διαφορετικά θρησκευτικά πιστεύω. Η καταγραφή της κατάκτησης του Χαναάν από τους Ισραηλίτες στο βιβλίο του Ιησού, οι μουσουλμανικές κατακτήσεις του 7ου και 8ου αιώνα, οι χριστιανικές σταυροφορίες (11ος - 13ος αι.) και οι θρησκευτικοί πόλεμοι του 16ου και 17ου αιώνα αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Η θρησκευτική πτυχή υπήρξε μέρος των πολέμων σε ορισμένους πολιτισμούς, ήδη από τις μάχες των Μεσοποταμιών πόλεων-κρατών. Στη σύγχρονη εποχή, οι διάφοροι ειδικοί υποστηρίζουν πως η ίδια η έννοια της θρησκείας είναι μια σύγχρονη εφεύρεση και πως ο όρος «θρησκευτικός πόλεμος» δεν

⁵⁶ Brahm E.(2005). Religion and conflict. Beyond Intractability.
<http://www.beyondintractability.org/essay/religion-and-conflict> (30/06/2017).

ισχύει για τους περισσότερους πολέμους στην ιστορία. Σε αρκετές συνεχιζόμενες συγκρούσεις, όπως η ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση, ο εμφύλιος πόλεμος της Συρίας και οι πόλεμοι στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, τα θρησκευτικά επιχειρήματα είναι εμφανώς παρόντα αλλά χαρακτηρίζονται ποικιλοτρόπως ως φονταμενταλισμός ή θρησκευτικός εξτρεμισμός ανάλογα με την ιδεολογία του εκάστοτε πολιτικού-ιστορικού παρατηρητή⁵⁷.

Στην Κλασική Αρχαιότητα αναπτύσσεται η έννοια του θεού του πολέμου, όπου εν ονόματι αυτού γίνεται κάθε εκστρατεία, συνεπώς ο πόλεμος αποκτούσε νόμιμη υπόσταση. Στον πρώιμο Χριστιανισμό, η αντίληψη του Αγίου Αυγουστίνου περί δίκαιου πολέμου έγινε ευρέως αποδεκτή, αλλά ο πόλεμος δεν θεωρήθηκε ως ενάρετη δραστηριότητα ενώ δε, παρουσιάστηκαν και εκφράσεις ανησυχίας για τη σωτηρία εκείνων που σκότωσαν τους εχθρούς στη μάχη. Πριν το 11ο αιώνα οι χριστιανοί δεν είχαν αναπτύξει την έννοια Ιερού Πολέμου-bellum sacrum στην Λατινική γλώσσα, όμως, κατά τον 9ο και 10ο αιώνα σημειώθηκαν πολλαπλές εισβολές που οδήγησαν ορισμένες περιοχές να κάνουν τους δικούς τους στρατούς να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και αυτό αργά οδήγησε στην εμφάνιση των σταυροφοριών, στην έννοια του «ιερού πολέμου» αλλά και στον όρο «εχθροί του Θεού»⁵⁸.

Κατά τη διάρκεια των Σταυροφοριών, μερικοί από εκείνους που πολέμησαν στο όνομα του Θεού αναγνωρίστηκαν ως οι «Milites Christi», στρατιώτες ή ιππότες του Χριστού. Οι Σταυροφορίες ήταν μια σειρά στρατιωτικών εκστρατειών που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια του 11ου έως τον 13ο αιώνα εναντίον των Μουσουλμανικών Κατακτήσεων. Αρχικά, ο στόχος ήταν η επανάκτηση της Ιερουσαλήμ και των Αγίων Τόπων. Αργότερα, οι Σταυροφορίες ξεκίνησαν με άλλους στόχους, είτε για θρησκευτικούς λόγους είτε για πολιτικούς λόγους, όπως για παράδειγμα η Σταυροφορία της Αραγωνίας⁵⁹.

Έτσι, το 1095 ο Πάπας Ουρβανός II ήταν αυτός που εισήγαγε τον όρο ιερό πόλεμο. Συγκεκριμένα, ο ίδιος κάλεσε όλους τους ηγεμόνες της Δύσης να ξεκινήσουν έναν Ιερό

---

⁵⁷ James Turner Johnson(1997). *The Holy War Idea in Western and Islamic Traditions*. Pennsylvania State University Press,σ.102

⁵⁸ Στο ίδιο, James Turner Johnson,σ.102

⁵⁹ Steven Runciman(2006). *Ιστορία των Σταυροφοριών*,τομ.Α, Αθήνα: Γκοβόστης, σ.56-57

Πόλεμο κατά του Ισλάμ. Στην πράξη, είναι ο ίδιος που υποκίνησε την πρώτη Σταυροφορία με σκοπό την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων⁶⁰.

Στη Γαλλία του 16ου αιώνα υπήρξε μια σειρά πολέμων μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών που είναι γνωστοί ως οι Γαλλικοί Θρησκευτικοί Πόλεμοι. Κατά το πρώτο μισό του 17ου αιώνα, τα γερμανικά κράτη, η Σκανδιναβία κυρίως η Σουηδία και η Πολωνία υποστήριξαν τους Προτεστάντες καθώς στην Ευρώπη την περίοδο εκείνη είχε ξεσπάσει διαμάχη μεταξύ Καθολικών και Προτεσταντών, η οποία διαμάχη πήρε τη μορφή γενικευμένου πολέμου. Έτσι ξέσπασε ο Τριακονταετής Πόλεμος. Η Καθολική Γαλλία έλαβε των μέρος των Προτεσταντών για καθαρά όμως πολιτικούς λόγους⁶¹.

Οι μουσουλμανικές, επίσης, κατακτήσεις αποτέλεσαν στην ουσία τη βάση για στρατιωτική επέκταση σε μια άνευ προηγουμένου κλίμακα. Ξεκίνησαν όταν ήταν εν ζωή ο Μωάμεθ και συνεχίστηκαν ανά τους αιώνες, μέχρι την επέλαση των Οθωμανών στην Ευρώπη. Μέχρι τον 13ο αιώνα, οι μουσουλμανικές κατακτήσεις ήταν περιορισμένες αλλά μετά τις εισβολές των Μογγόλων, η επέκταση συνεχίστηκε στα ανατολικά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά και στα δυτικά. Ενώ τεχνικά, η χιλιετία των μουσουλμανικών κατακτήσεων μπορεί να χαρακτηριστεί ως «θρησκευτικός πόλεμος», αμφισβητήθηκε η δυνατότητα εφαρμογής του όρου. Ο λόγος είναι ότι η ίδια η έννοια του «θρησκευτικού πολέμου» σε αντίθεση με τον «κοσμικό πόλεμο» είναι το αποτέλεσμα της δυτικής αντίληψης του διαχωρισμού της Εκκλησίας και του κράτους. Καμιά τέτοια διαίρεση δεν υπήρξε ποτέ στον ισλαμικό κόσμο και κατά συνέπεια δεν μπορεί να υπάρξει πραγματικός διαχωρισμός μεταξύ των «θρησκευτικών πολέμων» από αυτούς που είναι «μη θρησκευτικοί». Για το Ισλάμ, ο πόλεμος αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της ισλαμικής ιστορίας τόσο για την άμυνα όσο και για την εξάπλωση της πίστης από την εποχή του Μωάμεθ. Αυτό χαρακτηρίστηκε από τον νομισματικό ορισμό του πολέμου στο Ισλάμ, ο οποίος εξακολουθεί να κατέχει κανονιστική ισχύ στο σύγχρονο Ισλάμ, συνδέοντας άρρηκτα την πολιτική και θρησκευτική αιτιολόγηση του πολέμου. Αυτή η κανονιστική έννοια είναι γνωστή ως

---

⁶⁰ Wikipedia, Πάπας Ουρβανός Β', https://el.wikipedia.org/wiki/Πάπας_Ουρβανός_Β', (30/06/2017).

⁶¹ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους(1993). Εκδοτική Αθηνών, τ.180ς, σ. 132

Τζιχάντ, μια αραβική λέξη με το νόημα «να αγωνιζόμαστε, να αγωνιζόμαστε με τον τρόπο του Θεού»⁶².

Στον Ιουδαϊσμό, η έκφραση «Milkhemet Mitzvah» αναφέρεται σε έναν πόλεμο που είναι υποχρεωτικός για όλους τους Εβραίους στο σύνολό τους. Οι γεωγραφικοί περιορισμοί του Ισραήλ και οι συγκρούσεις με τα γύρω έθνη περιγράφονται λεπτομερώς στην Εβραϊκή Αγία Γραφή. Η ιδέα ενός θρησκευτικού πολέμου απουσίαζε από την εβραϊκή σκέψη για περίπου 2000 χρόνια, αν και επανεμφανίστηκε σε μερικές παρατάξεις του σιωνιστικού κινήματος. Για το Ισραήλ ο «ιερός πόλεμος» είναι μια δυτική έννοια που αναφέρεται στον πόλεμο που αγωνίζεται για τη θρησκεία, εναντίον υποστηρικτών άλλων θρησκειών, συχνά για να προωθήσει τη θρησκεία μέσω της μετατροπής και χωρίς συγκεκριμένο γεωγραφικό περιορισμό. Στην Εβραϊκή Αγία Γραφή οι πόλεμοι δεν διεξάγονται για τη θρησκεία ή για να την προωθήσουν αλλά μάλλον για να διατηρήσουν τη θρησκεία και έναν θρησκευτικά μοναδικό λαό σε σχέση με μια συγκεκριμένη και περιορισμένη γεωγραφία⁶³.

Θρησκευτική διαμάχη στη σύγχρονη εποχή υπάρχει και στην περίπτωση της ισραηλινοπαλαιστινιακής σύγκρουσης και μπορεί να αντιμετωπιστεί κυρίως ως εθνοτική σύγκρουση μεταξύ δύο πλευρών, όπου μία πλευρά είναι μια εθνική ομάδα αποτελούμενη από μέλη μιας μοναδικής θρησκευτικής παράδοσης (Εβραίοι) και η άλλη είναι μια πολυθρησκευτική ομάδα. Πρόκειται για έναν στην πράξη για έναν θρησκευτικό πόλεμο μεταξύ Εβραίων και Μουσουλμάνων⁶⁴.

1.5 Θρησκευτική διαμεσολάβηση

Όπως είδαμε, η θρησκεία διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία συγκρούσεων. Ενώ, λοιπόν, συχνά μπορεί να είναι πηγή σύγκρουσης ταυτόχρονα μπορεί να παίξει και ένα παράλληλα ειρηνευτικό ρόλο. Συνεπώς, έχει διπλό ρόλο στην ιστορία των ανθρώπινων συγκρούσεων, καθώς δρα τόσο ως καταλύτης για σύγκρουση, όσο και για την ειρήνη. Η θρησκεία σχετίζεται λοιπόν με την επίλυση διαφορών καθώς είναι τα ίδια της τα χαρακτηριστικά αυτά που την ωθούν στο να παίξει ειρηνευτικό ρόλο.

---

⁶² Στο ίδιο, Κέπελ, σ.89

⁶³ Wikipedia, Milkhemet Mitzvah , https://en.wikipedia.org/wiki/Milkhemet_Mitzvah , (30/06/2017).

⁶⁴ Στο ίδιο, Κέπελ, σ.71

Συγκεκριμένα, αν και είναι κατανοητό ότι η θρησκεία είναι συχνά υπεύθυνη για τη δημιουργία συγκρούσεων, αντίθετα, διαθέτει επίσης μοναδικά χαρακτηριστικά που προωθούν την στρατηγική επίλυσης διαφορών. Συγκεκριμένα, η θρησκεία έχει τη δυνατότητα να κάνει επίκληση σε διάφορα κοινωνικά, ηθικά και πνευματικά μέσα κατά τη διαδικασία ειρήνευσης. Υπάρχει η αντίληψη ότι η θρησκεία έχει την ικανότητα επίλυσης διαφορών και αυτό διότι είναι ένα μέσο επίλυσης το οποίο και μπορεί να δημιουργήσει μία αυξημένη εμπιστοσύνη αλλά και να παρέχει μια πνευματική διάσταση στις συγκρούσεις. Επίσης, με την ένταξη της θρησκείας στη διαδικασία επίλυσης διαφορών, οι μεσολαβητές είναι σε θέση να αναδιαμορφώσουν τις συγκρούσεις και να δημιουργήσουν εναλλακτικά μοντέλα για τη συμπλοκοποίηση των διαφορών. Σύμφωνα με την Hurst υπάρχουν 3 διαφορετικά μοντέλα επίλυσης διαφορών τα οποία και χρησιμοποιεί η θρησκεία⁶⁵. Αυτά είναι:

Το μοντέλο του Διαθρησκειακού Διαλόγου

Ως εργαλείο που συμβάλλει στη μεγαλύτερη κατανόηση μεταξύ θρησκευτικά αντίπαλων μερών και λειτουργεί ως μηχανισμός με τον οποίον τα διάφορα μέρη μπορούν να διαφωτίσουν άλλους ως προς τις πεποιθήσεις, τις παραδόσεις και τις ιερές αξίες της θρησκείας τους. Άλλωστε, ο σκοπός δεν είναι να επιτευχθεί δογματική συμφωνία αλλά να αυξηθεί η ευαισθησία προς τις πεποιθήσεις των άλλων.

Η αποτελεσματικότητα του διαθρησκειακού διαλόγου βασίζεται στο ο,τι ο στόχος το άλλο μέρος να συμβιβαστεί και να υποχωρήσει αλλά να κατανοήσει τις διαφορετικές προσωπικές πεποιθήσεις, δημιουργώντας ένα πλαίσιο και ένα περιβάλλον μέσα στα οποία η μία θρησκεία θα κατανοήσει την άλλη. Ένα ουσιαστικό στοιχείο του διαλόγου είναι συνεπώς η κατανόηση της πίστης των άλλων ενθαρρύνοντας παράλληλα την αυξημένη συνύπαρξη αλλά και το σεβασμό προς κάτι το διαφορετικό.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο διάλογος που έχει ανοίξει η Καθολική εκκλησία με τους Εβραίους, με σκοπό να δημιουργήσει μια θεολογική αλλαγή η οποία σέβεται πλήρως τις πεποιθήσεις του Ιουδαϊσμού. Πράγματι, μέσω αυτής της ειλικρινούς

---

⁶⁵ Hurst I. Jamie (X.X). HOLY CONFLICT: THE INTERSECTION OF RELIGION AND MEDIATION. *The journal of living together*, σ.33

ανταλλαγής και της δημιουργίας μίας ειρηνικής συνύπαρξης αλλά και αμοιβαίας κατανόησης γεφυρώνονται οι διαφορές και αυξάνονται οι ομοιότητες.

Ο διαθρησκευτικός διάλογος αποτελεί πολύτιμο πλεονέκτημα της θρησκευτικής διαμεσολάβησης καθώς προωθώντας κοινές δραστηριότητες και μετασχηματίζοντας τον την ποιότητα της σχέσης φαινομενικά θρησκευτικά αντιτιθέμενων μερών βοηθάει στην καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των θρησκειών.

Εν κατακλείδι, ο διαθρησκευτικός διάλογος καλεί τους συμμετέχοντες να διερευνήσουν θεμελιώδεις θρησκευτικές αξίες των άλλων σε ένα Περιβάλλον όπου επισημαίνονται οι διαφορές και όπου αυτές γίνονται σεβαστές.

Θρησκευτικές αξίες

Ενώ ο διαθρησκευτικός διάλογος επικεντρώνεται στην ανοιχτή εξερεύνηση των δογματικών διαφορών, η θρησκεία μπορεί επίσης να εισαχθεί στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων μέσω πιο λεπτών συζητήσεις. Συγκεκριμένα, το κίνητρο για τη διευθέτηση μιας διαφοράς μπορεί να προκύψει από μια επίκληση σε υπερβατικές. Εδώ, οι στρατηγικές επίλυσης επικεντρώνονται στον εντοπισμό ομοιοτήτων μεταξύ συγκρουόμενων θρησκειών, παραβλέποντας τον αληθινό δόγμα του διαλόγου. Επομένως, η αποτελεσματικότητα αυξάνεται, όταν οι διαμεσολαβητές επαναλαμβάνουν τις διαφορές των μερών όσον αφορά τις κοινές αξίες.

Η Hurt επικαλείται έρευνα η οποία εστιάζει στην αναμόρφωση θεμάτων σε θρησκευτικά πλαίσια. Σύμφωνα με έρευνα αυτή, η αναμόρφωση αυτή θρησκευτικών θεμάτων ενισχύει σημαντικά το διαθρησκευτικό διάλογο στηρίζεται σε θρησκευτικές αξίες οι οποίες και επιτρέπουν στους συμμετέχοντες να επαναπροσδιορίσουν τις διαφορές τους. Στην πραγματικότητα, οι συζητήσεις οδηγούν σε κοινές αξίες και μπορούν να οδηγήσουν ακόμη και σε δημιουργικές και καινοτόμες συνομιλίες.

Εκτός από τη δημιουργία κοινών βάσεων αλλά και στρατηγικών επίλυσης που εστιάζουν στις θρησκευτικές αξίες παρέχουν μία βάση για αμοιβαίο εμπλουτισμό. Καλλιεργώντας διαθρησκευτικές συνομιλίες πάνω σε θρησκευτικές αξίες, οι διαφορετικές πλευρές είναι σε θέση να κατανοήσουν τα αντιφατικά συμφέροντα των άλλων υπό το πρίσμα των έμπειρων θρησκευτικών πεποιθήσεων. Αυτή η στρατηγική προωθεί λύσεις που χαρακτηρίζουν τη συνύπαρξη και την ανάμειξη των θρησκειών. Ως εκ τούτου,

προσδιορίζοντας τις κοινές αξίες, τα διάφορα μέρη κατασκευάζουν μια νέα αφήγηση της σύγκρουσης και έτσι οι διαφορές αυτές μπορούν να γίνουν κατανοητές ως τμήματα ενός θεϊκού έργου.

Θρησκευτικά κείμενα

Μια τρίτη στρατηγική για τη χρήση της θρησκείας στο πλαίσιο της επίλυσης συγκρούσεων είναι η χρήση των Θρησκευτικών κειμένων. Εδώ, επιτυχημένοι διαμεσολαβητές χρησιμεύουν ως μεταφραστές που είναι σε θέση να διαπραγματεύονται διαφορές και ομοιότητες στις θρησκευτικές αφηγήσεις.

Υπάρχουν δύο βασικοί τρόποι με τους οποίους οι διαμεσολαβητές μπορούν να αξιοποιήσουν τη δύναμη των κειμένων. Πρώτον, αναγνωρίζοντας ότι τα θρησκευτικά κόμματα χρησιμοποιούν το κείμενο ως ηθική άγκυρα, οι διαμεσολαβητές μπορούν να ξεκινήσουν έναν διάλογο που αναφέρει βασικά σημεία που μοιράζονται τόσο η τρέχουσα σύγκρουση όσο και το κείμενο. Αυτή η στρατηγική επιτρέπει στα μέρη να σχεδιάζουν παραλληλισμούς μεταξύ παραδοσιακών εννοιών και σύγχρονων αναγκών. Επιπλέον, θρησκευτικά κείμενα μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τον εντοπισμό πιθανών σημείων συνάντησης μεταξύ αντιμαχόμενων.

Σαφέστατα πρέπει να υπάρχουν σαφή κριτήρια για το εάν, τότε και πώς θα χρησιμοποιηθούν οι θρησκευτικοί πόροι, ως γέφυρες επικοινωνίας. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να γίνεται επίκληση στη διαθρησκευτική διαμεσολάβηση και σε θρησκευσιολογικές πηγές με σκοπό τα διάφορα αντιτιθέμενα μέλη να νομιμοποιήσουν μια ιδέα, μόνο και εφόσον είναι εξοικειωμένοι με σχετικές θρησκευτικές παραδόσεις. Οι εκπρόσωποι κάθε θρησκείας θα πρέπει να έχουν το κατάλληλο υπόβαθρο, ώστε να μπορούν να νομιμοποιήσουν μια ιδέα που πρεσβεύει η θρησκεία τους και να γίνει κατανοητική στους «άλλους». Όμως, αυτό μπορεί να οδηγήσει σε δυσκολίες. Θα πρέπει να είναι σε θέση και να μπορούν να κατανοήσουν και να σέβονται μια άλλη θρησκευτική παράδοση, να αναφερθούν σε ένα θρησκευτικό ρητό, ή κείμενο και να το ερμηνεύσουν με σαφήνεια αλλά και αμεροληψία. Επίσης, ο καλύτερος τρόπος για την ανάπτυξη ιδεών είναι μια αμφίδρομη μορφή διαλόγου. Τα θρησκευτικά κείμενα δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως εργαλείο για να αποδειχθεί ότι η μία και μόνο θρησκεία έχει δίκιο ή είναι η σωστή, αλλά για να αναπτυχθούν ιδέες και να αντιμετωπιστούν πιθανές νέες έννοιες, ερμηνείες και αποχρώσεις. Λαμβάνοντας μια αμφίδρομη προσέγγιση, η μη θρησκευτική αρχή και το θρησκευτικό

κείμενο, ο διαθρησκευτικός διάλογος μπορεί να καταλήξει σε κάτι άλλο. Από τη σκοπιά της διαπραγμάτευσης, είναι επίσης ζωτικής σημασίας η κάθε πλευρά να είναι ταπεινή κατά τη διάρκεια της διαπραγμάτευση ή της διαμεσολάβησης⁶⁶.

Η θρησκεία, λοιπόν, μπορεί να εισέλθει στη διαδικασία επίλυσης συγκρούσεων μέσω του ρόλου του θρησκευτικού μεσολαβητή. Ειδικότερα, η διαμεσολάβηση είναι μια λεπτή και περίπλοκη διαδικασία που απαιτεί την καλλιέργεια ιδιαίτερων προσόντων και ικανοτήτων. Ο σκοπός είναι να βοηθηθούν τα μέρη, ώστε να κατανοήσουν καλύτερα τη φύση της σύγκρουσης στην οποία ζουν ή να βρουν λύσεις και να επιτύχουν μία ειρηνική διεύθετη. Στη διαμεσολάβηση που βασίζεται στην πίστη, το κύριο και πιο επιθυμητό αποτέλεσμα είναι να συμφιλίωση των ανθρώπων. Ο διαμεσολαβητής είναι, λοιπόν, ο αιτιώδης παράγοντας για την προώθηση μιας ανανεωμένης επιθυμίας στους αντικρουόμενους ανθρώπους για να προσπαθήσουν να κατανοήσουν καλύτερα ο ένας τον άλλον και να μάθουν από την πλευρά του άλλου πώς σχηματίστηκε η δημιουργήθηκε η σύγκρουση, με ποιον τρόπο μπορεί να επιλυθεί και ότι και τα δύο μέρη μεγαλώνουν και ευδοκιμούν μόνο, όταν συνυπάρχουν. Η τέχνη της ανίχνευσης και της ταυτοποίησης των πραγματικών και συνήθως απολεσθέντων ή παραμορφωμένων στοιχείων στη σύγκρουση βοηθά τον διαμεσολαβητή να ανακαλύψει τι είναι σημαντικό για τη σχέση και ποια στοιχεία πρέπει να αντιμετωπιστούν για την προώθηση της λύσης και της αποκατάστασης των σχέσεων των ανθρώπων. Το αποτέλεσμα της συμφιλίωσης είναι ο τελικός στόχος που πρέπει να επιτευχθεί. Βοηθώντας να στραφούν οι άνθρωποι που πάσχουν από μια κατεστραμμένη σχέση προς μια σταθερή και μακροχρόνια ανάγκη, οι άνθρωποι τολμούν να εμπιστευθούν και πάλι, να πιστέψουν ξανά ότι η ανταλλαγή συναισθημάτων, συναισθημάτων, ιστοριών και αιτιών εμπλοκής σε μια σύγκρουση μπορεί να ερμηνευτεί και να καταλήξουν σε μια εποικοδομητική προσέγγιση διαχείρισης συγκρούσεων με σκοπό να κατανοήσουν ο ένας τον άλλον, να εμπιστευτούν ο ένας τον άλλον και να επανενωθούν πέρα από τη διαμάχη⁶⁷.

Για να είναι αποτελεσματικός, ο διαμεσολαβητής πρέπει να προωθήσει την ανοικτή και ειλικρινή επικοινωνία, να εντοπίσει τις βαθιές αιτίες της σύγκρουσης, να επιδιώξει να δημιουργήσει ένα δίκαιο αποτέλεσμα, να ζητήσει από τους διαμαρτυρόμενους να

---

⁶⁶ Bercovits J., Kadayifci A.,(2009). Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution. *International Negotiation* 14 ,175–204,σ.178

⁶⁷ Στο ίδιο, Bercovits J., Kadayifci A.,σ.180

εξετάσουν τη δική τους συμβολή στη σύγκρουση και να τονώσει την προσφορά ειλικρινών και εύλογων επιχειρημάτων, να προωθήσει τη συγχώρεση και τη συμφιλίωση. Τα δύο μέρη πρέπει να βοηθηθούν για να φτάσουν σε μια ευαίσθητη κατάσταση για να συνδέσουν ειλικρινά τα συναισθήματά τους, να ικανοποιήσουν την ανάγκη επικύρωσης και διαβεβαίωσης και να προχωρήσουν σε μια νέα αρμονική και αποκατασταθείσα σχέση. Η προσέγγιση, η επικοινωνία και η σύνδεση των ανθρώπων αποτελούν τα βασικά συστατικά αυτής της διάστασης⁶⁸. Συνεπώς, οι ηγέτες και οι εμπνευστές της πίστης είναι συνήθως τα άτομα αυτά που προωθούν σχέσεις εμπιστοσύνης, αποπνέουν ένα κύρος και επιτρέποντας την από κοινού συνεργασία, έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την οικοδόμηση της ειρήνης. Οι διαμεσολαβητές -οι θρησκευτικοί ειρηνευτές είναι αποτελεσματικοί υπό το πρίσμα της θρησκευτικής τους ταυτότητας και των δικών τους μελών της τοπικής κοινότητας. Οι διαμεσολαβητές που βασίζονται στην πίστη απολαμβάνουν μια ηθική νομιμότητα που τους επιτρέπει να αξιοποιούν τόσο το ηθικό όσο και το πνευματικό υπόβαθρο που τους προσφέρει η θρησκεία. Το σύστημα θρησκευτικών πεποιθήσεων στο πεδίο διαμεσολάβησης που βασίζεται στην πίστη είναι ο βασικός και υπερβατικός παράγοντας. Χρησιμοποιεί ως πλαίσιο, μέθοδος και μέσο για την ανάπτυξη της διαδικασίας διαμεσολάβησης. Ορίζει ολόκληρο το σύνολο των αξιών που μπορεί να μετακινήσει τις στάσεις των ανθρώπων, ώστε να μάθουν να προσεγγίζουν το διαφορετικό, να γνωρίζουν, να κατανοούν, να ζητούν συγγνώμη, να συγχωρούν και να συμβιβάζονται, εάν χρειάζεται⁶⁹.

Ο διαμεσολαβητής είναι ένας άνθρωπος, με στέρεες και εκτεταμένες γνώσεις σχετικά με τις γραφές, τα ιερά κείμενα και τις θρησκευτικές αναφορές στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν τους «θρησκευτικά αντίπαλους» να καταλάβουν ο ένας τον άλλο, τον εσωτερικό εαυτό και τη σχέση τους με τον συνάνθρωπο. Ο διαμεσολαβητής είναι χρήσιμος στη διαδικασία διαμεσολάβησης, προωθώντας την εκπαίδευση και τον προβληματισμό σχετικά με την αναγκαιότητα πλήρους συνύπαρξης. Ο διαμεσολαβητής θεωρείται επιτυχημένος, όταν φτάνει στα βαθύτερα συναισθήματα των αντιμαχομένων μερών που τους ρωτά, ποιος είναι ο ρόλος του Θεού στη σύγκρουση και πώς μπορούν να επικαλεσθούν τη θεϊκή παρέμβασή του, για να τους βοηθήσουν να συγχωρήσουν, να επαναφέρουν τη σχέση και να προχωρήσουν. Οι

---

⁶⁸ Στο ίδιο, Bercovits J., Kadayifci A., σ.180

⁶⁹ Στο ίδιο, Bercovits J., Kadayifci A., σ.181

διαμεσολαβητές με βάση την πίστη δεν είναι μόνο τρίτοι ουδέτεροι διαμεσολαβητές για την επίλυση της διαφοράς. Ο σημαντικότερος ρόλος τους είναι να λειτουργήσουν ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των προβληματικών ανθρώπων σε σύγκρουση και του Θεού⁷⁰.

Δεν υπάρχει μια τυποποιημένη διαδικασία για να μεταλλαχθούν τα συναισθήματα των ανθρώπων, αλλά οι διαμεσολαβητές με βάση τη πίστη γνωρίζουν ότι το αίτημά τους είναι να προωθήσουν μια διαδικασία φωτισμού για τους ανθρώπους που ζουν στο σκοτάδι της σύγκρουσης και της απελπισίας. Η συμπόνια, η φροντίδα για τους άλλους, η αγάπη για τον εαυτό μας και τους άλλους, αποτελούν σημαντικά στοιχεία της θεραπευτικής διαδικασίας, όμως, αγαπώντας τον Θεό είναι ο πιο σταθερός τρόπος για να βρούμε ένα κοινό έδαφος και να ξεπεράσουμε το εμπόδιο της σύγκρουσης. Η επίκληση της θείας συμμετοχής και της διαφώτισης στη διαδικασία είναι ένα θεμελιώδες στοιχείο στην αναζήτηση των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Η επιστροφή στα βασικά κείμενα, εντολές και διδασκαλίες είναι ισχυρά εργαλεία για την καλύτερη ερμηνεία του τι σημαίνει σύγκρουση και πώς επηρεάζει τη θεϊκή δημιουργία. Οι θεμελιώδεις συνιστώσες του συστήματος θρησκευτικών πεποιθήσεων παρέχουν όχι μόνο κοινό έδαφος, αλλά και την πιο ουσιαστική κατανόηση για ένα κοινό όραμα, το οποίο συνήθως ανοίγει τρόπους για την αποκατάσταση των σχέσεων. Συνεπώς, το έργο του διαμεσολαβητή κρίνεται απαιτητικό, καθώς κάθε διαμεσολαβητής με βάση την πίστη πρέπει να ανακαλύψει πώς να προσεγγίσει και να αγγίξει, πώς να οδηγήσει και να επιτύχει τους μεγαλύτερους στόχους ειρηνικής συνύπαρξης των ανθρώπων⁷¹.

Συνοψίζοντας θα μπορούσαμε να πούμε πως⁷²:

- Η θρησκεία είναι σημαντικός παράγοντας στην ταυτότητα ενός ή και των δύο μερών στη σύγκρουση.
- Οι θρησκευτικοί ηγέτες και στις δύο πλευρές της διαφοράς μπορούν να κινητοποιηθούν για να διευκολύνουν την ειρήνη.

---

⁷⁰ Στο ίδιο, Bercovits J., Kadayifci A., σ.181

⁷¹ Matthews-Giba, F (1999). Religious Dimensions of Mediation, 27 *Fordham Urb. L.J.* 1695-1700

⁷² Ο.π Matthews-Giba, F, 1695

- Οι παρατεταμένοι αγώνες μεταξύ δύο μεγάλων θρησκευτικών παραδόσεων υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα, όπως συνέβαινε καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας με το Ισλάμ και τον Χριστιανισμό.

Επίσης, τα χαρακτηριστικά που μπορούν να προσφέρουν οι θρησκευτικοί ηγέτες για την προαγωγή της ειρήνης και της συμφιλίωσης είναι⁷³:

- Αξιοπιστία
- Ηθικά μέσα για την αντίθεσή τους στην αδικία
- Μοναδική μόχλευση για την προώθηση της συμφιλίωσης μεταξύ των αντιμαχόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας επαναστροφοποίησης συγκεκριμένων καταστάσεων κατά τη διάρκεια παρατεταμένων συγκρούσεων
- Ικανότητα κινητοποίησης κοινοτικής, εθνικής και διεθνούς υποστήριξης για μια ειρηνευτική διαδικασία

1.6 Το διαδίκτυο(internet) ως διάλογος για τις θρησκείες

Ο όρος Internet χρησιμοποιείται για να αναφερθούμε σε συγκεκριμένο παγκόσμιο σύστημα διασυνδεδεμένων δικτύων πρωτοκόλλου Internet (IP). Το Διαδίκτυο αναφέρεται επίσης συχνά ως το Δίκτυο, ή Παγκόσμιος Ιστός όροι που συχνά χρησιμοποιούνται εναλλακτικά στην καθημερινή ομιλία. Ωστόσο, ο Παγκόσμιος Ιστός είναι μόνο ένας από έναν μεγάλο αριθμό υπηρεσιών Διαδικτύου. Ο ιστός αυτός είναι μια συλλογή από διασυνδεδεμένα έγγραφα (ιστοσελίδες) και άλλοι δικτυακοί πόροι που συνδέονται με υπερσυνδέσμους και διευθύνσεις URL. Ως ένα άλλο σημείο σύγκρισης, το Πρωτόκολλο Μεταφοράς Υπερκειμένου (HTTP) είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται στο διαδίκτυο για τη μεταφορά πληροφοριών, ωστόσο είναι μία μόνο από πολλές γλώσσες ή πρωτόκολλα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επικοινωνία μέσω του Διαδικτύου. Πρόκειται για ένα δίκτυο δικτύων που αποτελείται από ιδιωτικά, δημόσια, ακαδημαϊκά, επιχειρηματικά και κυβερνητικά δίκτυα τοπικού και παγκόσμιου πεδίου, που συνδέονται με ένα ευρύ φάσμα ηλεκτρονικών, ασύρματων και οπτικών τεχνολογιών δικτύωσης. Το Διαδίκτυο διαθέτει ένα ευρύ φάσμα πληροφοριακών πόρων και υπηρεσιών, όπως τα αλληλοσυνδεδεμένα

---

⁷³ Matthews-Giba, F,1695

έγγραφα υπερκειμένου και εφαρμογές του Παγκόσμιου Ιστού (WWW), το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η τηλεφωνία και η κοινή χρήση αρχείων⁷⁴.

Οι ρίζες του Διαδικτύου χρονολογούνται από την έρευνα που διεξήχθη από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών τη δεκαετία του 1960 για την οικοδόμηση ισχυρής, ανεκτικής σφάλματος επικοινωνίας μέσω δικτύων υπολογιστών. Κατά τη δεκαετία του 1980 η ιδιωτική χρηματοδότηση για άλλες εμπορικές επεκτάσεις, οδήγησαν σε παγκόσμια συμμετοχή στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών δικτύωσης και τη συγχώνευση πολλών δικτύων. Η σύνδεση των εμπορικών δικτύων και των επιχειρήσεων στις αρχές της δεκαετίας του 1990 σηματοδοτεί την αρχή της μετάβασης στο σύγχρονο Διαδίκτυο και δημιούργησε μια σταθερή εκθετική ανάπτυξη, καθώς γενεές θεσμικών, προσωπικών και κινητών υπολογιστών συνδέονταν με το δίκτυο. Αν και το Διαδίκτυο χρησιμοποιήθηκε ευρέως από τον ακαδημαϊκό χώρο από τη δεκαετία του 1980, η εμπορευματοποίηση ενσωμάτωσε τις υπηρεσίες και τις τεχνολογίες του σε σχεδόν κάθε πτυχή της σύγχρονης ζωής⁷⁵.

Η χρήση του Διαδικτύου αυξήθηκε ταχύτατα στη Δύση από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 και από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Στις δύο δεκαετίες από τότε, η χρήση του Διαδικτύου έχει αυξηθεί 100 φορές, μετρούμενη για μια περίοδο ενός έτους, σε πάνω από το ένα τρίτο του παγκόσμιου πληθυσμού. Τα περισσότερα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της τηλεφωνίας, του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης, του ταχυδρομείου και των εφημερίδων, αναδιαμορφώνονται ή επαναπροσδιορίζονται από το Διαδίκτυο, δημιουργώντας νέες υπηρεσίες όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, την τηλεφωνία μέσω Internet, την τηλεόραση στο Διαδίκτυο, την online μουσική, τις ψηφιακές εφημερίδες . Οι εφημερίδες, το βιβλίο και άλλες δημοσιεύσεις εκτύπωσης προσαρμόζονται στην τεχνολογία ιστότοπου ή αναδιαμορφώνονται σε blogging, διαδικτυακές ροές και σε συγκεντρωτές ειδήσεων σε απευθείας σύνδεση. Το Διαδίκτυο έχει ενεργοποιήσει και επιταχύνει νέες μορφές προσωπικών αλληλεπιδράσεων μέσω άμεσων μηνυμάτων, φόρουμ στο Διαδίκτυο και κοινωνικής δικτύωσης. Οι αγορές στο διαδίκτυο αυξήθηκαν εκθετικά τόσο για τους μεγάλους εμπόρους λιανικής πώλησης όσο και για τις μικρές

---

⁷⁴ Wikipedia, Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Internet#Social_networking_and_entertainment (1/07/2017)

⁷⁵ Wikipedia, Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Internet#Social_networking_and_entertainment (1/07/2017)

επιχειρήσεις και τους επιχειρηματίες, καθώς επιτρέπει στις επιχειρήσεις να επεκτείνουν την παρουσία τους ώστε, να εξυπηρετήσουν μια μεγαλύτερη αγορά ή ακόμη και να πουλήσουν αγαθά και υπηρεσίες αποκλειστικά διαδικτυακά. Το Διαδίκτυο δεν έχει κεντρική διακυβέρνηση ούτε στην τεχνολογική εφαρμογή ούτε στις πολιτικές πρόσβασης και χρήσης. Κάθε συστατικό δίκτυο θέτει τις δικές του πολιτικές⁷⁶.

Πολλοί άνθρωποι χρησιμοποιούν τον Παγκόσμιο Ιστό, για να αποκτήσουν πρόσβαση σε ειδήσεις, στην πρόγνωση καιρού σε αθλητικά γεγονότα, να προγραμματίσουν και να κλείσουν διακοπές και να κοινωνικοποιηθούν μέσω των Social Media (ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης) κτλ. Οι χρήστες χρησιμοποιούν τα chat, τα μηνύματα και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, για να έρθουν και να μένουν σε επαφή με φίλους τους σε όλο τον κόσμο. Οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το Twitter και το Myspace έχουν δημιουργήσει νέους τρόπους κοινωνικοποίησης και αλληλεπίδρασης. Οι χρήστες αυτών των ιστότοπων είναι σε θέση να προσθέσουν μια ευρεία ποικιλία πληροφοριών σε σελίδες, να επιδιώξουν κοινά ενδιαφέροντα και να συνδεθούν με άλλους. Είναι επίσης δυνατό να βρεθούν υπάρχουσες γνωριμίες, ώστε να επιτρέπεται η επικοινωνία μεταξύ των υφιστάμενων ομάδων ανθρώπων. Τοποθεσίες όπως η LinkedIn προωθούν εμπορικές και επιχειρηματικές συνδέσεις. Το YouTube και το Flickr ειδικεύονται στα βίντεο και τις φωτογραφίες των χρηστών. Ενώ οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης ήταν αρχικά μόνο για άτομα, σήμερα χρησιμοποιούνται ευρέως από τις επιχειρήσεις και άλλους οργανισμούς για να προωθήσουν τα εμπορικά τους σήματα, κτλ. Τέλος, μέσω των διαφόρων blogs και forum οι άνθρωποι επικοινωνούν με άλλους ανθρώπους και ανταλλάσσουν απόψεις για διάφορα θέματα.

Εντούτοις, θα πρέπει να αναφερθεί πως κάθε θρησκευτικός εκπρόσωπος που γράφει θέσεις σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης ή σε σελίδες στο διαδίκτυο είναι ότι ενδεχομένως να προκαλέσουν περιστασιακά μια απροσδόκητη και ενδεχομένως μεγάλης κλίμακας αντίδραση από άλλους χρήστες του Διαδικτύου. Η φύση αυτής της αντίδρασης μπορεί να φτάσει και σε ακραίες αντιδράσεις. Όμως, πέρα από τις αντιδράσεις το Διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει και μέσω διαλόγου και επικοινωνίας.

Η Θρησκεία και το Διαδίκτυο συνδέονται μεταξύ τους με ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών σχέσεων. Με την έλευση του Διαδικτύου, πολλές θρησκείες άρχισαν να

---

⁷⁶ Wikipedia, Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Internet#Social_networking_and_entertainment (1/07/2017)

ενδιαφέρονται για αυτό το μέσο, το οποίο φαινόταν να είναι ένα χρήσιμο εργαλείο όχι μόνο για την παρουσίασή τους και την προβολή τους. Επί του παρόντος, υπάρχουν σχεδόν αμέτρητες ιστοσελίδες που κατά κάποιο τρόπο εμπλέκονται στα θρησκευτικά δρώμενα. Οι θρησκείες εκπροσωπούνται στο Διαδίκτυο με πολλούς τρόπους. Υπάρχουν χώροι που προσπαθούν να καλύψουν όλες τις θρησκείες, τις παραδόσεις και τα δόγμα, τη θρησκευτική ανοχή πέρα από τις τοποθεσίες που είναι ειδικές για μια θρησκευτική παράδοση. Πολλοί χώροι είναι ομάδες συζήτησης, κυρίως θεολογικές συζητήσεις και άλλες επιχειρούν κάποια προσπάθεια παροχής συμβουλών σχετικά με τη θρησκευτική διδασκαλία. Υπάρχουν επίσης τοποθεσίες που αποσκοπούν στην παροχή θρησκευτικής εμπειρίας που διευκολύνει την προσευχή, το διαλογισμό ή τα εικονικά προσκυνήματα. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν επίσης μηχανές αναζήτησης για να διερευνήσουν πτυχές μίας θρησκείας⁷⁷.

Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για τη δημιουργία διαδικτυακών χριστιανικών κοινοτήτων, οι οποίες συνήθως συμπληρώνουν, αλλά περιστασιακά προσπαθούν να αντικαταστήσουν τις πιο παραδοσιακές χριστιανικές κοινότητες. Είναι συνηθισμένο για ακόμη και μεσαίου μεγέθους χριστιανικές εκκλησίες με μερικές εκατοντάδες μέλη να έχουν ιστοσελίδες για να διαφημίσουν τους εαυτούς τους και να επικοινωνήσουν με το ποίμνιο τους. Μερικές πειραματίζονται με εικονικές συναντήσεις στον κυβερνοχώρο και προσπαθούν να ενσωματώσουν την εμπειρία, τη διδασκαλία, την προσευχή, τη λατρεία και ακόμη και τη μουσική στο χώρο της θρησκείας⁷⁸.

Αλλά και ο Ισλαμισμός διατηρεί ιστοσελίδες οι οποίες και εκπληρώνουν ορισμένους διαφορετικούς ρόλους, όπως η παροχή συμβουλών, ή η πλήρης παρουσίαση του Κορανίου. Ιστοσελίδες όπως ο ιστοχώρος « Islam-Online» παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το ισλαμικό δόγμα εκτός από τις συμβουλές που αφορούν ατομικά προβλήματα, όπως ο γάμος, η λατρεία και η χρήση του Διαδικτύου. Επιπλέον,

---

⁷⁷ Wikipedia, Religion and the Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_and_the_Internet (01/07/2017)

⁷⁸ Hubbard A.(2015). Mediation and Religion: General Attitudes of Three Major Religions in the United States. <http://files.lsba.org/documents/publications/BarJournal/Feature3-Hubbard-LBJ-OctNov2015.pdf> (01/07/2017), σ.196

προκειμένου να απαντηθούν οι ερωτήσεις στο διαδίκτυο, ένας Ιμάμης ή μια ομάδα θρησκευτικών μελετητών ή ηγετών προσφέρουν συχνά διαδικτυακές απαντήσεις. Αυτές αποθηκεύονται σε βάσεις δεδομένων, οι οποίες επιτρέπουν στους χρήστες του διαδικτύου να αναζητούν απαντήσεις σε συγκεκριμένα θρησκευτικά ερώτημα⁷⁹.

Διάφορες ιστοσελίδες και ιστολόγια καλύπτουν τον Ιουδαϊσμό και την εβραϊκή ζωή στο διαδίκτυο. Ορισμένες ιστοσελίδες υποστηρίζουν μια συγκεκριμένη θρησκευτική ή πολιτική άποψη, ενώ άλλες έχουν μια καθαρά πολιτιστική ή κοσμική εστίαση. Εκπρόσωποι της θρησκείας αυτής χρησιμοποιούν τα blog, για να συζητήσουν διάφορες θεολογικές απόψεις με πιστούς και μη. Αλλά και νέα θρησκευτικά κινήματα έχουν ιστοτόπου. Ένας ιστότοπος της Εκκλησίας της Σαϊεντολογίας, για παράδειγμα, επιτρέπει στους επισκέπτες να κάνουν μια online δοκιμασία προσωπικότητας και πίστης. Ωστόσο, ο χρήστης για να δει τα πλήρη αποτελέσματα αυτής της δοκιμής πρέπει να κλείσει ένα ραντεβού για να συναντήσει προσωπικά έναν εκπρόσωπο της θρησκείας αυτής⁸⁰.

Υπάρχουν διάφορα θρησκευτικά κινήματα που έχουν χρησιμοποιήσει εκτενώς το Διαδίκτυο. Το γεγονός έχει μελετηθεί από ακαδημαϊκούς, στον τομέα της κοινωνιολογίας της θρησκείας. Συγκεκριμένα, ο Adam Possamai, του Πανεπιστημίου του Δυτικού Σίδνεϊ, χρησιμοποιεί τον όρο «υπερ-πραγματική θρησκεία» για να περιγράψει αυτές τα κινήματα αυτά τα οποία σε συνδυασμό με τη λαϊκή κουλτούρα, αποτελούν μέρος της καταναλωτικής λογικής του ύστερου καπιταλισμού και ενισχύονται από την αυξανόμενη χρήση του διαδικτύου⁸¹.

Το θέμα της θρησκείας στο Διαδίκτυο δημιούργησε και τις πρώτες προτάσεις για την ταξινόμηση sites σχετικά με τη θρησκεία. Ο αμερικανός κοινωνιολόγος με ειδίκευση στη θρησκείας Chris Helland στο πλαίσιο αυτό προτείνει δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσονται οι ιστοσελίδες εκείνες που χρησιμοποιούν το Διαδίκτυο για την επίσημη παρουσίαση θρησκειών. Αντίθετα, στη δεύτερη κατηγορία είναι ιστοσελίδες που προβαίνουν σε ανεπίσημη παρουσίαση της θρησκείας στο

---

⁷⁹ Στο ίδιο, Hubbard A.σ.197

⁸⁰ Στο ίδιο, Hubbard A.σ.197

⁸¹ Wikipedia, Religion and the Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_and_the_Internet (01/07/2017)

Διαδίκτυο. Σε αυτήν την περίπτωση, αυτές οι ιστοσελίδες είναι κυρίως forums, chat-rooms κτλ⁸².

Το Διαδίκτυο είναι ένα μέσον που μπορεί να ευνοήσει το (δια)θρησκευτικό διάλογο πολλαπλώς. Συγκεκριμένα, οι χρήστες που αναζητούν να υιοθετήσουν μία θρησκεία μπορούν να βρουν όλα όσα χρειάζονται online, από σαφώς καθορισμένες πεποιθήσεις και πρακτικές, μέχρι θέσεις εθνικών και τοπικών κοινοτήτων και οπαδών τους. Άλλωστε, συχνά ότι η ανώνυμη και ιδιωτική φύση της ανάγνωσης μέσω του Διαδικτύου σημαίνει ότι οι άνθρωποι είναι πιο πιθανό να προσέλθουν σε θρησκευτικές ιστοσελίδες και να θέσουν ερωτήσεις που δεν θα έθεται στην πραγματική ζωή τους. Επίσης, επιτρέπει στους ανθρώπους να διερευνήσουν αμφιβολίες και ιδέες που είναι επικριτικές σε μια θρησκεία ή να ανακαλύψουν νέες επικρίσεις που δεν είχαν σκεφτεί πριν⁸³.

Η έκδοση της Βίβλου στην αγγλική γλώσσα προκάλεσε ευχάριστα το ευρύ κοινό δίνοντάς του εύκολη πρόσβαση στη Γραφή και παρακάμπτοντας έναν αιώνα δημόσιου διαλόγου για θεολογικά θέματα και θρησκευτική φιλοσοφία. Το Διαδίκτυο έχει κάνει το ίδιο ξανά. Εύκολη πρόσβαση στις θρησκευτικές γραφές όλων των θρησκειών. Διάφορες θρησκευτικές διδασκαλίες και πεποιθήσεις είναι πλέον ορατές στο διαδίκτυο, συμπεριλαμβανομένων αιρετικών και δογματικών απόψεων. Δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο σε καμία εκκλησία ή σε μειονοτική θρησκευτική πεποίθηση να παρουσιάσει τις ιδέες της στον κόσμο. Ακόμα και οι πιο διστακτικοί ή τεχνοφοβικοί παράγοντες διαφόρων μορφών θρησκευτικής πίστης και έκφρασης σε διαφορετικούς πολιτισμούς έχουν βρει έναν τόπο σε απευθείας σύνδεση. Επιστημονικοί τομείς, όπως η Επικοινωνία, η Κοινωνιολογία της θρησκείας, αλλά και η θεολογία έχουν διαδραματίσει σημαντικό, για την ακρίβεια, θεμελιώδη ρόλο σχετικά με την ανοικοδόμηση μίας ερευνητικής βάση που αφορά τον (δια) θρησκευτικό διάλογο στο διαδίκτυο ενώ τόσο η κοινωνιολογία της θρησκείας όσο θρησκευτικές μελέτες αναγνώρισαν ότι η θρησκεία στο διαδίκτυο είναι κάτι περισσότερο από μια μανία, αλλά μια τάση που χρειάζεται σοβαρό στοχασμό και μελέτη. Για το λόγο αυτόν, η θρησκεία στο διαδίκτυο αποτελεί μάθημα

---

⁸² Wikipedia, Religion and the Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_and_the_Internet (01/07/2017)

⁸³ Wikipedia, Religion and the Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_and_the_Internet (01/07/2017)

ενσωματωμένο σε πολλά πανεπιστήμια ανά τον κόσμο. Πρόσφατη έρευνα για την πιο σημαντική εφεύρεση της εποχής μας επιβεβαιώνει αυτό που οι περισσότεροι από εμάς έχουν καταλάβει: πως το Διαδίκτυο έχει αλλάξει ριζικά την αντίληψη και τις γνώσεις μας, καθώς και την αίσθηση της υποκειμενικότητας, της κοινότητας και την αλληλεπίδρασή μας με τον κόσμο. Ο Stephen O'Leary, Αμερικανός μελετητής της θρησκείας και της επικοινωνίας, και ένας από τους πρώτους που θέλησε να αναλύσει το ρόλο των νέων μέσων στο πλαίσιο των θρησκευτικών κοινοτήτων, λέει, λοιπόν, πως η έλευση του Διαδικτύου έχει αναπτύξει το διάλογο μεταξύ θρησκειών με επαναστατικό τρόπο⁸⁴.

Άλλωστε, ακόμη και οι μεγάλες θρησκευτικές οργανώσεις-κοινότητες, οι οποίες στο παρελθόν είχαν δείξει κάποια απροθυμία να χρησιμοποιήσουν το δίκτυο, έχουν πλέον αναγνωρίσει πως το διαδίκτυο παρέχει βασικές πληροφορίες προς τους χρήστες, έτσι ο ίδιος ο Πάπας εξέφρασε την στο Διαδίκτυο φτιάχνοντας αντίστοιχη ιστοσελίδα για το Βατικανό, όπου οι χρήστες μπορούν να μουν και να αντλήσουν σημαντικές πληροφορίες για το εν λόγω θρησκευτικό κράτος. Σήμερα έχουμε φτάσει στο σημείο όπου μια θρησκευτική οργάνωση φαίνεται να στερείται αξιοπιστίας ή ταυτότητας, εάν δεν είναι παρούσα στο διαδίκτυο. Οι bloggers, τα ιστολόγια, τα ηλεκτρονικά περιοδικά που διαδίδουν τις ηλεκτρονικές ειδήσεις αλλά και απόψεις σχετικά με τη θρησκεία, έδωσαν μια νέα διάσταση στην ικανότητα του Διαδικτύου για τη διάδοση των θρησκευτικών πληροφοριών σε μέλη ή μη μίας θρησκευτικής κοινότητας⁸⁵.

---

⁸⁴ Hackett R.(2005). Religion et internet. Diogene. Press Universitaire de France, σ.68

⁸⁵ Στο ίδιο, Hackett R, σ.68

1.7 Η χέβυ μέταλ μουσική ως διάλογος για τις θρησκείες

Οι μεγαλύτεροι κριτικοί της μουσικής μέταλ συνεχίζουν να είναι οι θρησκευτικές ομάδες που αντιτίθενται στο είδος. Τα στερεότυπα που κατέχουν αυτές οι ομάδες συχνά οδηγούν σε ακόμη μεγαλύτερες παρανοήσεις της μουσικής. Οι θρησκευτικές ομάδες και οι κριτικοί περιμένουν τα χειρότερα από την μέταλ μουσική λόγω των προκαταλήψεών τους. Αν και μερικές μέταλ μπάντες είναι σατανικές και εναντιώνονται εμφανώς κατά κυρίαρχων θρησκείων κυρίως κατά του Χριστιανισμού, η συντριπτική πλειοψηφία των συγκροτημάτων μέταλ μουσικής απλώς εκφράζουν μία διαφορετικότητα. Εντούτοις, οι θρησκευτικές ομάδες στη συνέχεια λαμβάνουν θέση εναντίον της μέταλ μουσικής καθώς οι θρησκευτικοί επικριτές πιστεύουν ότι η μέταλ μουσική είναι μια προσπάθεια, ώστε να γίνει επίκληση στον διάβολο. Συνεπώς, η σχέση μεταξύ της μέταλ μουσικής και διαφόρων θρησκευτικών ομάδων είναι μια ασύμμετρη αντιπαράθεση. Σε όλη την ιστορία της μέταλ, οι θρησκευτικές ομάδες ανέλυναν μερικά απομονωμένα περιστατικά που αποδεικνύουν μια πολιτισμικά απαράδεκτη επίδραση της μέταλ στην κοινωνία. Χρησιμοποιώντας αυτά τα λίγα παραδείγματα, οι ομάδες επιβάλλουν στερεότυπα στην υποκουλτούρα της μέταλ. Στη συνέχεια, αυτές οι ομάδες λαμβάνουν αυτά τα υποκειμενικά στερεότυπα και υποστηρίζουν ότι το μουσικό αυτό είδος είναι επικίνδυνο για τη νεολαία και επιβλαβές για την κοινωνία. Τη σχέση αυτή περιγράφει στο βιβλίο του η D. Weinstein, ένα από τα πιο έγκριτα βιβλία πάνω στο αντικείμενο αυτό⁸⁶.

Ειδικότερα, όπως ο ίδιος ο συγγραφέας περιγράφει στο βιβλίο του, το μουσικό αυτό είδος γεννήθηκε και μεγάλωσε από τις νεολαίες και τις εφηβικές εξεγέρσεις στις ΗΠΑ και στην Αγγλία). Εξαιτίας αυτών, αρχικά η μέταλ μουσική αντιστάθηκε σε εκείνους τους πιστούς της χριστιανικής πίστης. Συνεπώς, δημιουργήθηκε μία διαμάχη μεταξύ θρησκευόμενων και μη. Οι θρησκευόμενοι που τέθηκαν εναντίον της μέταλ μουσικής, το καταγγέλλουν ως ανήθικο, σκληρό, κακό και σατανικό⁸⁷.

Ο J. Arnett σε σχετικό άρθρο του πάνω στη σχέση μέταλ και θρησκείας, δηλώνει ότι ο χριστιανισμός και οι δυτικές θρησκείες αντιτίθενται στην εξάπλωση της μέταλ

---

⁸⁶ Weinstein., σ.. 23

⁸⁷ Στο ίδιο, Weinstein, σ.11

μουσικής, διότι, η μέταλ μουσική ευθύνεται για την παρακμή των θρησκειών⁸⁸. Αυτό δεν σημαίνει ότι η μουσική μέταλ είναι η αιτία θρησκευτικής παρακμής στη Δύση. Αντίθετα, τα διάφορα μέταλ συγκροτήματα έχουν αγκαλιάσει την αμερικανική παράδοση του πλουραλισμού, της ανοχής για τις πεποιθήσεις των άλλων. Η στάση αυτή είναι ριζικά αντίθετη με τις χριστιανικές πεποιθήσεις ότι ο Χριστιανισμός είναι οικουμενικός. Η χριστιανική πίστη δηλώνει ξεκάθαρα ότι είναι η μόνη αληθινή πορεία προς τον Θεό⁸⁹.

Ένας άλλος λόγος που αντιτίθεται ο Χριστιανισμός στη μέταλ μουσική είναι πως τόσο η μέταλ όσο και ο χριστιανισμός πηγάζουν από αυτό που αντιπροσωπεύει κάθε οντότητα. Ο Χριστιανισμός επιδιώκει να φέρει ελπίδα και ασφάλεια στους ανθρώπους μέσω ενός όλου γνωστού και παντός ισχυρού Θεού και αυτό, διότι ότι οι άνθρωποι αισθάνονται ανίσχυροι ενάντια στη φύση. Ο κόσμος είναι χάος και οι άνθρωποι συχνά δεν έχουν πραγματικό έλεγχο στη ζωή τους. Δεν μπορούν να σταματήσουν έναν ανεμοστρόβιλο, πυρκαγιές, τυφώνες, σεισμούς ή άλλες πράξεις του Θεού. Η θρησκεία, συνεπώς, αντλεί τους οπαδούς της από εκείνους τους ανθρώπους, οι οποίοι και έχουν ελάχιστο έλεγχο στη ζωή τους –όπως είναι για παράδειγμα οι έφηβοι. Αυτοί οι άνθρωποι, που συχνά έχουν ελάχιστο έλεγχο στη ζωή τους, κλίνουν προς τη μέταλ μουσική, επειδή τους επιτρέπει να ασκούν την ελευθερία επιλογής τους και μπορεί να είναι ένας τρόπος για να επαναστατήσουν ή να ξεφύγουν από τις μη ικανοποιητικές καταστάσεις που βιώνουν στο σπίτι ή την εργασία τους⁹⁰.

Η μέταλ μουσική, ακόμα και όταν παρουσιάζεται με διαφορετικούς τρόπους, είναι γεμάτη με πολυάριθμα τραγούδια που ζητούν νέους ενήλικες να πάρουν τον έλεγχο των καταστάσεων που βιώνουν και όχι μόνο να τις δεχτούν παθητικά. Για παράδειγμα, μέταλ συγκροτήματα, όπως οι Iron Maiden καλούν τους ανθρώπους να αγωνίζονται για αυτό που πιστεύουν και να αντιτάσσονται στους άδικους κανόνες της κοινωνίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το τραγούδι τους «The trooper»⁹¹:

---

⁸⁸ Arnett J.(1991). Adolescents and heavy metal music. *Youth and Society*.σ.91-92,
http://jeffreyarnett.com/Arnett%20new%20website/Articles/ARNETT_1991_Adolescents_and_Heavy_Metal_Music.pdf (07/08/17)

⁸⁹ Arnett, J. (1996). *From the Mouths of the Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation*. Westview Press, Boulder, CO.σ.123

⁹⁰ Στο ίδιο, Weinstein, σ.15

⁹¹ Οι στίχοι είναι διαθέσιμοι στο
http://www.lyricsfreak.com/i/iron+maiden/the+trooper_20068036.html (07/08/17)

You'll take my life but I'll take yours too
You'll fire your musket but I'll run you through
So when you're waiting for the next attack
You'd better stand there's no turning back

The bugle sounds as the charge begins
But on this battlefield no one wins
The smell of acrid smoke and horses breath
As you plunge into a certain death

The horse he sweats with fear we break to run
The mighty roar of the Russian guns
And as we race towards human wall
The screams of pain as my comrades fall

We hurdle bodies that lay on the ground
And as the Russians fire another round
We get so near yet so far away
We won't live to fight another day

We get so close near enough to fight
When a Russian gets me in his sights
He pulls the trigger and I feel the blow
A burst of rounds takes my horse below

And as I lay there gazing at the sky
My body's numb and my throat is dry
And as I lay forgotten and alone
Without a tear I draw my parting groan

Η ελληνική μετάφραση του τραγουδιού θα μπορούσε να είναι η εξής:

Ο Πολεμιστής

Θα πάρεις τη ζωή μου αλλά θα πάρω και εγώ τη δική σου
Θα πυροβολήσεις με το μουσκέτο σου αλλά θα σε θερίσω

Γι' αυτό όταν περιμένεις για την επόμενη επίθεση
Καλύτερα να αμυνθείς, δεν υπάρχει γυρισμός

Η σάλπιγγα ηχεί, η έφοδος αρχίζει
Αλλά σε αυτό το πεδίο της μάχης κανείς δε νικάει
Η μυρωδιά καυστικού καπνού και χνώτου των αλόγων
Καθώς βουτάμε προς τον βέβαιο θάνατο

Το άλογο, αυτό ιδρώνει από φόβο, ξεκινάμε να τρέχουμε
Η τρομερή βοή των ρωσικών όπλων
Κι καθώς τρέχουμε προς το ανθρώπινο τοίχος
Οι φωνές του πόνου καθώς πέφτουν οι σύντροφοι μου

Υπερπηδάμε πτώματα που κείτονται στο έδαφος
Και οι Ρώσοι πυροβολούν κι άλλο γύρο
Φτάνουμε τόσο κοντά μα τόσο μακριά
Δε θα ζήσουμε να πολεμήσουμε άλλη μέρα!

Πλησιάζουμε τόσο πολύ, αρκετά κοντά για να παλέψουμε
Όταν ένας Ρώσος με σημαδεύει
Τραβάει τη σκανδάλη και αισθάνομαι το χτύπημα
Ένα ξέσπασμα από γύρους ρίχνουν το άλογο μου

Και καθώς κείτομαι εκεί ατενίζοντας τον ουρανό
Το σώμα μου είναι μουδιασμένο και ο λαιμός μου είναι στεγνός
Και καθώς κείτομαι ξεχασμένος και μόνος
Χωρίς δάκρυ αφήνω το επιθανάτιο βογκητό μου

Σύμφωνα με τη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikipedia, το τραγούδι αυτό βασίζεται ιστορικά γεγονότα και συγκεκριμένα κάνει σαφή αναφορά στον Κριμαϊκό Πόλεμο και πως τον βιώνει ένας απλός στρατιώτης⁹². Τέτοιο είδους τραγούδια, προσελκύουν περισσότερο και πιο άμεσα τους νέους και γενικώς τη νεολαία με πολύ ισχυρότερο τρόπο απ' ότι η θρησκεία και αυτό, διότι στην πράξη παρουσιάζουν τα διάφορα

---

⁹² Wikipedia, The trooper, https://el.wikipedia.org/wiki/The_Trooper (8/08/2017)

μηνύματά τους σε κατάσταση συναισθηματικής έξαρσης και ιδιαίτερα υψηλής μουσικής ενέργειας. Συνεπώς, οι νέοι κλίνουν προς τη μέταλ μουσική, επειδή τους παρέχει ένα στιγμιαίο αίσθημα ενδυνάμωσης και αίσθησης ελέγχου της ζωής τους⁹³.

Σε σχετικό του άρθρο, ο Titus Hjelm υποστηρίζει πως υπάρχει σαφής σύνδεση μεταξύ μέταλ μουσικής και σατανισμού. Συγκεκριμένα, δηλώνει πως επικρατεί η αντίληψη πως όποιος ακούει μέταλ μουσική ωθείται στον τον σατανισμό και, κατά συνέπεια, στα ναρκωτικά, σε επιθετικές πράξεις αλλά και σε δολοφονία ανθρώπων και μη. Έτσι στο μυαλό των ανθρώπων προϊόντα λαϊκής κουλτούρας, όπως θεωρείται η μέταλ μουσική, καθίστανται αμφιλεγόμενα λόγω των εικαζόμενων αμφιλεγόμενων θρησκευτικών αποτελεσμάτων. Ο σατανισμός δε, αποτελεί καθιερωμένο μέρος της ευρύτερης αυτής συζήτησης. Ο ίδιος ο συγγραφέας στο άρθρο του επιδιώκει να καταδείξει γιατί η μέταλ μουσική θεωρείται αμφιλεγόμενο μουσικό είδος και ποία η σχέση της με τη θρησκεία. Υποστηρίζει, λοιπόν πως η σύνδεση αυτή της μέταλ με τη θρησκεία δεν είναι απολύτως εντελώς τεχνητός δεσμός, όμως, υπάρχει μία εκμετάλλευση αυτού του δεσμού για επίσης αμφιλεγόμενους θρησκευτικούς σκοπούς⁹⁴. Μέσα στο ίδιο το άρθρο παρουσιάζεται, επίσης, και η αντίληψη που επικρατούσε σχετικά με τη σχέση μέταλ μουσικής και σατανισμού. Ειδικότερα, αναφέρεται πως κατά δεκαετία του '80 ο σατανισμός ήταν άρρηκτα συνδεδεμένος με τη μέταλ μουσική, όπου την περίοδο αυτή έκανε και την εμφάνισή της η μπλάκ μέταλ (Black metal). Η μουσική σκηνή της Νορβηγίας βίωσε άμεσα την συγκεκριμένη αντίληψη καθώς πολλά συγκροτήματα και άμεσα εμπλεκόμενοι με τη μέταλ μουσική δήλωσαν ανοιχτά ότι ήταν σατανιστές και μάλιστα ισχυρίζονταν ότι η μουσική είναι ένας τρόπος διάδοσης αυτού του σκοτεινού μηνύματος ενώ το ευρύ κοινό θεωρούσε όχι μόνο ότι η μουσική ήταν ενοχλητική αλλά και λυρικά σαφώς σατανική. Από τότε η Black metal αλλά και όλες οι υποκατηγορίες της μέταλ μουσικής, έγιναν ύποπτα ως φορείς σατανισμού ενώ σύμφωνα με τις διακηρύξεις διαφόρων εκκλησιαστικών φορέων ήταν μία μουσική γεμάτη ανηθικότητα εγείροντας έτσι διάφορες σταυροφορίες εναντίων κάθε είδους μέταλ⁹⁵. Συνεπώς, αναμφισβήτητο είναι το γεγονός πως είναι υπήρξε μία συσχέτιση συσχέτιση μεταξύ μέταλ και σατανισμού.

---

⁹³ Στο ίδιο, Arnett(1996),σ. 123

⁹⁴ Hjelm Titus(2015). Controversial metal and controversial religion. Theorising the connections. *MODERN HEAVY METAL: MARKETS, PRACTICES AND CULTURES* International Academic Conference 2015,σ. 494-495

⁹⁵ Στο ίδιο, Hjelm,σ.497-498

Εντούτοις, ο συγγραφέας του άρθρου προχωρά πιο βαθειά στο θέμα υποστηρίζοντας τα εξής: Πράγματι, θεωρεί ότι υπάρχει σύνδεση μεταξύ μέταλ και θρησκείας, όμως υποστηρίζει παράλληλα πώς η λαϊκή κουλτούρα που οδηγεί σε ορισμένα θρησκευτικά αποτελέσματα, μπορεί στην πράξη να έρχεται ως ακούσια συνέπεια της κοινωνικής διάδρασης. Δηλαδή, ότι συγκεκριμένα προϊόντα λαϊκής κουλτούρας κατασκευάζονται ως αμφιλεγόμενα. Στο σημείο αυτό βασικά εισάγει μια κοινωνιολογική θεωρία της θρησκείας υποστηρίζοντας πως ένα άτομο ή μια ομάδα εσωτερικοποιεί την αμφιλεγόμενη ετικέτα που του αποδίδεται από έξω και αρχίζει να ενεργεί ανάλογα με το ρόλο αυτό⁹⁶.

Υπό αυτά τα πλαίσια στη συνέχεια του άρθρου του υποστηρίζει πως ζητήματα όπως ο «αποκρυφισμός», σατανισμός ή σεξισμός συνδέθηκαν άμεσα με τη μέταλ μουσική εγείροντας πολλαπλές διαμάχες. Αυτές οι διαμάχες, ωστόσο, πρέπει να αξιολογηθούν προσεχτικά καθώς κατά τη διάρκεια των πρώτων αντιπαραθέσεων που εμφανίστηκαν επί το πλείστον στη δεκαετία του 1980 σχετικά με το ύφος αλλά και το περιεχόμενο των στίχων της μέταλ μουσικής, υποστηρίχτηκε πως η μέταλ μουσική ήταν επιθετική και επικίνδυνη για τη νεολαία. Το αποκορύφωμα της ανησυχίας αυτής ήταν η ακρόαση από την επιτροπή του Κογκρέσου το 1985, της συζύγου του Αμερικανού γερουσιαστή Αλ Γκορ η οποία υποστήριξε με σθένος πως η μέταλ μουσική στο σύνολό της αποτελούσε μεγάλη απειλή για τους νέους. Η ακρόαση αυτή έλαβε ευρεία κάλυψη από τα εθνικά μέσα ενημέρωσης στις ΗΠΑ⁹⁷.

Όμως, κανείς δεν αναρωτήθηκε αν, όντως αυτό ίσχυε για το σύνολό της μέταλ μουσικής και για συγκεκριμένα συγκροτήματα, καθώς, όπως υποστηρίζει ο συγγραφέας του ίδιου άρθρου, ήταν στην πράξη η τεράστια δημοτικότητα του μουσικού αυτού είδους που γέννησε τη διαμάχη αυτή⁹⁸.

Συνεπώς, ο συγγραφέας υποστηρίζει πως στην πράξη υπάρχει σε ένα βαθμό συσχετισμός της μέταλ μουσικής με τον σατανισμό, όμως αυτό έρχεται σαν αποτέλεσμα της κοινωνικής αντίληψης που επικρατεί για το είδος αυτός και μόνο. Και για να το κάνει αυτό πιο σαφές, κλείνει το άρθρο του με τη θεωρία του Μαξ Βέμπερ, ο οποίος υποστήριξε ότι η «απογοήτευση» που γεννήθηκε από τη σύγχρονη Ευρώπη

---

⁹⁶ Στο ίδιο, Hjelms, σ.498

⁹⁷ Στο ίδιο, Hjelms, σ.498

⁹⁸ Στο ίδιο, Hjelms, σ.498

ήταν ως αποτέλεσμα μιας ακούσιας συνέπειας της προτεσταντικής μεταρρύθμισης συνεπώς, η αμφιλεγόμενη θρησκεία μπορεί να είναι η ακούσια συνέπεια της αμφιλεγόμενης λαϊκής κουλτούρας – και όχι λόγω της ίδιας της ουσίας των προϊόντων λαϊκής κουλτούρας, αλλά λόγω της ίδιας της κοινωνικής αντίδρασης και διαμάχης⁹⁹.

Είναι σαφές ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι ευρωπαϊκές χώρες είναι οι τόποι γέννησης της μέταλ καθώς έχουν το μεγαλύτερο αριθμό συγκροτημάτων, όμως θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη και το γεγονός πως ο αριθμός των μέταλ συγκροτημάτων έχει αυξηθεί σημαντικά και στον Ισλαμικό κόσμο. Συγκεκριμένα, στις μέρες μας υπάρχουν μέταλ συγκροτήματα σε όλη την Ασία. Το πιο εκπληκτικό είναι ότι σχηματίζονται και συχνά αναπτύσσονται σε θρησκευτικά κυριαρχούμενες ζώνες αλλά και σε εμπόλεμες χώρες της Μέσης Ανατολής και του Ισλαμικού κόσμου. Συγκεκριμένα, η μέταλ μουσική είναι ιδιαίτερα αγαπητή σε χώρες με αυστηρό ισλαμικό υπόβαθρο, όπως το Μαρόκο, η Αίγυπτος αλλά και το Ιράν.

Σύμφωνα με το συγγραφέα του βιβλίου *Headbanging against repressive regimes*, Mark Le Vin, οι Άραβες και οι μεγαλύτεροι μουσουλμανικοί κόσμοι περιγράφονται συχνά σαν να αποτελούνται από ένα ενιαίο, μονολιθικό πολιτισμό. Η πραγματικότητα είναι ότι οι δεκάδες χώρες και εκατοντάδες πολιτισμών που εκτείνονται από το Μαρόκο μέχρι το Πακιστάν και νοτιοανατολικά από την Ινδονησία και τη Μαλαισία, είναι εξαιρετικά διαφορετικές – μουσικώς, θρησκευτικώς και πολιτικώς. Όπως και άλλες μορφές λαϊκής μουσικής, η μέταλ μουσική υπάρχει σε πολύ αποκλίνουσες μορφές στις Χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής. Ωστόσο, όποια και αν είναι η ηχητική απόδοση υπάρχουν έντονες ομοιότητες ανάμεσα στις σκηνές των μέταλ συγκροτημάτων¹⁰⁰.

Αρχικά, τα περισσότερα προέκυψαν στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 ως προϊόντα της εξάπλωσης της δορυφορικής τηλεόρασης, της αυξανόμενη ευκολίας των διεθνών μεταφορών, ταξιδιών και ευρύτερης μεταφοράς, μέσα σε αυτά τα πλαίσια έφτασε και η μουσική μέταλ στον γεωγραφικό αυτό χώρο η οποία προσέλκυσε όλο και περισσότερους νέους από τις μουσουλμανικές αυτές χώρες.

---

⁹⁹ Στο ίδιο, Hjelms, σ.501

¹⁰⁰ Mark Le Vine, (2009). *Headbanging against repressive regimes*. Freemuse. σ.21

Αν και η μουσουλμανική θρησκεία προβάλλεται ως η μοναδική και η απόλυτη θρησκεία και έρχεται σε απόλυτη ρήξη με το Χριστιανισμό, όπως προ-ειπώθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, εντούτοις Ισλαμισμός και Χριστιανισμός έχουν ένα κοινό κίνδυνο, αυτόν της μέταλ μουσικής. Ειδικότερα, όπως και ο Χριστιανισμός έτσι και ο Ισλαμισμός, διαβλέπουν διαφθορά της νεολαίας από το μουσικό αυτό είδος. Έτσι, νέες προκλήσεις παρουσιάζονται στους πολιτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες, και των μουσουλμανικών κοινωνιών ευρύτερα. Συνεπώς, δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι από την αρχή, η μέταλ μουσική αντιμετώπισε επιθέσεις από κυβερνήσεις, αλλά και από συντηρητικές θρησκευτικές δυνάμεις. Και αυτό, διότι δεν ήταν μόνο η σκληρότητα η νόθευση της μουσικής που επέφερε η μέταλ αλλά και το ίδιο το ύφος της, το οποίο και θεωρήθηκε προσβλητικό, σκληρό και συχνά "βάνουσο" φωνητικά. Το στυλ αλλά και οι στίχοι της κοροϊδεύουν την αποδεκτή εξουσία, το καθιερωμένο status quo αλλά ακόμα και την ίδια τη θρησκεία. Συγκροτήματα, όπως, οι Metallica, Slayer, Deicide, Cannibal Corpse, κτλ προσέλκυσαν και τους νέους μουσουλμάνους, επειδή προσέφεραν μια κριτικής των αυταρχικών καθεστώτων της περιοχής που μαστίζονται από τη διαφθορά. Στο ίδιο πλαίσιο, η μέταλ μουσική, παρείχε μια μουσική εναλλακτική λύση τόσο στο κυρίαρχο "παραδοσιακό" μουσικό τοπίο αλλά και στις κυρίαρχες μορφές της αραβικής μουσικής και της υπερ-εμπορικής μορφής της αραβικής ποπ μουσικής που εξακολουθεί να κυριαρχεί στα οπτικο-ακουστικά μέσα επικοινωνίας του μουσουλμανικού κόσμου¹⁰¹.

Η επικράτηση κλειστών, εχθρικών και μερικές φορές βίαιων ταυτοτήτων που έχουν προκύψει από ορισμένα θρησκευτικά κινήματα στην περιοχή, η δυσανάλογα μεγάλη γενιά νέων ανθρώπων που έχουν ολοκληρώσει το σχολείο αλλά δεν είναι σε θέση να ενταχθούν στην κοινωνία, οι οποίοι αρχίζουν να εργάζονται ή παντρεύονται αρκετά νωρίς. Εξαιτίας, λοιπόν αυτής της κατάστασης γίνονται ευάλωτοι στις παγκόσμιες επιρροές πέρα από τον έλεγχο της πολιτείας, της κοινωνίας και της θρησκείας τους. Σε αυτό το πλαίσιο, εντούτοις υπερβολική εμφάνιση, προώθηση αλλά και η παγκόσμια φήμη της μέταλ μουσικής για συσχέτισή της με τον σεξ, τα ναρκωτικά και ακόμη και το σατανισμό, την οδήγησαν αναπόφευκτα ως απειλή της θρησκείας¹⁰².

---

¹⁰¹ Στο ίδιο, Mark Le Vine, σ.22

¹⁰² Στο ίδιο, Mark Le Vine, σ.22

Αλλά και η ίδια η εμφάνιση πολλών ανδρών μέταλ συγκροτημάτων αναζωπυρώνουν την δυσπιστία αλλά και την επιφυλακτική στάση του Ισλαμισμού απέναντι στη μέταλ μουσική, καθώς πολλοί από αυτούς εμφανίζονται να υιοθετούν στιλιστικές επιλογές που αρμόζουν σε γυναίκες(για παράδειγμα, βαμμένα μάυρα νύχια, ή μάτια). Οι επιλογές αυτές διαγωνίζουν τους μακροχρόνιους αυτούς φόβους και γεννούν την προκατάληψη και συγκεκριμένα, κατά της ομοφυλοφιλίας. Άλλωστε, η εικόνα των εκπροσώπων της μέταλ μουσική αντίκειται, επίσης, και στον παραδοσιακό ρόλο που πρέπει να κατέχει ο άντρας στον μουσουλμανικό κόσμο.Έτσι, η μέταλ μουσική, για τον Ισλαμισμό οδηγεί σε αποκλίνουσα και διαστρεβλωμένη συμπεριφορά ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης¹⁰³.

Σχετικά με τη σχέση Ιουδαϊσμού και μέταλ μουσικής, πολλοί μέταλ ερμηνευτές και μουσικοί είναι Εβραίοι, όπως ο Gene Simmons, ο Paul Stanley (Kiss), ο Dave Lee Roth (Van Halen), ο Slash (Guns and Roses), ο Dee Snyder (Twisted Sister) κτλ. Φυσικά, οι περισσότεροι από αυτούς δεν συμμετέχουν ενεργά στην εβραϊκή κοινότητα. Ωστόσο, πρόσφατα μερικοί εβραίοι μουσικοί μέταλ μουσικής έχουν αρχίσει να δημιουργούν εβραϊκή μέταλ μουσική. Για παράδειγμα ,το πρόσφατο CD του Jamie Saft, των Black Shabbis, κάνει στην ουσία επίκληση στην ιστορία μίσους ενάντια του Εβραϊκού λαού που βίωσε το έθνος αυτό ανά τους αιώνες. Στο Ισραήλ δε, το συγκρότημα Orphaned Land έχει ενσωματώσει την παραδοσιακή εβραϊκή μουσική της Μέσης Ανατολής στη μέταλ μουσική με πολλούς θαυμαστές και από τον Ισλαμιστικό κόσμο¹⁰⁴.

Σχετικά με τη σχέση Βουδισμού αλλά και Ινδουισμού με τη μέταλ μουσική, αυτή είναι ανάλογη με την προαναφερθήσα σχέση Εβραϊσμού και μέταλ μουσικής. Σε χώρες της Ασίας έχουν δημιουργηθεί σημαντικά μέταλ συγκροτήματα τα οποία έχουν υιοθετήσει το ύφος του μουσικού αυτού είδους για να περάσουν διάφορα κοινωνικά και θρησκευτικά μηνύματα. Το είδος αυτό της μέταλ μουσικής είναι κάτι αντίστοιχο με της Χριστιανικής μέταλ μουσικής ή λευκής μέταλ μουσικής. Η χριστιανική μέταλ μουσική είναι μια μορφή μέταλ μουσικής που συνήθως χρησιμοποιεί στίχους τραγουδιών που κάνουν επίκληση στον Χριστιανισμό.

---

¹⁰³ Στο ίδιο, Mark Le Vin, σ.23

¹⁰⁴ Keith Kahn Harris, (2009). Heavy Shetel. The guardian.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2009/apr/06/religion-judaism-heavy-metal>
(27/08/2017)

Οι χριστιανικές μέταλ μπάντες προσφέρουν στην πράξη ένα θετικό-θρησκευτικό μήνυμα μέσω του λυρικού περιεχομένου των τραγουδιών¹⁰⁵.

Συνεπώς, παρατηρούμε πως η μέταλ μουσική είναι ένα κοινό σημείο αναφοράς βασικών θρησκειών που επικρατούν ανά τον κόσμο. Κάποιες από αυτές είναι πολέμιες του μουσικού αυτού είδους άλλες το χρησιμοποιούν προς όφελος της προώθησης θρησκευτικών μηνυμάτων. Επομένως, η μουσική μέταλ θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν δια-θρησκευτικό διάλογο.

---

¹⁰⁵ Wikipedia, Christian metal
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (27/08/2017)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.Η μέταλ μουσική

2.1 Η γέννηση της Μέταλ

Η Heavy metal, στα ελληνικά μετάφραση χέβυ μέταλ, ή απλά μέταλ, είναι ένα είδος ροκ μουσικής που αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970, κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Με ρίζες στην σκληρή ροκ μουσική και με έμφαση στο ψυχεδελικό στοιχείο, οι μπάντες που δημιούργησαν και ανέπτυξαν αυτό το είδος μουσική προώθησαν έναν ιδιαίτερο ήχο, που χαρακτηρίζεται από έντονα ενισχυμένη παραμόρφωση, εκτεταμένα σόλο κιθάρας, έντονους ρυθμούς και συνολική ένταση. Οι στίχοι της μουσικής αυτής αλλά και το στυλ της συνδέονται μερικές φορές με το επιθετικό στοιχείο αλλά και την αρρενωπότητα. Το 1968, οι πρώτες μπάντες heavy metal, όπως οι Led Zeppelin, οι Black Sabbath και οι Deep Purple, προσέλκυσαν μεγάλο κοινό, παρόλο που συχνά έλαβαν σκληρές κριτικές από τους κριτικούς. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970, ο Judas Priest βοήθησε στην εξέλιξη είδους απορρίπτοντας κάθε στοιχείο επιρροής από τα μπλουζ.

Οι Motörhead εισήγαγαν μια ευαισθησία στο punk rock και μια αυξανόμενη έμφαση στην ταχύτητα. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ακολουθούσαν παρόμοιο στυλ και τα νέα βρετανικά συγκροτήματα μέταλ μουσική, όπως οι Iron Maiden και οι Saxon. Πριν από το τέλος της δεκαετίας, οι λάτρεις των μέταλ συγκροτημάτων έγιναν γνωστοί ως metalheads ή headbangers. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, το glam metal έγινε δημοφιλές με συγκροτήματα όπως οι Mötley Crüe και οι Poison που επικράτησαν στο χώρο. Οι υπόγειες σκηνές παρήγαγαν μια σειρά από επιθετικότερα στυλ: το thrash metal έκανε την εμφάνισή του με συγκροτήματα όπως οι Metallica, Megadeth, Slayer και Anthrax, ενώ άλλα ακραία υπό-είδη όπως το death metal και το black metal εμφανίστηκαν. Από τα δημοφιλή στυλ της δεκαετίας του '90 έχουν ήταν το metal groove, με συγκροτήματα όπως οι Pantera, Sepultura και Lamb of God και το nu metal ,με συγκροτήματα όπως οι Korn, Slipknot και Linkin Park, το τελευταίο δε, συγκρότημα των ενσωματώνει συχνά στοιχεία grunge και hip hop¹⁰⁶.

---

¹⁰⁶ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

2.2 Τα είδη της Μέταλ

Τα επικρατέστερα είδη Metal μουσικής είναι τα εξής¹⁰⁷:

1. Alternative metal
  - 1.1.1 Funk metal
  - 1.1.2 Nu metal
  - 1.1.3 Rap metal

- 2 Avant-garde metal
- 3 Black metal
  - 3.1.1 National Socialist black metal
  - 3.1.2 Red and Anarchist black metal
  - 3.1.3 Symphonic black metal
  - 3.1.4 Viking metal
  - 3.1.5 War metal
  - 3.1.6 Blackgaze

- 4 Christian metal(Χριστιανική Μέταλ)
  - 4.1.1 Unblack metal

- 5 Crust punk
- 6 Death metal
  - 6.1.1 Blackened death metal
  - 6.1.2 Death 'n' roll
  - 6.1.3 Melodic death metal
  - 6.1.4 Technical death metal

- 7 Doom metal
  - 7.1.1 Death/doom
  - 7.1.2 Drone metal
  - 7.1.3 Funeral doom
  - 7.1.4 Sludge metal

- 8 Extreme metal(Ακραίο Μέταλ)
- 9 Folk metal
  - 9.1.1 Celtic metal(Κέλτικο Μέταλ)
  - 9.1.2 Pirate metal (Πειρατικό Μέταλ)
  - 9.1.3 Medieval metal(Μεσαιωνικό Μέταλ)
  - 9.1.4 Pagan metal(Παγκανιστικό Μέταλ)

- 10 Glam metal
- 11 Gothic metal(Γκόθικ Μέταλ)
- 12 Grindcore
  - 12.1 Derivatives of grindcore
    - 12.1.1 Deathgrind
    - 12.1.2 Goregrind
    - 12.1.3 Pornogrind

---

¹⁰⁷ Wikipedia, Heavy metal genres, https://en.wikipedia.org/wiki/Heavy_metal_genres, (02/07/2017).

- 13 Industrial metal
- 14 Kawaii metal
- 15 Latin metal

- 16 Metalcore
  - 16.1.1 Melodic metalcore
  - 16.1.2 Deathcore
  - 16.1.3 Mathcore

- 17 Neoclassical metal
- 18 Neue Deutsche Härte
- 19 Post-metal
- 20 Power metal

- 21 Progressive metal
  - 21.1.1 Djent

- 22 Speed metal
- 23 Stoner metal
- 24 Symphonic metal

- 25 Thrash metal
  - 25.1.1 Crossover thrash
  - 25.1.2 Groove metal
  - 25.1.3 Teutonic thrash metal

- 26 Παραδοσιακό heavy metal

Το γενικό είδος της μουσικής μέταλ έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά καθώς χαρακτηρίζεται από την επικράτηση της κιθάρας, έντονους ρυθμούς, πυκνό ήχο μπάσου και τυμπάνου και έντονα-ακραία φωνητικά. Τα μεταγενέστερα είδη μέταλ μουσικής καθώς και οι διάφορες υποκατηγορίες της υπογραμμίζουν, τροποποιούν ή παραλείπουν ένα ή περισσότερα από αυτά τα χαρακτηριστικά. Στο σύνολό του, το είδος αυτό χρησιμοποιεί το εκκλησιαστικό όργανο, το συνθεσάιζερ και γενικώς όργανα με πλήκτρα για να ενισχύσει αλλά και να αναδείξει την πληρότητα του ήχου. Η ηλεκτρική κιθάρα και η ηχητική ισχύς που προβάλλει μέσω της ενίσχυσης από άλλα όργανα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Παράλληλα δε, ο ενισχυτής κιθάρας αναβοσβήνει δυνατά για να παράγει τον χαρακτηριστικό οξύ ήχο. Σημαντικό ρόλο παίζει, πέρα από την ηλεκτρική κιθάρα και το μπάσο, το οποίο και αναδεικνύει τον ήχο της κιθάρας. Ο προεξέχων ρόλος του μπάσου είναι επίσης βασικός για την απόδοση «μεταλλικού»-ψιλού ήχου συνεπώς. η αλληλεπίδραση των μπάσων και της κιθάρας είναι ένα

κεντρικό στοιχείο. Η κιθάρα του μπάσου παρέχει τον ήχο χαμηλού ρυθμού που είναι ζωτικής σημασίας για να κάνει τη μουσική βαριά και επιβλητική.

Το μπάσο παίζει σημαντικότερο ρόλο σε αυτού του είδους της μουσικής απ' ό, τι σε οποιοδήποτε άλλο είδος ροκ. Κάποιες μπάντες δε, χαρακτηρίζουν το μπάσο ως όργανο που βοηθάει στην προβολή της μουσικής, μια προσέγγιση που διαδόθηκε από τον Cliff Burton των Metallica παίζοντας μπάσο με ιδιαίτερο τρόπο στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Αλλά και ο Lemmy των Motörhead συχνά έπαιζε μπάσο με έντονο στυλ. Τα περισσότερα μέταλ τραγούδια περιλαμβάνουν τουλάχιστον ένα σόλο κιθάρας το οποίο αποτελεί και τη ραχοκοκαλιά του τραγουδιού ενώ είναι άξιο αναφοράς πως ο κιθαρίστας κατά τη διάρκεια του σόλου εκφράζει μία ιδιαίτερη δεξιότητα. Εξαιρεση αποτελούν οι nu metal μπάντες, οι οποίες τείνουν να παραλείπουν τα πολλά σόλο κιθάρας.

Ο ηγετικός ρόλος της κιθάρας στη μέταλ μουσική συγκρούεται συχνά με τον παραδοσιακό ρόλο του τραγουδιστή ή του bandleader-αρχηγού του συγκροτήματος δημιουργώντας μια μουσική ένταση, καθώς οι δύο υποστηρίζουν την κυριαρχία σε ένα πνεύμα αρμονικής αντιπαλότητας. Η μέταλ μουσική απαιτεί την υποταγή της φωνής στο συνολικό ήχο της μπάντας. Αναζητώντας τις ρίζες του είδους στην αντι-κουλτούρα της δεκαετίας του 1960, απαιτείται μια ρητή επίδειξη συναισθημάτων από τα φωνητικά καθώς ο τόνος της φωνής τόσο του βασικού τραγουδιστή όσο και των δευτερευόντων είναι πιο σημαντικός από τους στίχους¹⁰⁸.

Η ουσία του metal drumming δημιουργεί ένα δυναμικό, σταθερό ρυθμό για τη μπάντα χρησιμοποιώντας ταχύτητα, δύναμη και ακρίβεια. Το metal drumming απαιτεί μια εξαιρετική ποσότητα αντοχής και οι ντράμερς πρέπει να αναπτύξουν σημαντική ταχύτητα, συντονισμό και επιδεξιότητα, για να παίξουν περίπλοκα μουσικά πρότυπα και μοτίβα που χρησιμοποιούνται στο είδος αυτό. Χαρακτηριστική τεχνική του είδους αυτού είναι η έντονη χρήση των ντραμς αλλά και του τυμπάνου. Στη περίπτωση δε, του τυμπάνου, χρησιμοποιείται η εξής τακτική: ο οργανοπαίκτης χτυπάει με το ένα χέρι το τύμπανο και στη συνέχεια με το άλλο χέρι, προκαλώντας μία ιδιαίτερη έκρηξη ήχου, δηλαδή έναν έντονο ήχο. Η χρήση του τυμπάνου είναι γενικά πολλή διαδεδομένη από

---

¹⁰⁸ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

εκείνη που χρησιμοποιείται σε άλλες μορφές ροκ μουσικής. Η black metal, το death metal και κάποιες «mainstream metal» μπάντες εξαρτώνται από τα διπλό χτύπημα του τυμπάνου. Σε ζωντανές μεταδόσεις, η ένταση του ήχου είναι μεγάλη, έντονη και επιθετική. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο που οι πρώιμες μέταλ μουσικής μπάντες, όπως οι Blue Cheer χαρακτηρίζονται από έντονο ήχο. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι εκείνο των Motörhead όπου υπερβολική ένταση του ήχου ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του συγκροτήματος. Συνεπώς, όπως η μελωδία είναι το κύριο στοιχείο της pop μουσικής και ο ρυθμός είναι το κύριο επίκεντρο της house μουσικής, ο ισχυρός ήχος, η ένταση και ο όγκος είναι τα βασικά στοιχεία της metal¹⁰⁹.

Σε σχέση με τη σύνθεση φύλων που απαρτίζουν τα διάφορα συγκροτήματα, οι ερμηνευτές είναι σχεδόν αποκλειστικά άνδρες, τουλάχιστον μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Από εξαιρέσεις, φυσικά και υπάρχουν, όπως το συγκρότημα Girlschool. Ωστόσο, στην εποχή μας, δειλά εμφανίζονται και οι πρώτες γυναικείες παρουσίες στο χώρο¹¹⁰.

Ο ρυθμός στα τραγούδια του είδους αυτού είναι εμφατικό και έντονος. Η ευρεία σειρά ηχητικών εφέ επιτρέπει στο ρυθμικό μοτίβο να αναλάβει μια πολυπλοκότητα μέσα στην στοιχειακή του κίνηση και επιμονή. Σε πολλά τραγούδια του είδους, παρατηρούνται ρυθμικές μορφές συνήθως εκτελούνται με staccato που δημιουργείται με τη χρήση μιας τεχνικής, χτυπώντας με την παλάμη την κιθάρα για να κρατηθεί ο ρυθμός. Ο ρυθμός στην πρώιμη μουσική του είδους τείνει να είναι αργός, ακόμη και βαρύς. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, ωστόσο, οι μπάντες μέταλ χρησιμοποιούν μια μεγάλη ποικιλία tempo. Στη δεκαετία του 2000, οι μέταλ ρυθμοί κυμαίνονται από αργούς ρυθμούς μπαλάντας (60 χτυπήματα ανά λεπτό) έως εξαιρετικά γρήγορους ρυθμούς με ρυθμούς έκρηξης (350 κτυπήματα ανά λεπτό)¹¹¹.

Για πολλούς καλλιτέχνες και συγκροτήματα, οι οπτικές εικόνες παίζουν μεγάλο ρόλο στο μέταλ μουσικό τοπίο. Εκτός από τον ήχο και τους στίχους του, η εικόνα της μέταλ μουσικής μπάντας εκφράζεται σε εξώφυλλα άλμπουμ, λογότυπα, σκηνικά, ρούχα, σχεδιασμό οργάνων και μουσικά βίντεο. Συγκεκριμένα, τα μακριά μαλλιά είναι το πιο

---

¹⁰⁹ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹⁰ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹¹ Kahn-Harris, K. (2007). *EXTREME METAL : MUSIC AND CULTURE ON THE EDGE*. Berg, σ.34

κρίσιμο και ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των εκφραστών της. Αρχικά, το στυλ αυτό υιοθετήθηκε από την κουλτούρα των hippies, κατά τη δεκαετία του 1980 και του 1990, καθώς τα μακριά μαλλιά συμβόλιζαν το μίσος, την αγωνία και την απογοήτευση μιας γενιάς που ποτέ δεν αισθανόταν άνετα με τα κοινωνικά δρώμενα. Τα μακριά μαλλιά έδωσαν στα μέλη της μέταλ κοινότητας τη δύναμη που χρειάζονταν για να επαναστατήσουν ενάντια στα κακώς κείμενα¹¹².

Η κλασική στολή των οπαδών της μέταλ μουσικής αποτελείται από ανοιχτόχρωμο, σκισμένο, συνήθως μπλε τζιν, μαύρα μπλουζάκια, μπότες και μαύρα δερμάτινα μπουφάν. Τα μπλουζάκια είναι γενικά διακοσμημένα με τα λογότυπα ή άλλες οπτικές αναπαραστάσεις των αγαπημένων μέταλ συγκροτημάτων. Οι οπαδοί της μέταλ μουσικής έχουν επίσης οικειοποιημένα στοιχεία από την μέταλ κοινότητα, όπως για παράδειγμα αλυσίδες, μεταλλικές καρφίτσες, κρανία, δέρματα και σταυρούς. Μια σειρά πηγών, από τη μουσική punk και goth μέχρι τις ταινίες τρόμου επηρέασαν τη μόδα των οπαδών της μέταλ. Πολλοί μέταλ ερμηνευτές της δεκαετίας του '70 και του '80 χρησιμοποίησαν ριζικά διαμορφωμένα και έντονα έγχρωμα όργανα για να βελτιώσουν τη σκηνική τους εμφάνιση¹¹³. Η μόδα και το προσωπικό στυλ ήταν ιδιαίτερα σημαντικό για τις glam metal μπάντες της εποχής. Οι ερμηνευτές συνήθως φορούσαν μακρά, βαμμένα μαλλιά με τρίχες ενώ το μακιγιάζ ήταν έντονο, όπως κραγιόν και μαύρο eyeliner στα μάτια. Τα ρούχα, ήταν και αυτά έντονα, συμπεριλαμβανομένων πουκάμισων ή γιλέκων με λεοπάρ σχέδια και σφικτά παντελόνια, δερμάτινα ή μη. Και αξεσουάρ όπως μπλούζες και κοσμήματα. Εντούτοις, είναι άξιο αναφοράς από πρωτοεμφανιζόμενα συγκροτήματα μέταλ στην Ιαπωνία στα τέλη της δεκαετίας του '80, γνωστές ως «visual kei» – χρησιμοποιούσαν για αμφίεση περίτεχνα κοστούμια και όχι κάσουαλ-καθημερινά ρούχα¹¹⁴.

Πολλοί μέταλ μουσικοί, όταν παίζουν ζωντανά, ασχολούνται και δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη ρυθμικά έντονη κίνηση του κεφαλιού τους χτυπώντας στην ουσία το χρόνο

---

¹¹² Christie, I.(2004). *Sound of the Beast : THE COMPLETE HEADBANGING HISTORY OF HEAVY METAL*. Harper Paperbacks, σ 12

¹¹³ Wikipedia, Χέβι Μέταλ,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹⁴ Wikipedia, Χέβι Μέταλ,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

με το κεφάλι, συχνά με την έντονη εκτίναξη των μακριών μαλλιών του. Το il cornuto(από την αντίστοιχη ιταλική λέξη) ή η κίνηση του διαβόλου με κέρατα είναι χειρονομία αρκετά δημοφιλής και γεννήθηκε στην πράξη από τον τραγουδιστή Ronnie James Dio. Αν και ο Gene Simmons των Kiss ισχυρίζεται ότι ήταν ο πρώτος που έκανε τη χειρονομία αυτή στο εξώφυλλο του άλμπουμ του συγκροτήματος το 1977 Love Gun, υπάρχουν διάφορες εικασίες και απόψεις στην πράξη για το ποιος ξεκίνησε την χειρονομία αυτή¹¹⁵.

Οι συμμετέχοντες σε συναυλίες μέταλ δεν χορεύουν με τη συνήθη έννοια και τρόπο. Έχει υποστηριχθεί ότι αυτό οφείλεται στο κυρίως αρσενικό ακροατήριο της μουσικής και στην ακραία ετεροσεξουαλική ιδεολογία. Δύο κύριες κινήσεις σώματος που χρησιμοποιούνται είναι της κεφαλής και η ώθηση του βραχίονα που είναι ταυτόχρονα ένα σημάδι εκτίμησης καθώς και μια ρυθμική χειρονομία. Το παίξιμο της κιθάρας στον αέρα ή στο πάτωμα είναι δημοφιλές στους οπαδούς των μέταλ τόσο σε συναυλίες όσο και στην ακρόαση αρχείων στο σπίτι. Σύμφωνα με τον Weinstein, οι συναυλίες του thrash metal έχουν δύο στοιχεία που δεν ανήκουν στα άλλα μέταλ είδη: το moshing και το stage scuba diving, τα οποία εισήχθησαν από την υποκουλτούρα της punk μουσικής. Ο Weinstein δηλώνει ότι οι συμμετέχοντες στο moshing κινούνται σε έναν κύκλο σε μια περιοχή που ονομάζεται λάκκος κοντά στη σκηνή. Οι σκηνικοί «δύτες» ανεβαίνουν στη σκηνή με τη μπάντα και μετά πηδούν πίσω στο κοινό¹¹⁶.

Η προέλευση του όρου "heavy metal" σε ένα συγκεκριμένο μουσικό πλαίσιο είναι αβέβαιη. Η φράση έχει χρησιμοποιηθεί για αιώνες στη χημεία και τη μεταλλουργία, όπου ο περιοδικός πίνακας οργανώνει στοιχεία ελαφρών και βαρέων μετάλλων (π.χ. ουράνιο). Μια πρώιμη χρήση του όρου στον σύγχρονο λαϊκό πολιτισμό έγινε από τον αντιδημοκρατικό συγγραφέα William S. Burroughs, σε μυθιστόρημά του το 1962. Αλλά και το μυθιστόρημα του Burroughs το 1964 αναπτύσσει το θέμα, χρησιμοποιώντας τη μέταλ μουσική για να κάνει αναφορά στα εθιστικά ναρκωτικά. Εμπνευσμένο από το μυθιστόρημα του Burroughs, ο όρος χρησιμοποιήθηκε το έτος 1967, στα πρώτα μέταλ συγκροτήματα της εποχής ενώ η φράση μέταλ μουσική

---

¹¹⁵ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹⁶ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

αργότερα χρησιμοποιήθηκε από τον αμερικανό μουσικό παραγωγό Sandy Pearlman, που χρησιμοποίησε τον όρο για να περιγράψει το στυλ του συγκροτήματος The Byrds στυλ που παραπέμπει σε βαρέο μέταλο, αναφερόμενος ειδικά στο άλμπουμ τους The Notorious Byrd Brothers το έτος 1968. Επίσης, το πρώτο άλμπουμ των Iron Butterfly, που κυκλοφόρησε στις αρχές του 1968, ονομαζόταν Heavy.

Η πρώτη χρήση του "heavy metal" αναφέρεται σε μια μοτοσικλέτα στο τραγούδι των Steppenwolf "Born to Be Wild", που επίσης κυκλοφόρησε το ίδιο έτος. Άλλες πρώιμες τεκμηριωμένες χρήσεις της φράσης προέρχονται από κριτικές του δημοσιογράφου και κριτικού Mike Saunders. Ο ίδιος σε σχετικό του άρθρο στο περιοδικό Rolling Stone που δημοσιεύθηκε στις 12 Νοεμβρίου του 1970, σχολίασε ένα άλμπουμ που έβγαλε το προηγούμενο έτος το βρετανικό συγκρότημα Humble Pie. Ο ίδιος έγραψε για το συγκρότημα πως *πρόκειται για μία θορυβώδη, μη-μελωδική, βαρέων μετάλλων-μολυβδόχου ροκ μάντα με δυνατά και θορυβώδη μέρη πέρα από κάθε αμφιβολία . Υπήρχαν μερικά ωραία τραγούδια ... και ένας μνημειώδης σωρός απορριμμάτων*¹¹⁷. Οι όροι "heavy metal" και "hard rock" έχουν συχνά χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά, για τον χαρακτηρισμό των συγκροτημάτων της δεκαετίας του 1970, μια περίοδος κατά την οποία οι όροι ήταν σε μεγάλο βαθμό συνώνυμοι¹¹⁸.

Από την αρχή η heavy metal έχει μια ισχυρή σχέση με την κλασική μουσική, η οποία σύμφωνα με τον μουσικολόγο Robert Walser «στην παρούσα φάση το είδος είναι πιο ισχυρό από τα πρώτα χρόνια του» υποστηρίζοντας ότι κιθαρίστες επηρεάζονται από την κλασική μουσική αναπτύσσοντας έτσι και εξελίσσοντας τη δεξιοτεχνία τους. Σε ένα άρθρο που γράφτηκε για το Grove Music Online, Walser αναφέρεται ότι η δεκαετία του ογδόντα έφερε διαδεδομένες πρακτικές προσαρμογής κατά τα ευρωπαϊκά πρότυπα του δέκατου όγδοου αιώνα, ιδιαίτερα επηρεασμένες από τον Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ και τον Αντόνιο Βιβάντο ενώ επίσης πως η κλασική μουσική αλλά και η μέταλ μουσική είναι ίσως δύο είδη που έχουν περισσότερα κοινά από την άποψη συναισθημάτων, υφής και δημιουργικότητας.¹¹⁹

---

¹¹⁷ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹⁸ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹¹⁹ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

Ο κιθαρίστας Ritchie Blackmore των Deep Purple θεωρήθηκε ως ο πρώτος συνομιλητής μεταξύ της κλασικής μουσικής και της χέβυ μέταλ μουσικής ο οποίος και ένωσε τα δύο αυτά είδη. Άλλοι δημιουργοί μέταλ που υιοθέτησαν αυτή τη μουσική σχέση ήταν οι Jason Becker, Uli Jon Roth, Marty Friedman, Eddie Van Halen, Randy Rhoads και Yngwie Malmsteen δίνοντας όμως μεγαλύτερη έμφαση στο συνδυασμό των δύο μουσικών στυλ δημιουργώντας έτσι ένα νέο-κλασικό είδος μουσικής. Στα τέλη της προηγούμενης δεκαετίας και στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, διάφορες μουσικές ομάδες και συγκροτήματα έχουν αναλάβει τη σύζευξη της μουσικής με συμφωνικές ορχήστρες για παραγωγές στούντιο ή live συναυλίες, όπως οι Scorpions, οι Metallica και οι Kiss, μεταξύ άλλων¹²⁰.

Οι ιστορικοί ροκ έχουν την τάση να θεωρούν ότι, ενώ η συμβολή της δυτικής ποπ μουσικής δίνει στη μέταλ μουσική την παιχνιδιάρικη πλευρά της, την ίδια στιγμή, το μπλουζ δίνει μία πιο ρεαλιστική αφή στη μέταλ μουσική μέσα από θέματα όπως είναι η απώλεια αγαπημένου προσώπου, η θλίψη και η μοναξιά. Πολλά χέβυ μέταλ συγκροτήματα επηρεάζονται κατά κύριο λόγο από το ρεαλισμό των μπλουζ αλλά και τα οπτικά στοιχεία που αυτό προσφέρει. Θέματα όπως το κακό το σκοτάδι, η δύναμη και η Αποκάλυψη χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν την πραγματικότητα των προβλημάτων της ζωής. Σε απάντηση προς την ειρήνη και την αγάπη της κουλτούρας των hippie της δεκαετίας του 1960, η μέταλ μουσική υιοθετεί ένα μουσικό είδος εξπρεσιονιστικό πνιγμένο στο σκοτάδι το οποίο στην πράξη αποτελεί την έκφραση της θλιβερής πραγματικότητας του κόσμου, όπου τα πράγματα δεν λειτουργούν πάντα σωστά και ορθά. Παρά το γεγονός ότι, σύμφωνα με ορισμένους οπαδούς, το μήνυμα της μέταλ μουσικής δεν είναι σκοτεινό, οι επικριτές κατηγορούν το είδος αυτό καθώς όλα τα μέταλ συγκροτήματα εξυμνούν τις αρνητικές πτυχές της πραγματικότητας¹²¹.

Εκτός από το φανταστικό, τα θέματα της μέταλ μουσικής είναι γενικά πιο σοβαρά από εκείνα της ποπ μουσικής κατά τις δεκαετίες 1950, 1960 και 1970 τα οποία και περιστρέφονται γύρω από θέματα, όπως εκείνα του του πολέμου, η πυρηνική απειλή, τα περιβαλλοντικά προβλήματα, η βία, ο θάνατο και η πολιτική ή θρησκευτική

---

¹²⁰ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

¹²¹ Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017)

προπαγάνδα. Περίτρανο παραδείγματα αποτελεί το τραγούδι War Pigs από τους Black Sabbath¹²²:

Generals gathered in their masses,
Just like witches at black masses.
Evil minds that plot destruction,
Sorcerer of death's construction.
In the fields the bodies burning,
As the war machine keeps turning.
Death and hatred to mankind,
Poisoning their brainwashed minds.
Oh lord yeah!

Politicians hide themselves away,
They only started the war.
Why should they go out to fight,
They leave that role to the poor.

Yeah!

Time will tell on their power mind, **
Making war just for fun.
Treating people just like pawns in chess,
Wait till their judgement day comes.

Yeah!

Now in darkness world stops turning,
Ashes where the bodies burning.
No more war pigs have the power,

---

¹²² Wikipedia, Χέβι Μέταλ, https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017). Οι στίχοι είναι διαθέσιμοι στο http://www.lyricsfreak.com/b/black+sabbath/war+pigs_20019418.html (3/07/2017)

Hand of God has struck the hour.
Day of judgement God is calling,
On their knees the war pig's crawling.
Begging mercy for their sins,
Satan laughing spreads his wings.

Oh lord yeah!

Η ελληνική απόδοση του τραγουδιού θα μπορούσε να είναι η εξής:

Στρατηγοί συγκεντρωμένοι σε μάζες
Όπως ακριβώς οι μάγισσες μαζεύονται στις μαύρες λειτουργίες
Σατανικά μυαλά που σχεδιάζουν την καταστροφή
Μάγοι της κατασκευής του θανάτου
Στα πεδία καίγονται τα σώματα,
Καθώς η μηχανή του πολέμου συνεχίζει να περιστρέφεται
Θάνατος και έχθρα στην ανθρωπότητα
Που δηλητηριάζει τα μυαλά που έχουν υποστεί πλύση εγκεφάλου. Θεέ μου, ναι

Οι πολιτικοί κρύβονται.
Εκείνοι μόνο τον άρχισαν τον πόλεμο
Γιατί θα πρέπει να βγούνε να παλέψουνε?
Το αφήνουν αυτό για τους φτωχούς

Ο χρόνος θα δείξει στα μυαλά της εξουσίας.
Που κατασκευάζουν πολέμους για πλάκα,
Που μεταχειρίζονται τους ανθρώπους σαν τα πιόνια στο σκάκι.
Περιμένετε να έρθει η μέρα της κρίσεως

Τώρα στο σκοτάδι ο κόσμος σταματάει να γυρίζει
Τα σώματα που καιγόntonταν γίνανε στάχτη
Δεν έχουν πια την δύναμη τα γουρούνια πολέμου

Το χέρι του Θεού έπληξε την ώρα
Ο Θεός καλεί την ημέρα της κρίσεως
Στα γόνατα μπουσουλάνε τα γουρούνια πολέμου
ΙΚετεύοντας για έλεος για τις αμαρτίες τους
Ο σατανάς γελάει και ανοίγει τα φτερά του
Θεέ μου, ναι!

2.3 Ο παράγοντας θρησκεία στην μέταλ

Όπως αναφέρεται παραπάνω στα πλαίσια αυτής της εργασίας, υπάρχει μια ασύμμετρη αντιπαράθεση μεταξύ θρησκευτικών ομάδων και της μέταλ μουσικής. Η προκατάληψη αυτή των θρησκειών απέναντι στην μέταλ μουσική όμως δημιουργήσε και συνεχίζει να δημιουργεί επίσης, μέσα στην κοινότητα των οπαδών της μέταλ, αντίδραση και προκατάληψη κατά των θρησκειών. Η θρησκεία δομημένη με κανόνες και πρότυπα συμπεριφοράς, προσπαθεί να ελεγχεί τα μέλη της. Ωστόσο, αυτός ο έλεγχος δημιουργεί στα μέλη της κοινωνίας αισθήματα περιορισμού και πίεσης, ωθώντας τα παράλληλα να αναζητήσουν τρόπους εκτόνωσης των περιορισμένων ενστίκτων τους¹²³.

Η αντίδραση αυτή της κοινότητας της μέταλ μουσικής ξεκινάει καταρχάς από την ένδυση των μελών της. Οι «μεταλλάδες», που συνήθως έχουν μακριά μαλλιά και γένια, με την στολή τους μπλε τζιν, μαύρα μπλουζάκια, μπότες και μαύρα δερμάτινα μπουφάν, σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, περιβραχιόνια, αλυσίδες και μενταγιόν. Τα σύμβολα που συναντάμε πάνω τους συνήθως είναι παγανιστικά σύμβολα, η πεντάλφα, δράκοι, σιδηρούν σταυροί, το αναρχικό άλφα, ο ανάποδος χριστιανικός σταυρός, κρανία και λογότυπα από metal μπάντες. Η παραπάνω περιγραφή είναι το αρχέτυπο το οποίο συχνά επιδέχεται διαφοροποιήσεις. Ο «μεταλλάς» με την εξωτερική του εμφάνιση θέλει πρώτα απ' όλα να δηλώσει ότι ανήκει σε μια ομάδα και δεύτερον, προβάλλοντας μια σειρά από «αιρετικά» σύμβολα, θέλει να δηλώσει την αντίθεσή του προς τα κοινωνικά πρότυπα¹²⁴.

¹²³ Λαζαρίδου Σ., Πλούσιος Μ(2010) *Ο τελευταίος προμαχώνας της πραγματικής ανταρσίας: Μια εθνογραφική προσέγγιση σε χώρους με μουσική metal* στο Δαλκαβουκη Β., Μανος Ι., Βεϊκου Χ.(2010) *ΑΝΥΠΟΨΙΑΣΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΟΙ, ΚΑΧΥΠΟΙΠΤΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ: Διδάσκοντας ανθρωπολογία σ' αυτούς που «δεν τη χρειάζονται»* σ.262

¹²⁴ Στο ίδιο, Λαζαρίδου Σ., Πλούσιος Μ(2010), σ.268

Επίσης ο τρόπος ζωής των «μεταλλάδων» δηλώνει αντίδραση. Αισχρή γλώσσα, προκλητική συμπεριφορά, αστεϊσμοί με ιδανικά άλλων κοινωνικών ομάδων. Δείχνουν μια περιφρόνηση για ιδανικά και αξίες, που βρίσκονται έξω από την κοινότητα της μέταλ μουσικής. Ο εναγκαλισμός του νυχτερινού τρόπου ζωής. Η νυχτα είναι συνδεδεμένη με την αμαρτία, τις ερωτικές περιπτώξεις, με το διαβολικό και το υπερφυσικό. Η τελετουργία μέσα μια συναυλία ή ένα «event» δείχνει αντικοινωνικές δράσεις όπως το moshpit, το air guitar, το il cornuto ή αλλιώς devils horns. Το να παρακολουθήσει κανείς μια φορά στη ζωή του μια συναυλία στο Wacken είναι ό,τι ακριβώς για τους μουσουλμάνους το προσκύνημα στη Μέκκα ή για τους χριστιανούς οι Άγιοι Τόποι¹²⁵.

Παράδειγμα ένα από τα πιο ακραία είδη της μέταλ όπως η black metal δίνουν μια άλλη διάσταση στην αντίδραση τους αυτή απέναντι στην κοινωνία και την θρησκεία. Αρκετά συγκροτήματα, μουσικοί και οπαδοί της black μέταλ δηλώνουν σατανιστές. Θεωρούν την μουσική αυτή μέσο για την προσωπική τους μεταμόρφωση. Για να δείχνουν απάνθρωποι, βαφούν τα προσωπά τους άσπρα, και μαύρους κύκλους γύρω από τα μάτια και το στόμα τους. Επίσης ντύνονται σαν πολεμιστές Βίκινγκς. Φέρουν σατανιστικά σύμβολα όπως ανάποδος σταυροί, πεντάλφα, και κεφάλια από κατσίκια. Χρησιμοποιούν ψευδώνυμα δαιμόνων, τεράτων της κόλασης, δανεισμένα από την Σατανιστική Βίβλο του La Vey¹²⁶. Καποιοί καλλιτέχνες έχουν τα ψευδώνυμα Ahriman, Euronymous, Fenriz. Επίσης κάποια συγκροτήματα της black μέταλ φέρουν ονόματα όπως Behemoth, Azazel, Marduk.

Οι οπαδοί της black metal έχουν ένα είδος ολοκληρωμένου δόγμα παρά ένα σύνολο από σημεία αναφοράς¹²⁷. Ένα μέρος αυτού του δόγματος είναι η πεποιθησι απέναντι στον Χριστιανισμό καθώς αντιπροσωπεί την διαφθορά και την καταπίεση. Καποια μέλη της μουσικής αυτής βεβαια διατείνονται ότι είναι κατα της ανθρώπινης χειραγώγησης και όχι κατά του Χριστιανισμού. Όπως αναφέρει και ο Bossius, μελετώντας κυριώς νεανικές ηλικίες από την Σουηδία, η στροφή προς την black μέταλ πραγματοποιείται καθώς η νεότητα σαν μεταβατική ηλικία χρειάζεται μια επανάσταση

---

¹²⁵ Dunn, S. και McFadyen, S. (2008), *Global Metal*. http://www.globalmetalfilm.com/03/GM_03.html (20/10/2017)

¹²⁶ LaVey, A. S. (1969), *The Satanic Bible*, New York: Avon Books

¹²⁷ Kahn-Harris, K. (2005), 'The Meaning of Strife', *Terrorizer*, February 2005: 128.

κατά του κόσμου των ενηλίκων που γίνεται αρκετά οξύς¹²⁸. Ο Σατανας και κατ' επέκταση ο Σατανισμος φαίνεται να είναι ενα σύμβολο της λάγνης φύσης του ανθρώπου. Μια προσπάθεια απελευθέρωσης απο τα δεινά της ανθρωπότητας παρα η λατρεία του Διαβόλου.¹²⁹ Λόγω αυτής της έχθρας απέναντι στον Χριστιανισμο, είχαμε περιστατικά βίας στις αρχές της δεκαετίας του 90 στην Νορβηγία, απο μέλη της Νορβηγικής Black μέταλ σκηνής. Απο το 1992 εως το 1998 περίπου 50 χριστιανικοί ναοι κήκαν. Ανθρωποκτονίες μεταξύ των μελών, ρατσιστικές επιθέσεις ακόμα και πράξεις κανιβαλισμού¹³⁰.

Ο μισανθρωπισμός και ο ελιτισμός που διακατέχει τα μέλη της κοινότητας της black μέταλ μουσικής σκηνής εξηγεί τις πράξεις που περιγράφηκαν παραπάνω. Ο μισανθρωπισμός αυτός πηγάζει απο τις σατανιστικές επιρροές της Black μέταλ. Πολλοί black «μεταλλάδες» ισχυρίζονται ότι αποφεύγουν την κοινωνική αλληλεπίδραση όσο το δυνατόν περισσότερο. Αυτή η μισανθρωπία συχνά συνδέεται με έναν συνειδητό ελιτισμό, που βασίζεται στην περιφρόνηση για τις «αδυναμίες» των περισσότερων ανθρώπων. Ελιτισμός οποίος πηγάζει απο την λαχτάρα για το παγανιστικό παρελθον κυρίως των σκανδιναβικών black μέταλ συγκροτημάτων. Επικαλούνται τους Βίκινγκς και θρηγούν την άφιξη του Χριστιανισμού στον Μεσαίωνα. Ο παγανιστικός τρόπος σκέψης στερείται των «αδυναμιών» της σύγχρονης κοινωνίας¹³¹. Τα σκανδιναβικά αυτά συγκροτήματα συναρπάζονται απο τη σκανδιναβική άγρια φύση. Με βάση μια ιδεολογία του ρομαντισμού αντιπαραβάλουν την αγρια αυτή φύση με αυτήν των σύγχρονων πολων¹³².

Το ενδιαφέρον αυτο για το παγανιστικό παρελθον αυτο, ο ελιτισμός και ο μισανθρωπισμός, οδηγούν εύκολα στον ρατσισμό και τον φασισμό. Η αβασάνιστός εναγκαλισμός με το παγανιστικό παρελθόν, η εμμονή με το «αμόλυντη» άγρια φύση και η απέχθεια στον σύγχρονο τρόπο ζωής, είναι κοινά στοιχεία των φασιστικών και

---

¹²⁸ Bossius, T. (2003) *Med framtiden i backspegeln: Black metal och transkulturen: Ungdomar, music och religion i en senmodern varld*. Gothenburg: Diadalos, 2003.

¹²⁹ Kahn-Harris, K. (2007). *EXTREME METAL: MUSIC AND CULTURE ON THE EDGE*. Berg, σ.38

¹³⁰ Moynihan, M. and Søderlind, D. (1998), *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*, Venice, CA: Feral House

¹³¹ Στο ίδιο Kahn-Harris, K. (2007) σ.39

¹³² Mønck, G. (In Press). 'Why Didn't the Churches Begin to Burn a Thousand Years Later', in T. Bossius, A. Häger and K. Kahn-Harris (eds), *Religion and Popular Music in Europe*

ρατσιστικών κινημάτων του 20^{ου} και 21^{ου} αιώνα¹³³. Πράγματι π.χ ο ναζισμός στελεχώνει στοιχεία αντι-Χριστιανικά και μυστικιστικά-παγανιστικά¹³⁴.

Βλέπουμε ότι η black μέταλ σκηνή είναι η πιο παραβατικός χώρος στην μέταλ μουσική σκηνή. Ο Χριστιανισμός διαπομπεύεται σαν άλλη μορφή ελέγχου. Όμως υπάρχουν μέλη της μουσικής σκηνής αυτής που δηλώνουν έναν ακραίο ατομικισμό χωρίς να διακατέχονται απο μισανθρωπισμό ή ελιτισμό¹³⁵. Ψαχνουν δηλαδή μια προσωπική κάθαρση, μέσω του προσωπικής εξύψωσης. Ο Mørk παρατηρεί ότι το ενδιαφέρον για τον Σατανισμό και την φιγούρα του Σατανά, είναι η αναζήτηση του φωτός και μεταφράζεται σε μια βίαιη αντιφατική στάση ενάντια στον Χριστιανισμό. Και τέλος δηλώνει ότι η σχέση Σατανισμού και black μέταλ μουσικής σκηνής είναι η σύνθετη διασταύρωση σατανιστικών ιδεών και αναζήτηση αυθεντικών πηγών και ταυτοτήτων στον σύγχρονη κοινωνία και πολιτισμό¹³⁶.

Οι νοηματοδοτήσεις στην μέταλ μουσική μπορεί να μην είναι πάντοτε ομοιόμορφες όπως η επίδειξη σεξισμού, ρατσισμού, милитарισμού και φασισμού, έχει όμως τη δυνατότητα να περνάει αντιρατσιστικά μηνύματα και κοινωνικούς προβληματισμούς που δεν απασχολούν μόνο τους «μεταλλάδες» αλλά και άτομα με διαφορετικές μουσικές προτιμήσεις¹³⁷.

2.4 Τραγούδια μέταλ με σατανικό περιεχόμενο

Kiss The Devil

Eagles of Death Metal¹³⁸

---

¹³³ Beckwith, K. (2002), 'Black Metal is for White People', *M/C: A Journal of Media and Culture* 5(3), <http://journal.media-culture.org.au/0207/blackmetal.php> (19/10/2017).

¹³⁴ Goodrick-Clarke, N. (1985), *The Occult Roots of Nazism: The Ariosophists of Austria and Germany 1890–1935*, Wellingborough: The Aquarian Press.

¹³⁵ Widdicombe, S. and Wooffitt, R. (1995), *The Language of Youth Subcultures: Social Identity in Action*, London: Harvester Wheatsheaf

¹³⁶ Mørk, G. (2009) 'With my Art I am the Fist in the Face of God': On Old-School Black Metal.' Contemporary Religious Satanism: A Critical Anthology. Ed. Jesper A. Petersen. Aldershot: Ashgate, 2009. 171–198.

¹³⁷ Dunn, S. και McFadyen, S. (2008), *Global Metal*. http://www.globalmetalfilm.com/03/GM_03.html (20/10/2017)

¹³⁸ <https://genius.com/Eagles-of-death-metal-kiss-the-devil-lyrics> (09/08/17)

Who'll love the devil?...

Who'll sing his song?...

Who will love the devil and his song?...

I'll love the devil!...

I'll sing his song!...

I will love the devil and his song!...

Who'll love the devil?...

Who'll kiss his tongue?...

Who will kiss the devil on his tongue?...

I'll love the devil!...

I'll kiss his tongue!...

I will kiss the devil on his tongue!...

Who'll love the devil?...

Who'll sing his song?...

I will love the devil and his song!...

Who'll love the devil?...

Who'll kiss his tongue?...

I will kiss the devil on his tongue!...

Who'll love the devil?...

Who'll sing his song?...

I will love the devil and sing his song!...

Η ελληνική μετάφραση είναι η εξής:

Ποιος θα λατρέψει τον διάβολο; ...
Ποιος θα τραγουδήσει το τραγούδι του; ...
Ποιος θα αγαπήσει τον διάβολο και το τραγούδι του; ...
Θα αγαπώ τον διάβολο! ...
Θα τραγουδήσω το τραγούδι του ...
Θα αγαπώ τον διάβολο και το τραγούδι του ...
Ποιος θα λατρέψει τον διάβολο; ...
Ποιος θα φιλήσει τη γλώσσα του; ...
Ποιος θα φιλήσει τον διάβολο στη γλώσσα του; ...
Θα αγαπώ τον διάβολο! ...
Θα φιλήσω τη γλώσσα του ...
Θα φιλήσω τον διάβολο στη γλώσσα του ...
Ποιος θα λατρέψει τον διάβολο; ...
Ποιος θα τραγουδήσει το τραγούδι του; ...
Θα αγαπώ τον διάβολο και το τραγούδι του ...
Ποιος θα λατρέψει τον διάβολο; ...
Ποιος θα φιλήσει τη γλώσσα του; ...
Θα φιλήσω τον διάβολο στη γλώσσα του ...
Ποιος θα λατρέψει τον διάβολο; ...
Ποιος θα τραγουδήσει το τραγούδι του; ...
Θα αγαπώ τον διάβολο και θα τραγουδήσω το τραγούδι του! .

Black Sabbath – Lord Of This World Lyrics¹³⁹

You're searching for your mind don't know where to start
Can't find the key to fit the lock on your heart
You think you know but you are never quite sure
Your soul is ill but you will not find a cure.

Your world was made for you by someone above

---

¹³⁹ http://www.lyricsfreak.com/b/black+sabbath/lord+of+this+world_20019388.html (09/08/2017)

But you chose evil ways instead of love.
You made me master of the world where you exist
The soul I took from you was not even missed.

Lord of this world
Evil possessor
Lord of this world
He's your confessor now!

You're searching for your mind don't know where to start
Can't find the key to fit the lock on your heart
You think you know but you are never quite sure
Your soul is I'll but you will not find a cure

Your world was made for you by someone above
But you choose evil ways instead of love
You made me master of the world where you exist
The soul I took from you was not even missed

Lord of this world
Evil possessor
Lord of this world
He's your confessor now!

You think you're innocent you've nothing to fear
You don't know me you say, but isn't it clear?
You turn to me in all your wordly greed and pride,
But will you turn to me when it's your turn to die?

Η ελληνική απόδοση του οποίου είναι η εξής:

Ψάχνετε για το μυαλό σας, δεν ξέρετε από πού να ξεκινήσετε
Δεν μπορείτε να βρείτε το κλειδί για την τοποθέτηση της κλειδαριάς στην καρδιά σας
Νομίζετε ότι τα ξέρετε όλα αλλά δεν είστε ποτέ σίγουροι
Η ψυχή σας είναι άρρωστη, αλλά δεν θα βρείτε θεραπεία.

Ο κόσμος σας έγινε για σας από κάποιον παραπάνω
Αλλά επιλέξατε κακούς τρόπους αντί για αγάπη.
Με έκανες κύριο του κόσμου που υπάρχει
Η ψυχή που πήρα από σένα δεν είχε χάσει, ούτε καν.

Κύριος αυτού του κόσμου
Κακός κάτοχος
Κύριος αυτού του κόσμου
Είναι ο εξομολογητής σας τώρα!

Ψάχνετε για το μυαλό σας, δεν ξέρετε από πού να ξεκινήσετε
Δεν μπορείτε να βρείτε το κλειδί για την τοποθέτηση της κλειδαριάς στην καρδιά σας
Νομίζετε ότι τα ξέρετε όλα αλλά δεν είστε ποτέ σίγουροι
Η ψυχή σας είναι άρρωστη, αλλά δεν θα βρείτε θεραπεία.

Ο κόσμος σας έγινε για σας από κάποιον παραπάνω
Αλλά επιλέξατε κακούς τρόπους αντί για αγάπη.
Με έκανες κύριο του κόσμου που υπάρχει
Η ψυχή που πήρα από σένα δεν είχε χάσει, ούτε καν.

Κύριος αυτού του κόσμου
Κακός κάτοχος
Κύριος αυτού του κόσμου
Είναι ο εξομολογητής σας τώρα!

Νομίζετε πως είστε αθώοι δεν έχετε τίποτα να φοβάστε
Δεν με ξέρετε λέτε, αλλά δεν είναι σαφές;
Εσείς στρέφετε σε μένα σε όλη σας τη λαϊκή απληστία και υπερηφάνεια,
Αλλά θα στραφείτε προς μένα όταν είναι η σειρά σας να πεθάνετε;

Goatwhore – "FBS"¹⁴⁰

---

¹⁴⁰ <http://www.songlyrics.com/goatwhore/fbs-lyrics/> (09/08/17)

Black mass
Spilling blood
Recite the ancient script that conjures dark
Blasphemy inverted rite
The time has come to drink the virgin's blood

Exposed remains left in decay
Inversion of this altar of Christ
Mortal shell will be torn away embracing the godless realm

Vessel to evoke, sliced to reveal
Plunging knife creates the wound
These rabid wolves are biting flesh underneath the eclipsing moon

Silent fiend
Crawling forth
The gate of hell will soon be unlocked
Feel this stare
Watch your back
These hordes of hell are primed to attack

Ancient lore and the smell of death
Black tires have unlocked this gate
Spread the sinful plague that infects
Desecrated corpse invokes this fate

Candles burn as altar flames arise
Time to praise this lord of disgust
Howling moon in starless skies
Entangled in this ritual of lust

Bodies entwine in the form of coiled snakes
Invoking this sacrifice for the devil
Revulsion of god binding this custom

Orgies in gore shall provoke this evil

Slicing necks of the pious for arousal
The blackened sky begins to open up
Smearing blood on the bare bodies of reprisal
Ejaculate the semen that will corrupt

Fucked by Satan

Demon god
Thrusting forth
This lustful act defile the pure
Infernal heir rise forth
Carnal deed unveils perversions of the flesh

Η ελληνική μετάφραση του οποίου θα μπορούσε να είναι η εξής:

Μαύρη μάζα
Διαχύνοντας αίμα
Αποκαλύψτε την αρχαία γραφή που προκαλεί σκοτάδι
Βλασφημία αναστρέψιμη ιεροτελεστία
Ήρθε η ώρα να πει το αίμα της παρθένου

Εκτεθειμένα λείψανα παραμένουν σε αποσύνθεση
Αντιστροφή αυτού του θυσιαστήματος του Χριστού
Το θανατηφόρο κέλυφος θα σκιστεί και θα αγκαλιάσει την ακρήσιμα σφαίρα

Το σκάφος να προκαλεί, κομμένο σε φέτες για να αποκαλύψει
Το χτύπημα του μαχαιριού δημιουργεί την πληγή
Αυτοί οι κακοί λύκοι δαγκώνουν τη σάρκα κάτω από την εκκενωτική φεγγάρι

Σιωπηλός φίλος
Περνώντας προς τα εμπρός
Η πόρτα της κόλασης θα ξεκλειδωθεί σύντομα
Νιώστε αυτό το βλέμμα

Πρόσεχε τα νότα σου

Αυτές οι ορδές της κόλασης είναι έτοιμες να επιτεθούν

Η αρχαία μυριάδα και η μυρωδιά του θανάτου

Τα μαύρα ελαστικά έχουν ξεκλειδώσει αυτή την πύλη

Διαδώστε την αμαρτωλή πανούκλα που προσβάλλει

Το αναστημένο πτώμα επικαλείται αυτή τη μοίρα

Τα κεριά καίγονται σαν φλόγες βωμού

Ήρθε η ώρα να δοξάσω αυτόν τον άρχοντα με αηδία

Κλαίγοντας το φεγγάρι στους αστέρες του ουρανού

Εμπλέκεται σε αυτή τη τελετουργία της λαγνείας

Τα σώματα περικυκλώνονται με τη μορφή σπειροειδών φιδιών

Επικαίνοντας αυτή τη θυσία για τον διάβολο

Ανατροπή του θεού που δεσμεύει αυτό το έθιμο

Οργίες στη γορί θα προκαλέσουν αυτό το κακό

Τεντώνοντας τους λαιμούς των ευσεβών για διέγερση

Ο μαυρισμένος ουρανός αρχίζει να ανοίγει

Να χυθεί αίμα στα γυμνά σώματα αντιποίνων

Εκσπερμάστε το σπέρμα που θα καταστρέψει

βιασμένος από τον Σατανά

Δέον θεού

Πρωθούνται

Αυτή η λαχταριστή πράξη καταστρέφει την καθαρή

Ο άπειρος κληρονόμος ανεβαίνει

Η καρνική πράξη αποκαλύπτει τις στρεβλώσεις της σάρκας

Ghost – "Con Clavi Con Dio"¹⁴¹

---

¹⁴¹ <https://www.azlyrics.com/lyrics/ghostbc/conclavicondio.html> (09/08/17)

Lucifer
We Are Here
For Your Praise
Evil One

Our Conjuraton Sings Infernal Psalms
And Smear The Smudge In Bleeding Palms

Siamo Con Clavi
Siamo Con Dio
Siamo Con Il Nostro Dio Scuro

Demigod
Our Task
Behind Mask
Chosen Son

Oh, You Rebel Chief, Destroyer Of The Earth
Rise From Precipice Through Birth

Sathanas
We Are One
Out Of Three
Trinity

Siamo Con Clavi
Siamo Con Dio
Siamo Con Il Nostro Dio Scuro

Η μετάφραση του οποίου θα μπορούσε να είναι η εξής:

Εωσφόρε
Είμαστε εδώ
Για τον έπαινο σου
Το κακό

Η Εξόδοσή μας τραγουδάει άσπρους Ψαλμούς
Και βάλει το σμάλι στο αίμα

είμαστε το κάλος
είμαστε με το θεό
είμαστε με τον σκοτεινό μας θεό

Ημίθεος
Η δουλειά μας
Πίσω από τη μάσκα
Ο επιλεγμένος γιος

Α, εσείς επαναστατικός αρχηγός, καταστροφέας της γης
Άνοδος από την αρχή με τη γέννηση

Σάθανα
Είμαστε ένα
Από τους τρεις
Τριάδα

είμαστε το κάλος
είμαστε με το θεό
είμαστε με τον σκοτεινό μας θεό

Mercyful Fate – “The Oath”

By the symbols of the creator
I swear henceforth to be
A faithful servant of his most
Puissant archangel
The Prince Lucifer
Whom the creator designated as his regent
And Lord of this World

I deny Jesus Christ, the deceiver
And I abjure the Christian faith
Holding in contempt all of it's works

η μετάφραση του οποίου είναι η εξής:

Με τα σύμβολα του Δημιουργού

Ορκίζομαι πλέον να είμαι
ένας πιστός υπηρέτης του
ισχυρός αρχάγγελος
Εωσφόρος, ο Πρίγκιπας
Ποιον ο δημιουργός όρισε ως αντιβασιλέας του
Και ο Κύριος του Κόσμου
αρνούμαι τον Ιησού, τον απατεώνα
αποκηρύσσω τη χριστιανική πίστη
Κρατώντας στην περιφρόνηση όλων αυτών που έχει κάνει

The Oath – "All Must Die"

A storm is on the rise
No stars in the night sky
Hear the thunder rolling in
Black cloud is closing in
Oh Lord, at the dusk of time
We all must die
Angel of the seventh dawn
I've been waiting for you so long

Satan come, come to me
Ancient eyes, speak to me

A storm is on the rise
No stars in the night sky

Hear the thunder rolling in
Black cloud is closing in
Angel of the seventh dawn
I've been waiting for you to bring me home

Satan come, come to me
Ancient eyes, speak to me

Lucifer rise, Lucifer rise
Rise like the stars
Rise like the morning light
Rise like the sun
And blind my eyes

Η ελληνική μετάφραση του οποίου είναι:

Μια καταιγίδα ξεκινάει
Δεν υπάρχουν αστέρια στον νυχτερινό ουρανό
Ακούστε τον κεραυνοβόλο κύλινδρο
Το μαύρο σύννεφο κλείνει μέσα του
Ω Κύριε, στο σούρουπο του χρόνου
Όλοι πρέπει να πεθάνουμε
Άγγελε της έβδομης αυγής
Σε περιμένω εδώ και πολύ καιρό

Ο Σατανάς έρχεται, έλα σε μένα
Αρχαία μάτια, μίλησε σε μένα

Μια καταιγίδα ξεκινάει
Δεν υπάρχουν αστέρια στον νυχτερινό ουρανό
Ακούστε τον κεραυνοβόλο κύλινδρο
Το μαύρο σύννεφο κλείνει μέσα του
Άγγελε της έβδομης αυγής
Σε περιμένω να με πάρεις σπίτι

Ο Σατανάς έρχεται, έλα σε μένα
Αρχαία μάτια, μίλησε σε μένα

ο διάβολος ανεβαίνει
Αυξήστε σαν τα αστέρια
Ανεβείτε σαν το πρωινό φως
Ανεβείτε ε σαν τον ήλιο
Και τυφλά τα μάτια μου

Entombed – "Chief Rebel Angel"¹⁴²

Down here on the ground
Since it all began
Experiment in moral and behavior
In spite of all imperfection
I'm a fan of man
The worm is my rose too

Many my name
But one and the same
Chaos, being
And the everlasting flame

Phosphoros
Lucifer
Stand up!
In praise of the morning star!
Phosphoros
Lucifer
Say it!
Chief rebel angel!
Phosphoros

---

¹⁴² <https://genius.com/Entombed-chief-rebel-angel-lyrics> (09/08/17)

Lucifer
Stand up!
In praise of the morning star!

Don't get too cocky
Keep yourself small
Don't ever let them see you coming
Look at me
Underestimated from day one
You never see me coming
I'm a surprise

Η μετάφραση του οποίου είναι η εξής:

Κάτω εδώ στο έδαφος
Από τότε που όλα άρχισαν
Πειραματιστείτε στην ηθική και τη συμπεριφορά
Παρά την ατέλεια
Είμαι οπαδός του ανθρώπου
Το σκουλήκι είναι και το τριαντάφυλλο μου

Πολύ το όνομά μου
Αλλά το ένα και το αυτό
Χάος, όντας
Και η αιώνια φλόγα

Φωσφόρος
Εωσφόρος
Σήκω πάνω!
Σε επαίνους του πρωινού αστερί!
Φωσφόρος
Εωσφόρος
Πες το!
Επικεφαλής ανταρτών άγγελος!
Φωσφόρος

Εωσφόρος
Σήκω πάνω!
Σε επαίνους του πρωινού αστέρι!

Μην πάρετε πάρα πολύ χαλαρή
Κρατήστε τον εαυτό σας μικρό
Μην τους αφήνετε ποτέ να σας δουν να έρχεστε
Κοίταξέ με
Υποτιμημένη από την πρώτη μέρα
Ποτέ δεν με βλέπεις να έρχεσαι
Είμαι έκκληξη

"Spirit In Black"¹⁴³

Welcome to my world
Involve yourself within my dream
Experience a life
Just like your mind thought not to be
Take a look through time
As past or present words to be
I rule this inferno
Enthroned for eternity

[CHORUS]

Coils of the serpent unwind
Buried beneath you will find
Deep in the halls of the damned
Spirit in black till the journey's end (Spirit in black till the end)

Spirits damned to rot
Amidst the brimstone fireballs
Eyes of the dead

---

¹⁴³ <https://www.azlyrics.com/lyrics/slayer/spiritinblack.html> (09/08/17)

Watching from their living walls
Broken glass reflections
Show your flesh eaten away
Beyond the gates I'll take you
Where the blood forever rains

[CHORUS]

Afterlife confessions
Tell me who you used to be
Looking on in wonder
As I show you it was me
Burning from within
You know one spark is all it takes
Hear the piercing cries of all
Who found that hell awaits

Living nightmare can't you see
You really have no choice
Faded memories haunt you
Listen closely to my voice
Feed me all your hatred
Empty all your thoughts to me
I can fill your emptiness
With immortality

Welcome to my world
Involve yourself within my dream
Experience a life just like your mind thought not to be
Take a look through time
As past or present words to be
I rule this inferno
Enthroned for eternity

Η ελληνική μετάφραση του οποίου θα μπορούσε να είναι η εξής:

Καλώς ήρθατε στον κόσμο μου
Συμμετοχή στο όνειρό μου
Ζήστε μια ζωή
Όπως το μυαλό σας σκέφτηκε να μην είναι
Ρίξτε μια ματιά στο χρόνο
Όπως είναι παλιές ή παρούσες λέξεις
Αποκλείω αυτή την κόλαση
Ενθουσιασμένοι για την αιωνιότητα

[ΧΟΡΩΔΙΑ]

Τα πηνία του φιδιού ξετυλίγονται
Θυμωμένος κάτω από εσάς θα βρείτε
Βαθιά στις αίθουσες των καταραμένων
Πνεύμα μαύρο μέχρι το τέλος του ταξιδιού (Πνεύμα μαύρο μέχρι το τέλος)

Τα οινοπνευματώδη καταδικάστηκαν για να σαπίσουν
Μέσα στα θολωτά σφαίρα
Τα μάτια των νεκρών
Παρατηρώντας από τους ζωντανούς τοίχους τους
Σπασμένες αντανάκλασεις γυαλιού
Δείξτε τη σάρκα σας να τρώγεται μακριά
Πέρα από τις πύλες θα σε πάρω
Όπου το αίμα για πάντα βρέχει

[ΧΟΡΩΔΙΑ]

Απόπειρες μετά θάνατον
Πες μου ποιες ήταν
Κοιτάζοντας με το θάυμα
Όπως σας δείχνω ότι ήμουν εγώ
Κάψιμο από μέσα
Ξέρετε ότι μια σπίθα είναι το μόνο που χρειάζεται

Ακούστε τις φωνές διάτρησης όλων
Ποιος βρήκε αυτή την κόλαση περιμένει

Ζώντας εφιάλτης δεν μπορείτε να δείτε
Δεν έχετε πραγματικά καμία επιλογή
Ξεθωριασμένες αναμνήσεις σας στοιχειώνουν
Ακούστε προσεκτικά τη φωνή μου
Τροφοδοτήστε με όλα μου το μίσος
Αδειάστε όλες τις σκέψεις μου σε μένα
Μπορώ να γεμίσω το κενό σου
Με την αθανασία

Καλώς ήρθατε στον κόσμο μου
Συμμετοχή στο όνειρό μου
Ζήστε μια ζωή όπως το μυαλό σας σκέφτηκε να μην είναι
Ρίξτε μια ματιά στο χρόνο
Όπως είναι παλιές ή παρούσες λέξεις
Αποκλείω αυτή την κόλαση
Ενθουσιασμένος για την αιωνιότητα

Morbid Angel – "Fall From Grace"¹⁴⁴

Hot wind burns me
Burning as I fall
Cast away
Speechless in the holy way
I survive

The scourge and banishing
To scorching land
I am lord, I take command

---

¹⁴⁴ <http://www.metrolyrics.com/fall-from-grace-lyrics-morbid-angel.html> (08/09/17)

Fall from grace

Forgive me not

This knowledge makes me strong

To resurrect

The cities of the damned

All the treasure of sodom

Now belong to me - celebrate

Fallen angels take my hand

Fall from grace

η ελληνική μετάφραση του οποίου είναι η εξής:

Ο καυτός άνεμος με καίει

Καίγοντας καθώς πλέω

Ναυαγώ

Ομιλία στον ιερό τρόπο

Επιζώ

Η μάστιγα και η εξολόθρευση

Σε καμένη γη

Είμαι κύριος, παίρνω εντολή

Πτώση από τη χάρη

Μη συγχώρεσέ με

Αυτή η γνώση με κάνει ισχυρό

Για να αναστηθεί

Οι πόλεις των καταδικασμένων

Όλος ο θησαυρός της σόδας

Τώρα ανήκουν σε μένα - γιορτάστε

Οι πεσμένοι άγγελοι παίρνουν το χέρι μου

Πτώση από τη χάρη

The Black Dahlia Murder – "Black Valor"¹⁴⁵

Black Valor"

We bear the bloodline of the conqueror
Behold this war-scarred coat of arms
Weathered and worn are we
But with an eye ajar we sleep with blade in hand
We're waiting for the call

Join us! Black valor's on our side
Striking with satanic force we'll crust their fabled Christ

Decimated by a whirlwind of insufferable attacks
Impenetrable black phalanx of our unblessed spear and shield
We march upon the enemy with hate, with hate
On this day of victory christian blood will soak these battlefields

The tidings of a war infernal
Destruction of all angelic life
To bear the mark of the pentagram circle reviled

Armageddon's drawing nearer
On the coattails of the end we'll ride
Of death we hath no fear,
Hails! black valor's on our side!
Boundless is unholiness iniquitous our pride
Each man a god unto himself spirit never to die

To the almighty one, unholy bearer of horns
Empower me, flow through my veins
And carry me in war
To the unwavering devoted to the dark

---

¹⁴⁵ <https://www.azlyrics.com/lyrics/blackdahliamurder/blackvalor.html> (09/08/2017)

I drink these wines on majesty to you

Do you show the standard of sixhundred sixty sixth
Will your flesh withstand the dawning of apocalypse
Does your will it guide the spear that pierced the martyr's ribs
We will not rest till this rotten planet's black - as pitch

The tidings of a war infernal
Destruction of all angelic life
To bear the mark of the pentagram circle reviled

Brothers! black valor's on our side!
Striking with satanic force we'll crush their fabled Christ
Unhallowed Armageddon's drawing near
Boundless is unholiness of death we hath no fear

έρνουμε την αιματηρή γραμμή του κατακτητή
Βλέπε αυτό το αστυνομικό στρώμα
Ξεπερασμένα και φθαρμένα είμαστε
Αλλά με ένα ανοιχτό μάτι κοιμόμαστε με λεπίδα στο χέρι
Περιμένουμε την κλήση

Ελα μαζί μας! Η μαύρη ανδρεία είναι στο πλευρό μας
Αν νικήσουμε με σατανική δύναμη, θα φλοιώσουμε τον μυθικό Χριστό τους

Αποκομμένο από έναν ανεμοστρόβιλο ανεπιθύμητων επιθέσεων
Ανεμοστρέψιμη μαύρη φάλαγγα του ασύγκριτου δόρυ και της ασπίδας μας
Περπατάμε στον εχθρό με μίσος, με μίσος
Την ημέρα της νίκης, το χριστιανικό αίμα θα απορροφήσει αυτά τα πεδία μάχης

Η είδηση ενός πολεμικού εξωφρενικού
Καταστροφή όλης της αγγελικής ζωής
Για να φέρει το σημάδι του κύκλου πενταγράμμου κακοποιήθηκε

Το σχέδιο του Αρμαγεδδώνα πλησιάζει
Στα coattails του τέλους θα βγούμε
Από το θάνατο δεν έχουμε κανένα φόβο,
Έλα! Η μαύρη ανύψωση είναι στο πλευρό μας!
Η αιχμή της αμαρτίας μας είναι αδικαιολόγητη
Κάθε άνθρωπος ένας θεός στον εαυτό του πνεύμα να μην πεθάνει ποτέ

Για τον παντοδύναμο, άθλιο φορέα των κέρατων
Ενδώστε με, περάστε μέσα από τις φλέβες μου
Και με φέρτε σε πόλεμο
Για το ακλόνητο αφιερωμένο στο σκοτάδι
Πίνω αυτά τα κρασιά σε μεγαλοπρέπεια σε σας

Δείχνετε το πρότυπο έξι εξήντα εξήντα έκτο
Η σάρκα σας θα αντέξει την ανατολή της αποκάλυψης
Μήπως η θέλησή σας καθοδηγεί το δόρυ που διαπέρασε τις πλευρές του μάρτυρα
Δεν θα ξεκουραστούμε μέχρις ότου αυτός ο σάπιος πλανήτης είναι μαύρος - ως πίσσα

Η είδηση ενός πολεμικού εξωφρενικού
Καταστροφή όλης της αγγελικής ζωής
Για να φέρει το σημάδι του κύκλου πενταγράμμου κακοποιήθηκε

ΑΔΕΡΦΙΑ! Η μαύρη ανύψωση είναι στο πλευρό μας!
Αν νικήσουμε με σατανική δύναμη, θα συντρίψουμε τον μυθικό Χριστό τους
Απέλασε το σχέδιο του Αρμαγεδδώνα κοντά
Η ατέλειωτη αμαρτία του θανάτου δεν έχουμε κανένα φόβο

Behemoth Lyrics- "O Father O Satan O Sun!"¹⁴⁶

¹⁴⁶ <https://www.azlyrics.com/lyrics/behemoth/ofatherosatanosun.html> (09/08/17)

Akephalos

Shine thru me

Come forth in war

Come forth in peace

Bring down the sun

Extinguish all the stars

Let me remain

In splendor ov thy light

Bornless One

As darkness bright

Found not in tongues

Found not in light

Bring down the rain

Drain waters ov Styx

Faustian luminary

Redeem

Blaspheme

Like a day without the dawn

Like a ray void ov the sun

Like a storm that brings no calm

I'm most complete yet so undone

Agathos Daimon

Ov plague and fever

Thy name is nowhere

Thy name is never

Liberate me

Ignite the seeds

Bind not to guilt

Ignis Gehennalis

O Father

O Satan

O Sun

Let the children come to thee

Behold the morning star

Akephalos

Shine thru me

Come forth in war

Come forth in peace

Like a day without the dawn

Like a ray void ov the sun

Like a storm that brings no calm

I'm most complete yet so undone

O Lion-Serpent Sun, The beast that whirlst forth,

a thunder-bolt, begetter of life!

Thou that flowest! Thou that goest!

Thou Satan-Sun, Hadith, that goest without will!

Thou Air! Breath! Spirit! Thou without bound or bond!

Thou essence, air swift-streaming, elasticity!

Thou wanderer, father of all!

Thou wanderer, spirit of all!

Hear me, and make all spirits subjects unto me;

so that every spirit of the firmament and of the ether,

upon the earth and under the earth,

on dry land and in the water

of whirling air, and of rushing fire,

and every spell and scourge of god

may be obedient unto me.

Thou spiritual sun! Satan, thou eye, thou lust!

Cry aloud! Cry aloud!

Whirl the wheel, O my Father, O Satan, O Sun!

Η ελληνική απόδοση θα μπορούσε να είναι η εξής:

"Ο, πατέρα, ο Σατανά, ο ήλιε!"

Ακέφαλος

Γυρίστε με μένα

Ελάτε στον πόλεμο

Ελάτε ειρηνικά

Φέρτε τον ήλιο

Σβήστε όλα τα αστέρια

Επιτρέψτε μου να μείνω

Με το μεγαλείο του φωτός

Χωρίς συγγενείς

Καθώς το σκοτάδι φωτεινό

Δεν βρέθηκε σε γλώσσες

Δεν βρέθηκε στο φως

Φέρτε τη βροχή

Αποστραγγίστε τα νερά του

Φασιστικός φωτισμός

Εξαργυρώνω

Βλασφημώ

Όπως μια μέρα χωρίς την αυγή

Όπως μια ακτίνα άφησε τον ήλιο

Όπως μια καταιγίδα που δεν φέρνει ηρεμία

Είμαι πιο πλήρης, όμως, μέχρι στιγμής

Άγιος Δαίμων

Παλιά και πυρετός

Το όνομά σας δεν είναι πουθενά

Το όνομά σας δεν είναι ποτέ

Ελευθερώστε με

Ανάψτε τους σπόρους

Δεσμεύστε να μην ενοχοποιήσετε

Ο πατέρα

Ο Σατανά

Ο ήλιε

Αφήστε τα παιδιά να έρθουν σε σένα

Ιδού το πρωινό αστέρι

Ακέφαλος

Γυρίστε με μένα

Ελάτε στον πόλεμο

Ελάτε ειρηνικά

Όπως μια μέρα χωρίς την αυγή

Όπως μια ακτίνα άφησε τον ήλιο

Όπως μια καταιγίδα που δεν φέρνει ηρεμία

Είμαι πιο πλήρης, όμως, μέχρι στιγμής

Ο,Λιοντάρι-Ήλιε, Το θηρίο που γυρίζει,

Βροντή-βίδα, ζωογόνος της ζωής!

Αυτός που κυλάει! Εσύ θα πάει!

Εσύ Σατανάς-Ήλιος, Χαντίθ, που πηγαίνει χωρίς θέληση!

Της Air! Αναπνοή! Πνεύμα! Εσύ χωρίς δεσμό ή δεσμό!

Η ουσία σου, η ροή αέρα, η ελαστικότητα!

Περπατήστε, πατέρας όλων!

Περπατήστε, πνεύμα όλων!

Ακούστε με και κάνετε όλα τα πνεύματα υποκείμενα σε μένα.

Έτσι ώστε κάθε πνεύμα του στεκαρίου και του αιθέρα,

Πάνω στη γη και κάτω από τη γη,

Σε ξηρά και στο νερό

Του περιστρεφόμενου αέρα και της βιαστικής πυρκαγιάς,

Και κάθε ξόρκι και μάσκα του Θεού

Μπορεί να είναι υπακοή σε μένα.

Ο πνευματικός ήλιος! Ο Σατανά, μάτι, θέλεις!

Φωνάξτε φωναχτά! Φωνάξτε φωναχτά!

Περιστρέψτε τον τροχό, Ω πατέρα μου, ο Σατανά, Ω Κυρ!

Gorgoroth - Incipit Satan (2000)

Ridin' blind from heaven high

From volvy the chain

If hate sudden children

Why repara the choke of unchances lierin' worm

Through a new bladin` in

Tired to raped your lair

Write the janata decive

Blessin' in dark heaven

Rise up from hell

Run chain of the hebrow

Rechain the proved new earth

When blood rages in the sky

Chaos and destruction

Incipit satan

Incipit satan

Incipit satan

Incipit satan

Destroyed of all

God along destruction

Destroyed of all

Rise of pop hell

Η ελληνική μετάφραση θα μπορούσε να είναι η εξής:

Οδηγώντας τυφλός από τον ουρανό ψηλά
έχοντας την αλυσίδα στα χέρια
καθώς μισεί τα παιδιά

Να αποκαταστήσετε το σφύριγμα των αχαλίνων
Μέσα από ένα νέο αίμα
Έχετε κουραστεί
Γράψτε και μάθετε το σύνθημα καλά
ευλογείτε τον σκοτεινό ουρανό

Ανεβείτε από την κόλαση
Τρέξτε την αλυσίδα
Ανακατέψτε την αποδεδειγμένη νέα γη
Όταν το αίμα τρέχει στον ουρανό
Χάος και καταστροφή

Αρχίζει ο σατανάς
Αρχίζει ο σατανάς
Αρχίζει ο σατανάς
Αρχίζει ο σατανάς

Καταστράφηκε από όλους
Ο Θεός κατά μήκος της καταστροφής
Καταστράφηκε από όλους
Άνοδο της ποπ κόλασης!

Σαφέστατα τα εν λόγω τραγούδια είναι λίγα χαρακτηριστικά παραδείγματα από την πληθώρα μέταλ τραγουδιών που εξυμνούν τον διάβολο και κατ' επέκταση προωθούν και οδηγούν σε παραβατικές πράξεις. Αναμφισβήτητα, λοιπόν, η μέταλ μουσική και

συγκεκριμένα, διάφορα υποείδη της και κατηγορίες, είναι βαθιά διαποτισμένες και κυριαρχούνται από μια σκοτεινή απόκρυφη επιρροή συνδεδεμένες κυρίως με απόκρυφες μυστικές κοινωνίες σατανιστών, των οποίων τα σύμβολα βρίσκονται στην απεικόνιση των ομάδων που συνδέονται με αυτή τη μουσική. Πράγματι, η πλειοψηφία των Black Metal συγκροτημάτων διακηρύττουν τη δόξα του Σατανά, ή τις δυνάμεις της κόλασης και κατά τη διάρκεια live εμφανίσεών τους το αποδεικνύουν.

Ο σατανισμός, όμως δεν είναι ένα καινούργιο φαινόμενο και αυτό θα πρέπει να τονιστεί. Ειδικότερα, πηγαίνει πίσω στο χρόνο των μαγισσών, όπου μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι το φαινόμενο υπήρχε το δέκατο ένατο αιώνα. Στη Γαλλία και συγκεκριμένα στο Παρίσι, κοιτίδα πολιτισμού και πνεύματος, επιφανή ονόματα της εποχής όπως οι Jules Bois, Charles Baudelaire, Mason McGregor Mathers, μιλούν ανοιχτά πλέον για τον διάβολο και το σατανισμό ενώ υπάρχουν στοιχεία πως ο Mason McGregor Mathers υπήρξε συνίδρυτής μυστικού τάγματος. Μέλος του τάγματος αυτού που εξυμνούσε τον σατανά ήταν και ο Μπραμ Στόκερ, συγγραφέας του Δράκουλα, όμως αυτό είναι μόνο μία εικασία καθώς δεν υπάρχει τίποτα να το αποδείξει¹⁴⁷.

---

¹⁴⁷ Wikipedia, Satan, <https://fr.wikipedia.org/wiki/Satan> (10/08/17)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.Μεθοδολογία-ερευνητικά στάδια

3.1 Σκοπός της έρευνας

Το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας στηρίζεται στην αλληλεπίδραση της θρησκείας τη μέταλ μουσική αλλά και το ρόλο του διαδικτύου στο δια-θρησκευτικό διάλογο. Συγκεκριμένα η μουσική, από τότε που εμφανίστηκε ήταν ένα μείζον πρόβλημα για την οποιαδήποτε θρησκεία, διότι αν δεν ακολουθούσε τις επιταγές της (αν δεν προπαγάνδιζε το έργο της) δέχονταν αρνητική από την Εκκλησία ως κατεξοχήν εκπρόσωπο της θρησκείας, η οποία απέδιδε αυτή της την στάση σε διαβολικές και μη χριστιανικές επιρροές. Δεδομένου ότι το διαδίκτυο έχει εξελιχθεί στο κατεξοχήν πεδίο έκφρασης θρησκευτικών πεποιθήσεως αλλά και μέσον δια-θρησκευτικού διαλόγου, παρατηρείται το φαινόμενο να εμφανίζονται σε αυτό διαμάχες σχετικά με τον θρησκευτικό χαρακτήρα ή μη της μέταλ μουσικής. Οι διαμάχες αυτές δεδομένης της ανωνυμίας και της πολυφωνίας που παρέχει το διαδίκτυο, καθίστανται σφοδρές ή μερικές φορές ξεπερνώντας τα όρια της πολιτισμένης και αξιοπρεπούς συζήτησης.

Παράλληλα δεν, το ίδιο το διαδίκτυο αποτελεί και φορέα δια-θρησκευτικού διαλόγου καθώς μέσα από αυτό παρουσιάζονται όλες οι ροπές και οι τάσεις διαφόρων θρησκειών ενώ συχνά δε, θρησκευτικά ρεύματα έχουν ανοίξει έναν ανοιχτό διάλογο με πιστούς και εν δυνάμει πιστούς, μέσω του διαδικτύου.

Μέσα από την παρούσα διπλωματική εργασία θα μελετηθεί η αλληλεπίδραση θρησκείας και μέταλ μουσικής σε περιβάλλον διαδικτύου δίνοντας ταυτόχρονα έμφαση σε απόψεις νέων ηλικίας 13-16. Η επιλογή της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός, αλλά σκόπιμα έχει επιλεγθεί, για λόγους που θα αναλυθούν εντός του παρόντος κεφαλαίου.

Συνεπώς, για την εξυπηρέτηση του ερευνητικού σκοπού, έχουν υιοθετηθεί και ακολουθηθεί συγκεκριμένα ερευνητικά στάδια, τα οποία και παρουσιάζονται στη συνέχεια.

3.1 Τα στάδια της έρευνας

Τα στάδια της έρευνας κατά τον Παρασκευόπουλο είναι τα ακόλουθα¹⁴⁸:

1. Επιλογή και διατύπωση ερευνητικού προβλήματος.
2. Ο σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας για την εξασφάλιση του εμπειρικού αποδεικτικού υλικού.
3. Η εκτέλεση του προγραμματικού σχεδίου για τη συλλογή του ερευνητικού υλικού.
4. Η ερμηνεία των δεδομένων.

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο τα πρώτα στάδια της έρευνας και συγκεκριμένα η επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος αλλά και ο καθορισμός του σχεδίου για τη συλλογή του εμπειρικού υλικού είναι στην πράξη προπαρασκευαστικά στάδια. Τα δύο επόμενα στάδια, η συλλογή των εμπειρικών δεδομένων, καθώς και η ανάλυση και η ερμηνεία τους αποτελούν την εκτελεστική φάση της έρευνας ενώ το τελευταίο στάδιο, η συγγραφή της ερευνητικής μελέτης, είναι η φάση μορφοποίησης και διάπλασης των αποτελεσμάτων, ώστε να ανακοινωθούν δημοσίως¹⁴⁹. Σύμφωνα με τον Βάμβουκα τα στάδια αυτά είναι συγκεκριμένα ρητά και ιεραρχικά. Και αυτό, διότι κάθε στάδιο φάση δείχνει πως θα πρέπει επικεντρώνεται κάθε φορά η προσπάθεια του ερευνητή¹⁵⁰. Ο ερευνητής θα πρέπει να εξετάζει την κάθε απόφασή του και ενέργειά του σε συνάρτηση με τα όσα προηγουμένως έχουν καθοριστεί και με τα όσα στη συνέχεια πρόκειται να καθοριστούν¹⁵¹.

Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν διαδοχικά καθένα από τα στάδια αυτά.

3.2 Επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού θέματος (προβλήματος).

Η οριοθέτηση του προβλήματος είναι το πρώτο βήμα που πρέπει να κάνει ο ερευνητής για τη σωστή διεύρυνση του προβλήματος. Σύμφωνα με τον Croswell το πρόβλημα θα

---

¹⁴⁸ Παρασκευόπουλος Ιωάννης (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας*. Αθήνα, σ.32

¹⁴⁹ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος, σ.32

¹⁵⁰ Βάμβουκας Μιχάλης (2007). *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη, σ.45

¹⁵¹ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος, σ.32

πρέπει να προσδιοριστεί με ακρίβεια, έτσι ώστε ο ερευνητής να μην οδηγηθεί σε γενικές διατυπώσεις και να παραμερίζει επιμέρους προβλήματα¹⁵². Σε αυτό τείνει και ο Παρασκευόπουλος, ο οποίος υποστηρίζει πως σημαντικός παράγοντας στη διεξαγωγή της έρευνας είναι η μορφή της διατύπωσής του προβλήματος. Διότι πολλά θέματα-ερωτήματα αν και πολύ σημαντικά, δεν είναι δυνατόν δυστυχώς, να απαντηθούν με την ίδια ερευνητική μέθοδο¹⁵³.

Κατά τον Παρασκευόπουλο, το πρώτο πράγμα που θα πρέπει να κάνει ο ερευνητής είναι να επαληθεύσει εάν το υπό μελέτη θέμα-πρόβλημα προσφέρει σημαντικές πληροφορίες σε κάποιο κενό, ώστε να καλυφθεί η έλλειψη αυτή. Επίσης, σημαντικός παράγοντας για τον προσδιορισμό του είναι το γεγονός εάν θα συμβάλει σημαντικά στην οικοδόμηση της τεκμηριωμένης γνώσης. Για τον καθορισμό αυτόν όμως κρίνεται απαραίτητη η έρευνα της σχετικής βιβλιογραφίας¹⁵⁴.

Θα πρέπει επίσης να γίνει διασαφήνιση των όρων του για τη σωστή διεύρυνση του¹⁵⁵. Επομένως, η σαφής, ορθή και ευκρινής διατύπωση του ερευνητικού θέματος είναι καθοριστικός παράγοντας για όλη της ερευνητική πορεία και ένα από τα βασικότερα βήματα.

3.3 Σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας

Κατά τον Creswell ο σχεδιασμός της ερευνητικής διαδικασίας ξεκινάει από την αρχική θέση του ερευνητή με την προσέγγιση των βασικών υπό μελέτη όρων, αλλά και την επιλογή των ορισμών εκείνων που θα αξιοποιηθούν κατά την έρευνα, με σκοπό να προσεγγιστούν οι διάφορες ανάγκες της. Η διατύπωση του προβλήματος γίνεται με τέτοιους όρους που η σύλληψη αλλά και κατανόησή του είναι σαφή και επαρκής. Τέτοιοι όροι είναι οι λειτουργικοί ορισμοί και όροι όπως για παράδειγμα αφηρημένες έννοιες¹⁵⁶. Στην παρούσα μελέτη, οι όροι εκείνοι που απασχόλησαν επί το πλείστον αφορούν τη metal μουσική, τη σχέση της με τη θρησκεία καθώς και η σχέση του διαδικτύου με την προώθηση ή μη της θρησκείας.

---

¹⁵² Creswell J(2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: ΙΩΝ,σ.112

¹⁵³ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος,σ.35

¹⁵⁴ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος,σ.35

¹⁵⁵ Στο ίδιο, Βάμβουκας,σ. 45

¹⁵⁶ Στο ίδιο, Creswell,2011,σ.115

Το κύριο χαρακτηριστικό της ερευνητικής μεθόδου μετά την επιλογή και διατύπωση του ερευνητικού προβλήματος, είναι ο καθορισμός της ερευνητικής στρατηγικής με τη συλλογή των απαιτούμενων εμπειρικών δεδομένων. Συγκεκριμένα στο στάδιο αυτό, ο ερευνητής θα πρέπει να προσεγγίσει τις ερωτήσεις που τέθηκαν στο προηγούμενο στάδιο για την ανακάλυψη μίας ικανοποιητικής λύσης¹⁵⁷.

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο, στο δεύτερο αυτό στάδιο, ο ερευνητής έχει ως στόχο να επιλύσει μεθοδολογικά ζητήματα, τα οποία είναι σημαντικά για την πραγματοποιήσιμη της έρευνάς του, τα οποία του παρέχουν τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων του¹⁵⁸.

Άλλα πιο συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία θα πρέπει ο ερευνητής να επιλύσει κατά το συγκεκριμένο στάδιο είναι:

- Η επιλογή της κατάλληλης ερευνητικής στρατηγικής.
- Η επιλογή του αντιπροσωπευτικού δείγματος.
- Η επιλογή των μέσων συλλογής του εμπειρικού υλικού.
- Η επιλογή των κατάλληλων μεθόδων και τεχνικών για την παρουσίαση και ανάλυση των δεδομένων.
- Η δυνατότητα πραγματοποίησης της έρευνας.

Υπό τα συγκεκριμένα θεωρητικά πλαίσια, η παρούσα εργασία χρησιμοποιεί το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο, ως βασικό ερευνητικό εργαλείο καθώς προσφέρει τα παρακάτω πλεονεκτήματα¹⁵⁹ :

- Η ελκυστικότητα υπολογιστών σε νέες ηλικιακές ομάδες.
- Η επιλογή του χρόνου και τόπου συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων από τους ερωτώμενους.
- Η εξοικονόμηση πόρων.

Τα μειονεκτήματα που συναντάμε σε ένα τέτοιο εργαλείο έρευνάς είναι:

- Τα ζητήματα ασφαλείας.

---

¹⁵⁷ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος, σ.36

¹⁵⁸ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος, σ.36

¹⁵⁹ Λινάρδης, Α., Παπαγιαννόπουλος, Κ., Κάλησπεράτη, Ε. (2011). *Η Διαδικτυακή έρευνα. Πλεονεκτήματα μειονεκτήματα και εργαλεία διεξαγωγής διαδικτυακών ερευνών.*

- Τα τεχνικά ζητήματα που τυγχόν εμφανιστούν στην διάρκεια της έρευνας.
- Ο ρυθμός απόκρισης των ερωτώμενων που συνήθως είναι μικρότερος από τις συμβατικές έρευνες.

Συγκεκριμένα, το ερωτηματολόγιο για την παρούσα έρευνα μοιράστηκε σε παιδιά ηλικίας από 13 μέχρι 16 ετών, δηλαδή παιδιά που περνούν την περίοδο της εφηβείας. Σχετικά με την περίοδο αυτήν μπορούν να ειπωθούν τα εξής: Όπως γνωρίζουμε, η περίοδος αυτή είναι ιδιαίτερα δύσκολη και απαιτητική για ένα μαθητή καθώς οι έφηβοι κατά την εφηβική ηλικία υφίστανται μια σειρά αλλαγών τόσο στον ψυχοσυναισθηματικό και ψυχικό τομέα όσο και στον πνευματικό. Οι ψυχοσυναισθηματικές αυτές μεταβολές, δημιουργούν αίσθημα αδυναμίας στον έφηβο και παράλληλα του καθορίζουν κατά βάση την προσωπικότητα που θα ακολουθήσει ως ενήλικας. Επίσης, κάθε έφηβος είναι διαφορετικός, συνεπώς έχει και διαφορετικό ρυθμό πνευματικής ανάπτυξης και ωριμότητας. Σύμφωνα με τον Piaget, το άτομο μαθαίνει μέσω των αισθήσεών του, της νόησης μετασχηματίζοντας τη γνώση σε δική του προσωπική και ατομική. Η διαδικασία αυτή, όμως, απαιτεί χρόνο και σαφές δεν είναι ίδια σε όλα τα παιδιά-εφήβους. Επίσης, την περίοδο της εφηβείας, ο έφηβος επηρεάζεται σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στην παιδική φάση από διάφορες μεταβολές που υφίστανται γύρω του. Οι μεταβολές αυτές μπορεί να είναι:

Μεταβολές στο σύγχρονο κόσμο: Κατά τον 21^ο αιώνα τα παιδιά έχουν κατοχυρώσει πληθώρα δικαιωμάτων αλλά και ένα σημαντικό βαθμό αυτονομίας και ανεξαρτησίας σε σχέση με το παρελθόν. Το προφίλ του σύγχρονου γονέα έχει γίνει πιο ευέλικτο και προσαρμοστικό στις ανάγκες των παιδιών, συνεπώς έχουν γίνει λιγότερο απαιτητικοί, αυταρχικοί και επικριτικοί. Επιπλέον, το οικονομικό τους υπόβαθρο σε σχέση με εκείνο του παρελθόντος είναι συγκριτικά καλύτερο καθώς τα σύγχρονα παιδιά έχουν πρόσβαση, επί το πλείστον σε υλικά αγαθά και αυτό το γεγονός είναι μία επαληθευμένη αλήθεια. Παρ' όλα αυτά, αν και η θέση, προνόμια και ρόλος των σύγχρονων παιδιών είναι αισθητά βελτιωμένη σε σύγκριση με εκείνη του παρελθόντος, στην πράξη η σύγχρονη αυτή εικόνα παρουσιάζει ψεγάδια. Συγκεκριμένα, μπορεί τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε σωρό υλικών αγαθών εντούτοις, η υπερβολική και σε υπέρμετρη προφορά αυτή έχει διαμορφώσει και διαπλάσει παιδιά δύστροπα, απαιτητικά ή παιδιά που αυτοπραγματώνται μέσα από τα υλικά αγαθά. Δεν είναι τυχαίο που σε αρκετές περιπτώσεις στο σύγχρονο σχολείο, εάν δεν έχεις μοντέρνα και σύμφωνα με την

τελευταία τάση της μόδας ρούχα δεν θεωρείται και αποδεκτός. Στην περίοδο δε της εφηβείας, όπου ο νέος χαρακτηρίζεται από ένα βαθμό αστάθειας σε όλες τις πτυχές του εαυτού του, το φαινόμενο αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο. Συνεπώς, η εξάρτηση από τα υλικά αγαθά για το νέο είναι το μέσο της κοινωνικής του αποδοχής και της ανάπτυξης της αυτοπεποίθησής του. Έτσι, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού, με γνώμονα τη δημιουργία ορθής προσωπικότητας είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς πέρα από εκπαιδευτικός πρέπει να είναι σύμβολος, παιδαγωγός, φίλος. Με άλλα λόγια, θα πρέπει να προωθήσει τον έφηβο μαθητή προς το σωστό ιδεώδες και την ορθή κοινωνική καθημερινότητα και πραγματικότητα¹⁶⁰.(Πυργιωτάκης :2000).

Μεταβολές στην κοινωνία: Ζούμε σε μία εποχή όπου ο καθένας έχει άμεση πρόσβαση στην πληροφορία και τη γνώση, που ο καθένας μπορεί ελεύθερα και αβίαστα να εκφράσει οποιαδήποτε γνώμη χωρίς το φόβο της φήμωσης, στην εποχή της ελευθεροτυπίας και ελευθεροστομίας. Επίσης, η παγκοσμιοποίηση έχει ως άμεση συνέπεια την προσβολή της εθνικής κυριαρχίας, την εισαγωγή καταναλωτικών προτύπων, την πρωτοκαθεδρία πολυεθνικών εταιρειών που επιδιώκουν το στεγνό κέρδος. Συνεπώς, ο έφηβος μπορεί να επηρεαστεί σημαντικά από το συγκεκριμένο περιβάλλον και να υιοθετήσει άκριτα απόψεις και επιλογές που εκ πρώτης μπορεί να μοιάζουν ορθές, όμως να τον οδηγήσουν σε λάθος δρόμους και να του χαράξουν για πάντα την εύπλαστη προσωπικότητά του. Συνεπώς, η εκπαίδευση με την παροχή κατάλληλης νοθεσίας και καθοδήγησης μπορεί να διδάξει στον έφηβο να μην υιοθετεί άκριτα μηνύματα, ιδεολογίες και απόψεις που προβάλλονται από τη σύγχρονη κοινωνία.

Μεταβολές στο οικογενειακό περιβάλλον: Αναμφισβήτητα η σύγχρονη οικογένεια περνάει ελάχιστο χρόνο μαζί. Και αυτό διότι πλέον η μητέρα έχει αναλάβει πολλαπλούς ρόλους, όπως για παράδειγμα είναι νοικοκυρά, εργαζόμενη, μητέρα, σύζυγος κτλ. Συνεπώς, ο χρόνος που αφιερώνει στα παιδιά της είναι ελάχιστος με άμεση συνέπεια τα παιδιά να ξεφεύγουν συχνά από τον γονικό έλεγχο και επίβλεψη. Επιπλέον, ο αυξανόμενος αριθμός των διαζυγίων είναι ένας ακόμη παράγοντας που μπορεί να διαστρεβλώσει την προσωπικότητα των εφήβων. Γι' αυτό και η εκπαίδευση θα πρέπει

---

¹⁶⁰ Πυργιωτάκης Ι. (2011). *Εισαγωγή στη παιδαγωγική επιστήμη*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα,σ.60

να ξέρει πώς να χειριστεί συγκεκριμένες καταστάσεις όπου η ψυχολογία των παιδιών είναι ρευστή.

Μεταβολές στο σχολείο: Είναι γεγονός πώς τα παιδιά στις μέρες μας αντιμετωπίζουν το σχολείο απαξιωτικά. Και αυτό διότι η ίδια η σχολική πραγματικότητα δεν ευνοεί βοηθάει στην εξάλειψη κάθε αρνητικής εντύπωσης. Επίσης, πολλά είναι τα προβλήματα του σύγχρονου σχολικού χώρου που πλήττουν την εικόνα του. Για παράδειγμα, η γραφειοκρατία ή η απουσία υλικοτεχνικής υποδομής, η ύπαρξη πολιτισμικής τάξης μέσα στην οποία ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ξέρει να προωθεί το σεβασμό στην διαφορετικότητα και τη διαπολιτισμικότητα¹⁶¹. Επιπλέον, το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού που έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις στην εποχή μας, είναι ένα άλλο ακόμη τρωτό σημείο του σύγχρονου σχολείου.

Από τα παραπάνω συνειδητοποιούμε πως ζούμε σε μία όλο και μεταβαλλόμενη, ρευστή κοινωνία, η οποία μπορεί να επηρεάσει όλες τις πτυχές της ύπαρξης ενός εφήβου και να τον επηρεάσει θετικά ή αρνητικά στην εξέλιξη της προσωπικότητάς του. Υπό αυτά τα πλαίσια, σκοπίμως επιλέχτηκε η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα καθώς λόγο των χαρακτηριστικών της γνωρισμάτων είναι εύκολα επιρρεπής σε διάφορα ερεθίσματα που προέρχονται τόσο από την κοινωνία και αλλά και από την τέχνη, που είναι και το ζητούμενο σε αυτή την εργασία. Επιπλέον, η μέταλ μουσική είναι ιδιαίτερα αγαπητή στους εφήβους, συνεπώς, μέσω από το ερωτηματολόγιο, σκοπό της παρούσας μελέτης είναι να διερευνήσει εάν και σε ποίον βαθμό υπάρχει αλληλεπίδραση θρησκείας και μέταλ μουσικής σε περιβάλλον διαδικτύου.

3.4 Συλλογή δεδομένων

Το επόμενο στάδιο, για τη προαγωγή της έρευνας, είναι η συλλογή των δεδομένων. Σύμφωνα με τον Crosswell το στάδιο συλλογής των δεδομένων είναι σημαντικό και απαιτητικό, διότι η σωστή συγκέντρωση των δεδομένων θα οδηγήσει και στη σωστή απάντηση των ερωτημάτων. Είναι ,λοιπόν, ύψιστης σημασίας η συλλογή ακριβών δεδομένων

---

¹⁶¹ Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης, Κ., Γκόβαρης, Χ. (2004) [Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση - Αποτίμηση της υπάρχουσας Κατάστασης, Προκλήσεις και Προοπτικές Βελτίωσης, Εμπειρογνομosύνη. Αθήνα: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής \(ΙΜΕΠΟ\).](#) (05/08/2017)

Η διαδικασία συγκέντρωσης των δεδομένων είναι κάτι περισσότερο από μία απλή συγκέντρωση, διότι ο ερευνητής¹⁶²:

- αποφασίζει για τα ποια δεδομένα να μελετηθούν,
- εξασφαλίζεται η άδεια μελέτης,
- προσδιορίζονται οι μετρήσεις,
- εντοπίζονται τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν.

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε μία σειρά δομημένων ερωτήσεων. Τα χαρακτηριστικά των δομημένων ερωτήσεων είναι τα εξής¹⁶³:

- Τα ερωτήματα που δημιουργήθηκαν για τη συνέντευξη είναι συγκεκριμένα και σαφή χωρίς πολλές πληροφορίες.
- Υπάρχουν αρκετά περιθώρια για διαφοροποίηση στις απαντήσεις γι' αυτό και περιλαμβάνονται και μερικές ερωτήσεις ανοιχτού τύπου.
- Η διάταξη και η διατύπωση των ερωτημάτων είναι τυποποιημένη.
- Ο ερευνητής ενέχει ουδέτερο ρόλο, δεν παρουσιάζει τη γνώμη του στη συνέντευξη ούτε καθοδηγεί.

Η ανάπτυξη δομημένων ερωτήσεων απαιτεί σαφή εστίαση αλλά και καλά ανεπτυγμένη κατανόηση του υπό μελέτη θέματος . Οι δομημένες ερωτήσεις χρησιμοποιούνται καλύτερα σε θέματα για τα οποία υπάρχει μία ποικιλία βιβλιογραφικών αναφορών και προσεγγίσεων¹⁶⁴.

Το ερωτηματολόγιο είναι μία ποιοτική τεχνική έρευνας, η οποία περιλαμβάνει ένα μικρό αριθμό ερωτήσεων με σκοπό να διερευνήσει τ προοπτικές πάνω σε μια συγκεκριμένη ιδέα, πρόγραμμα ή κατάσταση. Είναι ένα χρήσιμο εργαλείο μέτρησης

---

¹⁶² Στο ίδιο, Croswell,σ.116

¹⁶³ Mertens, D.(2009). *Έρευνα και αξιολόγηση στην εκπαίδευση και την ψυχολογία*. Αθήνα: μεταίχμιο,σ.123

¹⁶⁴ Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο,σ.59

που χρησιμοποιείται συχνά στην έρευνα. Επίσης, είναι κατάλληλο ερευνητικό εργαλείο καθώς είναι ιδανικό για μικρά δείγματα, όπως και στην περίπτωση της συγκεκριμένης μελέτης. Συνεπώς, επιτρέπει στον ερευνητή να λάβει μία άμεση, ξεκάθαρη και σαφή απάντηση σχετικά με το ερευνητικό αντικείμενο. Τα πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης ερευνητικής μεθόδου περιλαμβάνουν τις δυνατότητες συλλογής λεπτομερών πληροφοριές σχετικά με τα ερευνητικά ερωτήματα ¹⁶⁵.

Για την παρούσα έρευνα το ερωτηματολόγιο θα υποβληθεί στην ομάδα «4ο Γυμνασιο ροδου "Καζουλειο"» του ηλεκτρονικού μέσου κοινωνικής δικτύωσης Facebook. Δεδομένη στιγμή¹⁶⁶ η ομάδα αυτή αριθμεί 195. Είναι δημόσια ομάδα και επιτρέπεται χρήση της Ελληνικής γλώσσας. Απο συγκεκριμένη ομάδα αναμένουμε να πάρουμε το δείγμα της μαθητικής ηλικίας 13-16.

Το ερωτηματολόγιο υποβλήθηκε με την βοήθεια του εργαλείου Google Forms¹⁶⁷. Το εργαλείο δίνει την δυνατότητα οργάνωσης του ερωτηματολογίου σε ενότητες, καθώς και μια πλήρη επιλογή ερωτηματικών τύπων, ανοικτών και κλειστών. Κάθε ερώτημα μπορεί να περιέχει και κάποιο επεξηγηματικό κείμενο. Η ποσοτική προσέγγιση που επιλέξαμε κάνει χρήση των κλειστών ερωτήσεων. Το ερωτηματολόγιο αναρτάται στην ομάδα με τον ίδιο τρόπο που κάθε άλλος χρήστης δημοσιεύει το υλικό της επιλογής του και εμφανίζεται στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας σύμφωνα με τους αλγόριθμους του Facebook. Υπάρχει η δυνατότητα, σε συνεννόηση με τους διαχειριστές της ομάδας, της επαναδημοσίευσης του ερωτηματολογίου.

3.5 Η αξιοποίηση του εμπειρικού υλικού

Το επόμενο στάδιο στη σειρά είναι η αξιοποίηση του εμπειρικού υλικού και συγκεκριμένα η ταξινόμηση του, η ανάλυσή του αλλά και η ερμηνεία του. Και αυτό διότι τα δεδομένα αυτά είναι ακατέργαστα, γι αυτό και απαιτείται η επεξεργασία τους. Συγκεκριμένα, πρέπει να πραγματοποιηθεί :¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ Boyce C., Neale P., (2006). *Conduction in depth interviews: A guide for designing and conducting in depth interviews*. Pathfinder international tool series, σ.32

¹⁶⁶ 30 Ιουνίου 2017

¹⁶⁷ <https://www.google.com/forms/about/>

¹⁶⁸ Στο ίδιο, Παρασκευόπουλος, σ 37

- η κωδικοποίησή τους,
- η ταξινόμηση τους,
- η εισχώρησή τους με αναλυτικό τρόπο σε καταλόγους,
- η σύμπτυξή τους σε κατανομές συχνότητας ,
- η διαμόρφωση πινάκων συχνότητας και γραφικών παραστάσεων,
- οι αριθμητικοί συνοπτικοί περιγραφικοί δείκτες,
- οι δείκτες συνάφειας και αλληλεξάρτησης μεταξύ των μεταβλητών,
- ο έλεγχος των στατιστικών υποθέσεων του προβλήματος.

Στο σημείο αυτό είναι άξιο αναφοράς πως τα δεδομένα χωρίζονται σε ποιοτικά δεδομένα αλλά και ποσοτικά δεδομένα. Ανάλογα με το είδος των ποσοτικών δεδομένων ακολουθείται και διαφορετικός τρόπος συγκέντρωσης¹⁶⁹.

Στην παρούσα εργασία θα χρησιμοποιηθούν ποσοτικά δεδομένα που προκύπτουν από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων.

Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS Statistics της IBM¹⁷⁰. Πακέτο απο σύνολο λογισμικών που χρησιμεύει απο την συλλογή δεδομένων εως την ανάλυση τους.

---

¹⁶⁹ Στο ίδιο, Croswell, σ 116

¹⁷⁰ <https://www.ibm.com/analytics/us/en/technology/spss/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.Αποτελέσματα της έρευνας

4.1 Δημογραφικά στοιχεία μαθητών

Η περίοδος¹⁷¹ που το ερωτηματολόγιο ήταν διαθέσιμο λάβαμε 78 απαντήσεις. Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των 78 μαθητών που συμμετείχαν στην έρευνα. Από το σύνολο των μαθητών το 59% (n=46) ήταν κορίτσια και το 41% (n=32) ήταν αγόρια με την μέση ηλικία των παιδιών να κυμαίνεται στα 14.5 έτη (τ.α.¹⁷² 1.21) με εύρος ηλικιών από 13 έως 16 ετών. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση του δείγματος των παιδιών προέκυψε ότι το 76.9% (n=60) ήταν σε οικογένεια και με τους δύο γονείς ενώ το 23.1% (n=18) ήταν σε μονογονεϊκή οικογένεια. Επιπλέον, το 83.3% (n=65) των παιδιών δεν είχαν αδέρφια. Τέλος, όσον αφορά την οικονομική κατάσταση των γονέων του το 35.9% (n=28) των παιδιών δήλωσε ότι οι γονείς τους έχουν ετήσιο εισόδημα από 10001 έως 20000 ευρώ, το 33.3% (n=26) των παιδιών δήλωσε ότι οι γονείς τους έχουν ετήσιο εισόδημα έως 10000 και το 24.4% (n=19) των παιδιών δήλωσε ότι οι γονείς τους έχουν ετήσιο εισόδημα από 20001 έως 30000 ευρώ ενώ μόλις το 6.4% (n=5) των παιδιών δήλωσε ότι οι γονείς τους έχουν ετήσιο εισόδημα άνω των 30001 ευρώ.

Πίνακας 4.1 Δημογραφικά στοιχεία μαθητών

		n	%
Φύλο	Αγόρι	32	41,0%
	Κορίτσι	46	59,0%
Ηλικία	13	20	26,0%
	14	25	32,0%
	15	16	21,0%
	16	17	22,0%
Οικογενειακή κατάσταση	Δεν έχει αδέρφια	65	83,3%
	Έχει αδέρφια	13	16,7%

¹⁷¹ 3 Ιουλίου 2017 με 18 Ιουλίου 2017

¹⁷² τ.α.=τυπική απόκλιση

Σε οικογένεια και με τους δυο γονείς ή μονογονεϊκή	Μονογονεϊκή	18	23,1%
	Και οι δύο γονείς	60	76,9%
Οικονομική κατάσταση γονέων	0-10000	26	33,3%
	10001-20000	28	35,9%
	20001-30000	19	24,4%
	30001 και άνω	5	6,4%

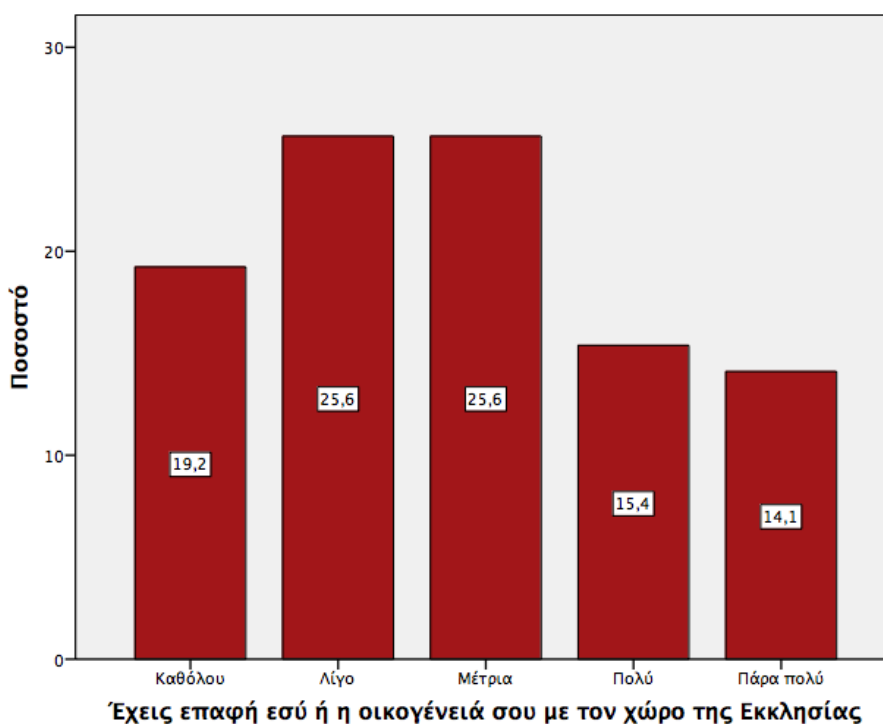
4.2 Προτιμήσεις μουσικής και επαφή με εκκλησία

Στον Πίνακα 4.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των 78 παιδιών σχετικά με τις προτιμήσεις τους ως προς το είδος μουσικής. Από τις απαντήσεις παρατηρούμε ότι το 52.6% (n=41) των παιδιών δήλωσαν ότι ακούν pop μουσική, το 46.2% (n=36) των παιδιών δήλωσαν ότι ακούν rock μουσική, το 46.2% (n=36) των παιδιών δήλωσαν ότι ακούν μέταλ μουσική, το 44.9% (n=35) των παιδιών δήλωσαν ότι ακούν ελληνική λαϊκή μουσική και το 42.3% (n=33) των παιδιών δήλωσαν ότι ακούν έντεχνη μουσική. Ενώ μικρότερο ποσοστό παιδιών δήλωσε ότι ακούει ηλεκτρονική (n=20, 25.6%) και κλασσική (n=11, 14.1%) μουσική.

Πίνακας 4.2 Είδος μουσικής που προτιμούν

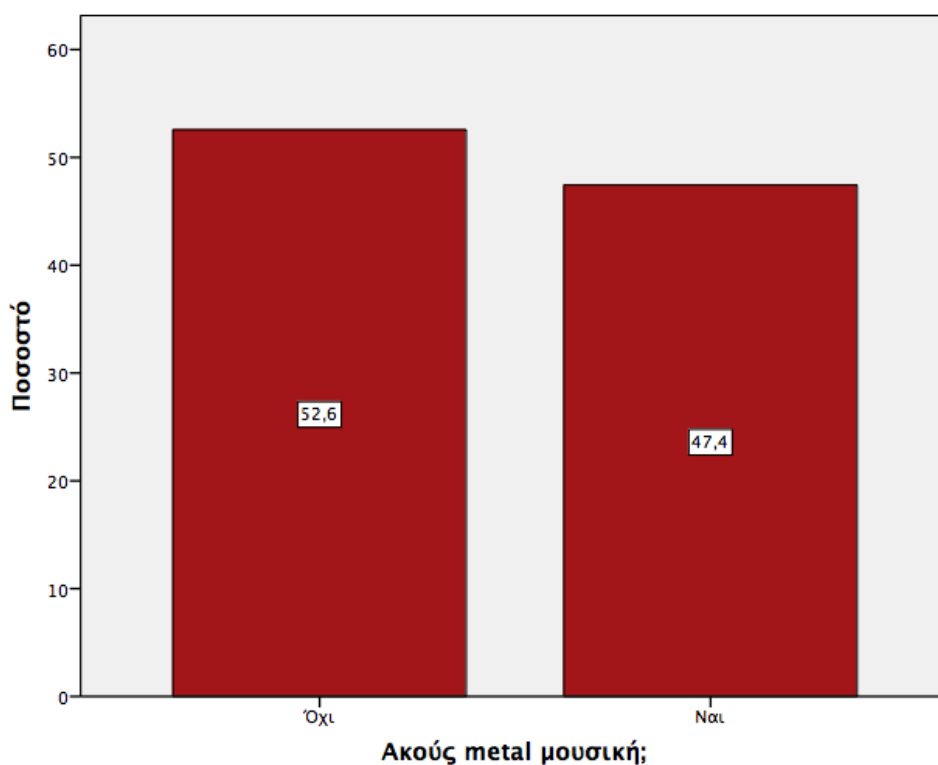
	Ναι		Όχι	
	n	%	n	%
Pop	41	52,6%	37	47,4%
Rock	36	46,2%	42	53,8%
Heavy metal	36	46,2%	42	53,8%
Κλασσική	11	14,1%	67	85,9%
Ελληνική Λαϊκή	35	44,9%	43	55,1%
Ηλεκτρονική	20	25,6%	58	74,4%
Έντεχνη	33	42,3%	45	57,7%

Στο Γράφημα 4.1 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με την επαφή των παιδιών ή της οικογένειάς τους με την εκκλησία. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι το 44.9% (n=35) των παιδιών έχουν καθόλου ή λίγο επαφή με την εκκλησία, το 25.6% (n=20) έχουν μέτρια επαφή με την εκκλησία και το 29.5% (n=23) έχουν πολύ ή πάρα πολύ μεγάλη επαφή με την εκκλησία.

Γράφημα 4.1 Επαφή με εκκλησία

Τέλος, στο Γράφημα 4.2 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με το αν ακούν metal μουσική. Από τις απαντήσεις των παιδιών προκύπτει ότι το 47.4% (n=37) ακούν metal μουσική ενώ η πλειοψηφία (n=41, 52.6%) δήλωσαν ότι δεν ακούν metal μουσική.

Γράφημα 4.2 Αποτελέσματα για το αν ακούν metal μουσική

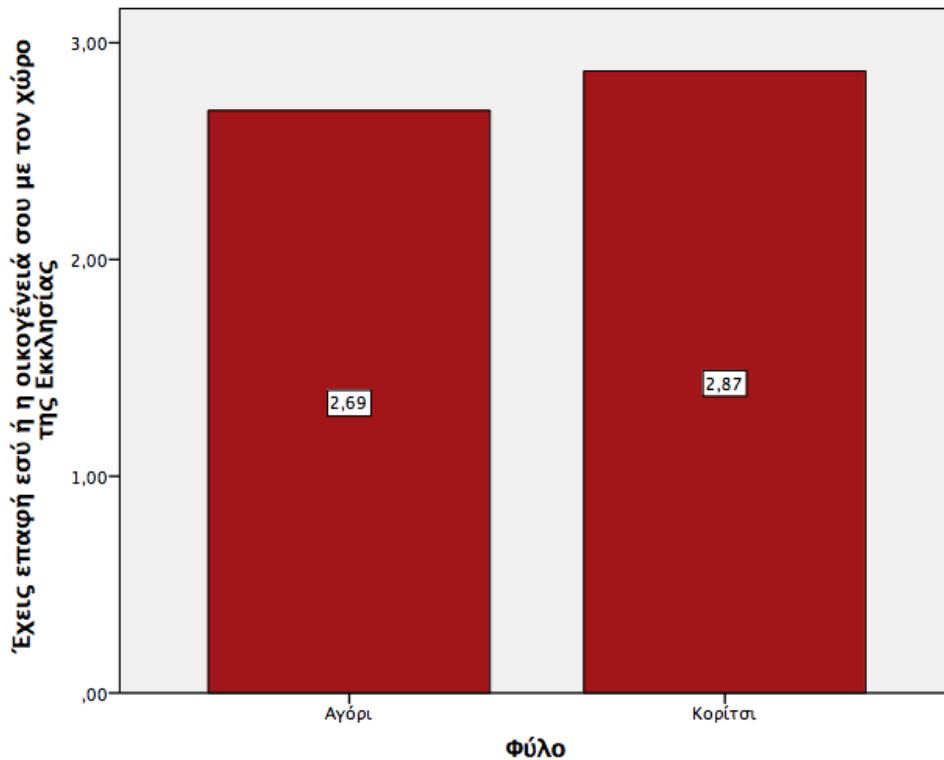
4.3 Προτιμήσεις μουσικής ανάλογα με το φύλο

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για το είδος της μουσικής που ακούν και την επαφή με την εκκλησία ανάλογα με το φύλο των παιδιών. Αρχικά, στον Πίνακα 4.3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικέ με τις μουσικές προτιμήσεις των αγοριών και των κοριτσιών. Για να διερευνηθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες αποκλίσεις μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι στατιστικά σημαντικές χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test). Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στις προτιμήσεις αγοριών και κοριτσιών σε κανένα είδος μουσικής ($p > 0.05$ σε όλες τις περιπτώσεις). Ουσιαστικά μπορούμε να πούμε ότι το φύλο των παιδιών δεν επηρεάζει τις μουσικές τους προτιμήσεις.

Πίνακας 4.3 Είδος μουσικής που προτιμούν ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα ελέγχου χ^2

		Φύλο				p
		Αγόρι		Κορίτσι		
		Ναι	Όχι	Ναι	Όχι	
Pop	n	13	19	28	18	0.078
	%	40,6%	59,4%	60,9%	39,1%	
Rock	n	16	16	20	26	0.570
	%	50,0%	50,0%	43,5%	56,5%	
Heavy metal	n	17	15	19	27	0.303
	%	53,1%	46,9%	41,3%	58,7%	
Κλασσική	n	6	26	5	41	0.325
	%	18,8%	81,3%	10,9%	89,1%	
Ελληνική Λαϊκή	n	13	19	22	24	0.529
	%	40,6%	59,4%	47,8%	52,2%	
Ηλεκτρονική	n	6	26	14	32	0.245
	%	18,8%	81,2%	30,4%	69,6%	
Έντεχνη	n	13	19	20	26	0.802
	%	40,6%	59,4%	43,5%	56,6%	

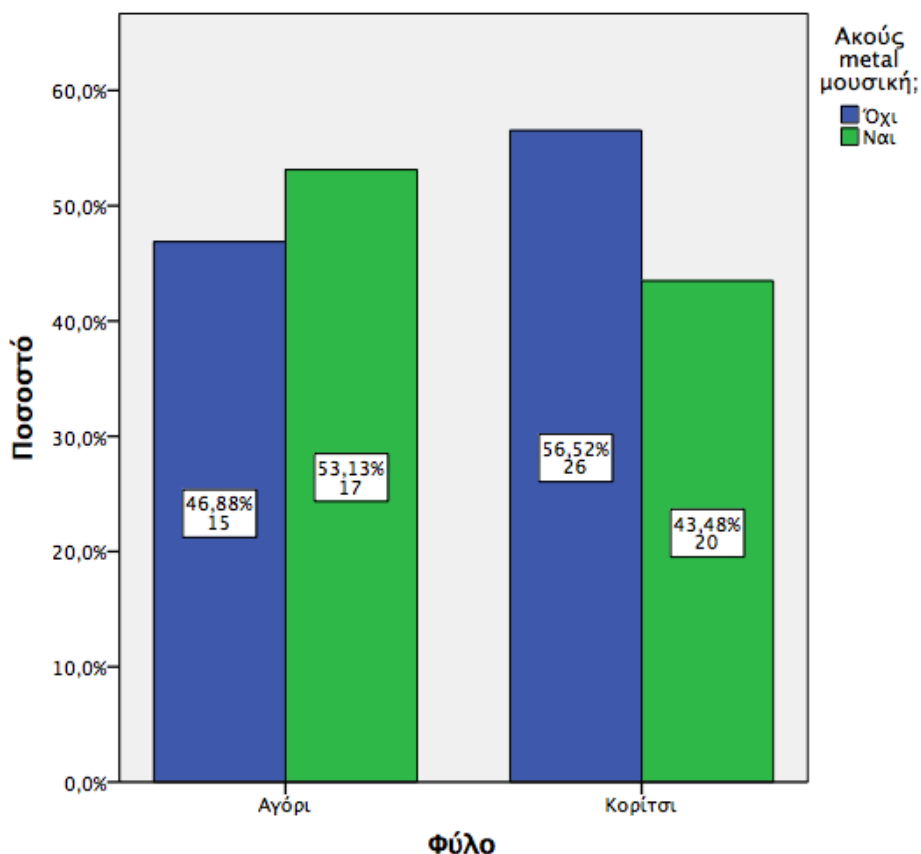
Στην συνέχεια στο Γράφημα 4.3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με την επαφή με την εκκλησία ανάλογα με το φύλο των παιδιών. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι τόσο τα αγόρια (μ.τ. 2.69, τ.α. 1.01) όσο και τα κορίτσια (μ.τ. 2.87, τ.α. 0.98) έχουν μέτρια επαφή με την εκκλησία. Από τον έλεγχο Mann-Whitney προέκυψε ότι η παρατηρούμε διαφορά δεν είναι στατιστικά σημαντική ($U=1010.5$, $p=0.817>0.05$). Ουσιαστικά μπορούμε να πούμε ότι τα αγόρια και τα κορίτσια έχουν τον ίδιο βαθμό επαφής με την εκκλησία.

Γράφημα 4.3 Επαφή με την εκκλησία ανάλογα με το φύλο (1=Καθόλου, 5=Πάρα πολύ)

Τέλος, στο Γράφημα 4.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με το αν ακούν metal μουσική ως προς το φύλο των παιδιών. Από τα αποτελέσματα παρατηρούμε ότι το 53.13% (n=17) των αγοριών ακούει metal μουσική ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα κορίτσια ήταν 43.5% (n=20). Για να διερευνηθεί κατά πόσο η παρατηρούμενη απόκλιση στο ποσοστό μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι στατιστικά σημαντική χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test). Από τον έλεγχο προέκυψε ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στις προτιμήσεις αγοριών και κοριτσιών ως προς την metal μουσική ($\chi^2(1)=0.704$, $p=0.401>0.05$). Ουσιαστικά μπορούμε να πούμε ότι το ποσοστό των αγοριών και των κοριτσιών που ακούει metal μουσική μπορεί να θεωρηθεί ισοδύναμο.

Γράφημα 4.4 Αποτελέσματα για το αν ακούν metal μουσική ανάλογα με το φύλο

4.4 Προτιμήσεις μουσικής ανάλογα με την επαφή με εκκλησία

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για το είδος της μουσικής που ακούν ανάλογα με την επαφή με την εκκλησία. Αρχικά, στον Πίνακα 4.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις μουσικές προτιμήσεις των παιδιών και την επαφή τους με την εκκλησία. Για να διερευνηθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες αποκλίσεις είναι στατιστικά σημαντικές χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μόνο στην περίπτωση της μέταλ μουσική ($p=0.000<0.05$) ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν παρατηρήθηκε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p>0.05$).

Αναλυτικότερα, από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι τα παιδιά που ακούν μέταλ μουσική (μ.τ. 1.94, τ.α. 0.89) έχουν σε σημαντικά μικρότερο βαθμό επαφή με την εκκλησία σε σύγκριση με τα παιδιά που δεν ακούν μέταλ μουσική (μ.τ. 3.52, τ.α. 1.17).

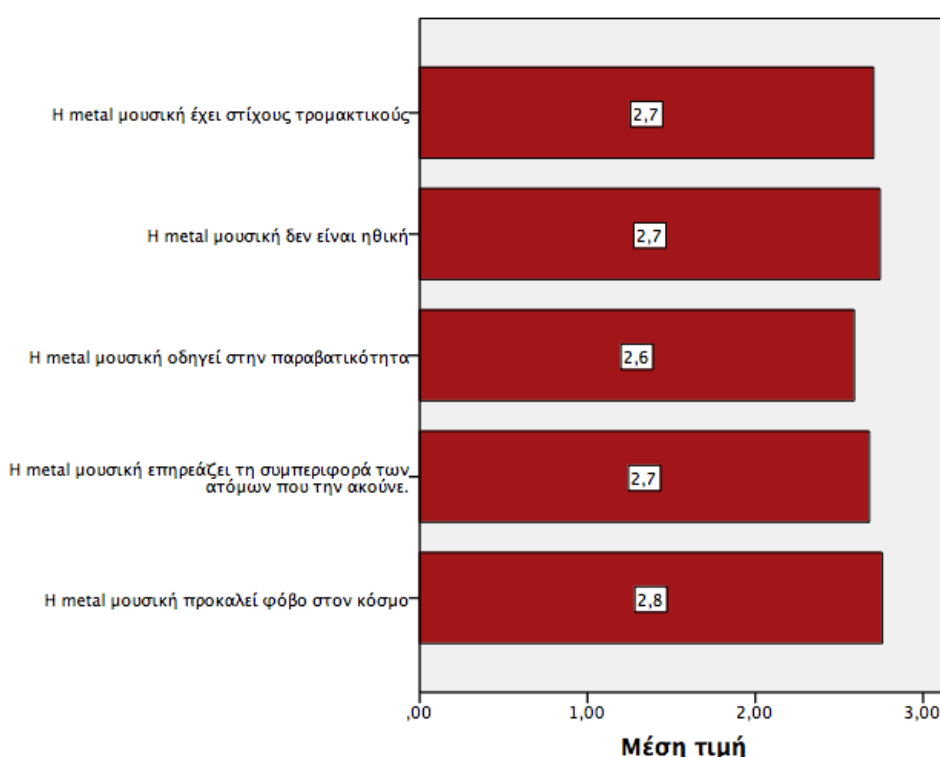
Πίνακας 4.4 Είδος μουσικής που προτιμούν, επαφή με την εκκλησία (1=Καθόλου, 5=Πάρα πολύ) και σημαντικότητα ελέγχου Mann Whitney

		Έχεις επαφή εσύ ή η οικογένειά σου με τον χώρο της Εκκλησίας		p
		Μέση τιμή (μ.τ.)	Τυπική απόκλιση (τ.α.)	
Pop	Ναι	2,88	1,31	0.535
	Όχι	2,70	1,33	
Rock	Ναι	2,81	1,26	0.898
	Όχι	2,79	1,37	
Heavy metal	Ναι	1,94	,89	0.000
	Όχι	3,52	1,17	
Κλασσική	Ναι	2,27	,79	0.191
	Όχι	2,88	1,37	
Ελληνική Λαϊκή	Ναι	2,63	1,40	0.258
	Όχι	2,93	1,24	
Ηλεκτρονική	Ναι	2,90	1,33	0.635
	Όχι	2,76	1,32	
Έντεχη	Ναι	2,88	1,22	0.531
	Όχι	2,73	1,39	

4.5 Απόψεις για την metal μουσική

Στο Γράφημα 4.5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των 78 παιδιών σχετικά με την άποψη που έχουν για την metal μουσική. Από τις απαντήσεις των παιδιών προκύπτει ότι διαφωνούν σε μικρό βαθμό με το ότι η metal μουσική προκαλεί φόβο στον κόσμο (μ.τ. 2.8, τ.α. 1.25) ενώ επίσης τείνουν να διαφωνήσουν με το ότι η metal μουσική επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που

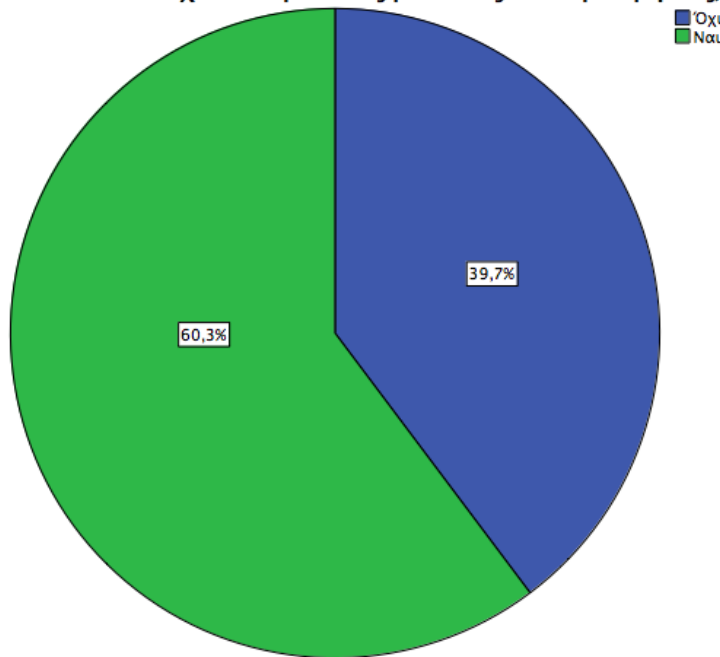
την ακούει (μ.τ. 2.7, τ.α. 1.38) και με το ότι η metal μουσική έχει τρομακτικούς στίχους (μ.τ. 2.7, τ.α. 1.42). Τέλος, τα παιδιά που συμμετείχαν διαφώνησαν σε κάποιο βαθμό με το ότι η metal μουσική οδηγεί στην παραβατικότητα (μ.τ. 2.6, τ.α. 1.39) και με το ότι η metal μουσική δεν είναι ηθική (μ.τ. 2.7, τ.α. 1.44).

Γράφημα 4.5 Άποψη για την metal μουσική (1=Διαφωνώ απόλυτα, 5=Συμφωνώ απόλυτα)

Από το Γράφημα 4.6 προκύπτει ότι το 60.3% (n=47) των παιδιών θεωρεί ότι το οικογενειακό τους περιβάλλον έχει διαμορφώσει τις μουσικές τους προτιμήσεις ενώ το 39.7% (n=31) δήλωσε ότι το οικογενειακό τους περιβάλλον δεν τους έχει επηρεάσει στις μουσικές τους προτιμήσεις.

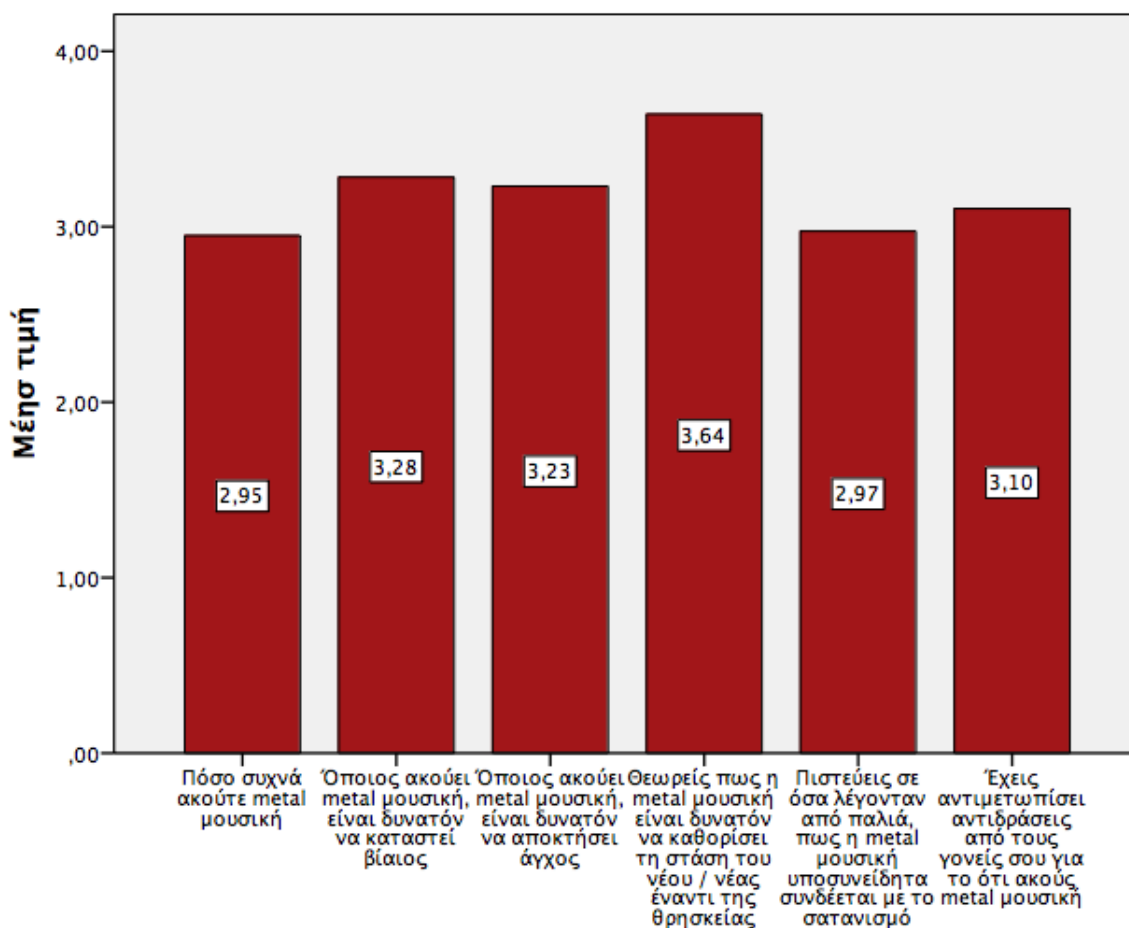
Πιστεύεις πως το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο έχεις μεγαλώσει έχει καθορίσει τις μουσικές σου προτιμήσεις;

Γράφημα 4.6 Οικογενειακό περιβάλλον και μουσικές προτιμήσεις

Οι επόμενες 6 ερωτήσεις αφορούσαν τις απόψεις των παιδιών για την metal μουσική και τις πιθανές αντιδράσεις που έχουν οι γονείς τους όταν ακούν αυτού του είδους τη μουσική. Από τα αποτελέσματα στο Γράφημα 4.7 προκύπτει ότι τα παιδιά ακούν σε μέτριο βαθμό metal (μ.τ. 2.95) ενώ από τις απαντήσεις τους συμφωνούν αρκετά με το ότι η metal μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση του νέου / νέας έναντι της θρησκείας (μ.τ. 3.64, τ.α. 1.45) ενώ σε μικρότερο βαθμό συμφωνούν με το ότι όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να αποκτήσει άγχος (μ.τ. 3.23, τ.α. 1.39) και με το ότι όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος (μ.τ. 3.28, τ.α. 1.52). Επίσης, οι μαθητές εξέφρασαν ουδετερότητα για το κατά πόσο η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό (μ.τ. 2.97, τ.α. 1.67).

Τέλος, προκύπτει ότι οι μαθητές θεωρούν ότι οι γονείς τους εκφράζουν μετρίου βαθμού αντιδράσεις σε περιπτώσεις που έχουν ακούσει metal μουσική (μ.τ. 3.10, τ.α. 1.62).

Γράφημα 4.7 Άποψη για την metal μουσική (1=Διαφωνώ απόλυτα, 5=Συμφωνώ απόλυτα)

Τέλος, στον Πίνακα 4.5 δίνονται τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις των 78 μαθητών σχετικά με τα αισθήματα που τους προκαλεί το άκουσμα metal μουσικής. Από τον Πίνακα 5 παρατηρούμε ότι το 55.1% (n=43) αισθάνονται άγχος, το 53.8% (n=42) αισθάνονται αηδία και το 52.6% (n=41) αισθάνονται εκνευρισμό. Επίσης, το 50% (n=39) απάντησαν ότι αισθάνονται ευχαρίστηση και το 42.3% (n=33) ότι αισθάνονται ικανοποίηση.

Πίνακας 4.5 Αισθήματα που τους προκαλεί το άκουσμα metal μουσικής

	Όχι		Ναι	
	n	%	n	%
Ικανοποίηση	45	57,7%	33	42,3%

Ευχαρίστηση	39	50,0%	39	50,0%
Άγχος	35	44,9%	43	55,1%
Εκνευρισμό	37	47,4%	41	52,6%
Αηδία	36	46,2%	42	53,8%

4.6 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο

Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις απόψεις των μαθητών ως προς την metal μουσική ανάλογα με το φύλο τους. Στον Πίνακα 4.6 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των αγοριών και των κοριτσιών για την metal μουσική. Για να διερευνηθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι στατιστικά σημαντικές χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε μια περίπτωση. Αναλυτικότερα, από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι τα κορίτσια (μ.τ. 2.90, τ.α. 1.28) συμφωνούν περισσότερο από τα αγόρια (μ.τ. 2.56, τ.α. 1.29) ότι η metal μουσική έχει τρομακτικούς στίχους ($U=657.5$, $p=0.011<0.05$). Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p>0.05$).

Πίνακας 4.6 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου Mann-Whitney

Η metal μουσική	Φύλο				p
	Αγόρι		Κορίτσι		
	Μέση τιμή (μ.τ.)	Τυπική απόκλιση (τ.α.)	Μέση τιμή (μ.τ.)	Τυπική απόκλιση (τ.α.)	
1. προκαλεί φόβο στον κόσμο	2,53	1,41	2,91	1,40	0.208
2. επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που την ακούνε.	2,50	1,27	2,80	1,47	0.399
3. οδηγεί στην παραβατικότητα	2,66	1,33	2,54	1,49	0.638

4. δεν είναι ηθική	2,47	1,39	2,93	1,39	0.132
5. έχει στίχους τρομακτικούς	2,56	1,29	2,90	1,28	0.011*

Στον Πίνακα 4.7 παρουσιάζονται τα επόμενα αποτελέσματα σχετικά με τις απόψεις των αγοριών και των κοριτσιών για την metal μουσική. Για να διερευνηθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι στατιστικά σημαντικές χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός έλεγχος Mann-Whitney. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά σε μια περίπτωση. Αναλυτικότερα, από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι τα κορίτσια (μ.τ. 3.44, τ.α. 1.24) συμφωνούν περισσότερο από τα αγόρια (μ.τ. 2.65, τ.α. 1.37) με το ότι η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό ($U=405.5$ $p=0.001<0.05$). Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p>0.05$).

Πίνακας 4.7 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου Mann-Whitney

	Φύλο				p
	Αγόρι		Κορίτσι		
	Μέση τιμή (μ.τ.)	Τυπική απόκλιση (τ.α.)	Μέση τιμή (μ.τ.)	Τυπική απόκλιση (τ.α.)	
1. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος	3,03	1,23	3,46	1,36	0.111
2. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να αποκτήσει άγχος	3,38	1,29	3,13	1,33	0.376
3. Θεωρείς πως η metal μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση του νέου / νέας έναντι της θρησκείας	3,75	1,24	3,57	1,24	0.458
4. Πιστεύεις σε όσα λέγονταν από παλιά, πως η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό	2,65	1,37	3,44	1,24	0.001*

Τέλος, στον Πίνακα 4.8 παρουσιάζονται τα επόμενα αποτελέσματα σχετικά με τα αισθήματα που προκαλεί η metal μουσική στα αγόρια και τα κορίτσια. Για να διερευνηθεί κατά πόσο οι παρατηρούμενες διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών είναι στατιστικά σημαντικές χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος ανεξαρτησίας χ^2 (chi-square test). Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση σε μια περίπτωση. Αναλυτικότερα, από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε ότι μεγαλύτερο ποσοστό αγοριών (n=15, 46.9%) αισθάνονται ικανοποίηση ($\chi^2(1)=4.167$, $p=0.046<0.05$) στο άκουσμα της metal μουσικής σε σύγκριση με τα κορίτσια (n=18, 39.1%). Στις υπόλοιπες περιπτώσεις δεν προέκυψε στατιστικά σημαντική διαφορά ($p>0.05$).

Πίνακας 4.8 Αισθήματα που τους προκαλεί το άκουσμα metal μουσικής ανάλογα με το φύλο και σημαντικότητα του ελέγχου χ^2

		Φύλο				p
		Αγόρι		Κορίτσι		
		n	%	n	%	
Ικανοποίηση	Όχι	17	53,1%	28	60,9%	0.046*
	Ναι	15	46,9%	18	39,1%	
Ευχαρίστηση	Όχι	16	50,0%	23	50,0%	0.999
	Ναι	16	50,0%	23	50,0%	
Άγχος	Όχι	12	37,5%	23	50,0%	0.275
	Ναι	20	62,5%	23	50,0%	
Εκνευρισμό	Όχι	16	50,0%	21	45,7%	0.705
	Ναι	16	50,0%	25	54,3%	
Αηδία	Όχι	16	50,0%	20	43,5%	0.570
	Ναι	16	50,0%	26	56,5%	

4.7 Απόψεις για την metal μουσική ανάλογα με την επαφή με την εκκλησία

Στην τελευταία ενότητα αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε ο μη παραμετρικός συντελεστής συσχέτισης του Spearman για την διερεύνηση του κατά πόσο υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των απόψεων των παιδιών για την metal μουσική και του κατά πόσο έχουν επαφή με την εκκλησία. Στον Πίνακα 9 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από όπου και παρατηρούμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ του βαθμού επαφής με την εκκλησία με (1) το κατά πόσο συμφωνούν ότι η metal μουσική προκαλεί φόβο στον κόσμο ($r=0.671$, $p=0.000<0.05$), (2) το κατά πόσο συμφωνούν ότι η metal επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που την ακούνε ($r=0.660$, $p=0.000<0.05$), (3) το κατά πόσο συμφωνούν ότι η metal οδηγεί στην παραβατικότητα ($r=0.769$, $p=0.000<0.05$), (4) το κατά πόσο συμφωνούν ότι η metal δεν είναι ηθική ($r=0.573$, $p=0.000<0.05$) και με (5) το κατά πόσο συμφωνούν ότι η metal έχει τρομακτικούς στίχους ($r=0.658$, $p=0.000<0.05$).

Από τα παραπάνω αποτελέσματα μπορούμε να πούμε ότι όσο συχνότερα έρχονται τα παιδιά σε επαφή με την εκκλησία τόσο χειρότερη άποψη σχηματίζουν για την metal μουσική.

Επιπλέον, από τον Πίνακα 4.9 παρατηρούμε ότι όσο συχνότερα έρχονται τα παιδιά σε επαφή με την εκκλησία τόσο περισσότερο συμφωνούν με το ότι όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος ($r=0.328$, $p=0.003<0.05$). Τέλος, προκύπτει ότι όσο συχνότερα έρχονται τα παιδιά σε επαφή με την εκκλησία τόσο περισσότερο συμφωνούν με το ότι η metal μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση του νέου / νέας έναντι της θρησκείας ($r=0.251$, $p=0.027<0.05$) και με το ότι η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό ($r=0.618$, $p=0.000<0.05$).

Πίνακας 4.9 Συντελεστής συσχέτισης Spearman ανάμεσα στις απόψεις για την metal μουσική και την επαφή με την εκκλησία.

		Επαφή με εκκλησία
1. Η metal μουσική προκαλεί φόβο στον κόσμο	r	,671
	p	,000
2. Η metal μουσική επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που την ακούνε.	r	,660
	p	,000
3. Η metal μουσική οδηγεί στην παραβατικότητα	r	,769
	p	,000
4. Η metal μουσική δεν είναι ηθική	r	,573
	p	,000
5. Η metal μουσική έχει στίχους τρομακτικούς	r	,658
	p	,000
6. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος	r	,328
	p	,003
7. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να αποκτήσει άγχος	r	,152
	p	,184
8. Θεωρείς πως η metal μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση του νέου / νέας έναντι της θρησκείας	r	,251
	p	,027
9. Πιστεύεις σε όσα λέγονταν από παλιά, πως η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό	r	,618
	p	,000

4.8 Σχολιασμός-Συμπεράσματα

Καθ' όλη τη διάρκεια ύπαρξης των θρησκειών υπήρξε πάντα μία διαμάχη και ρήξη μεταξύ των θρησκειών αναφορικά με το ποια θρησκεία είναι η αληθινή και η μοναδική, σχετικά με το ποία προάγει καλύτερα την ανθρώπινη φύση σεβόμενη τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα κτλ. Ιδιαίτερα δε ο Χριστιανισμός και ο Ισλαμισμός ήρθαν και συνεχίζουν να έρχονται σε μία άδηλη ρήξη μεταξύ τους σχετικά με το θέμα αυτό. Ένα βασικό, θεμελιώδες θα λέγαμε, σημείο ρήξης τους είναι πως ο Χριστιανισμός είναι θρησκεία που γέννησε τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία όμως τα καταπατά ο Ισλαμισμός. Και είναι αλήθεια πως τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ίσως θεμελιώδους σημασίας στην ύπαρξη αλλά και διαιώνιση των θρησκειών και η άρνηση των θρησκειών να τοποθετηθούν απέναντι σε αυτά δείχνει ανασφάλεια και αβεβαιότητα σχετικά με το μήνυμα που προσκομίζουν. Οι θρησκείες όμως μπορούν να παίξουν το ρόλο των φορέων για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του ανθρώπου καθώς μπορούν να εμβαθύνουν την κατανόησή τους αλλά και την πραγμάτωσή τους¹⁷³.

Προσεγγίζοντας και γνωρίζοντας μία θρησκεία ο άνθρωπος γνωρίζει επίσης και την επιτακτική πρόκληση που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα για τη διατήρηση της ειρήνης. Σύμφωνα με τον Chaunu, την ειρήνη οι άνθρωποι τη γνωρίζουν μέσα από τη συμφιλίωση των πιστών προερχόμενοι από διάφορες θρησκείες. Συγκεκριμένα ο ίδιος συγγραφέας καταδεικνύει ότι η φθορά της ευημερίας του δυτικού μοντέλου θα πρέπει να μας αναγκάσει να θέσουμε σε νέες βάσεις τη ζωή μας αλλά και να κατανοήσουμε τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ο ίδιος μέσα στο βιβλίο του υπενθυμίζει τις αρχές της ειρήνης που στηρίζουν τις τρεις μεγάλες μονοθεϊστικές θρησκείες ενώ καταρρίπτει την ιδέα της θρησκείας ως την κύρια αιτία της σύγκρουσης. Για τον ίδιον οι διάφοροι ιεροί πόλεμοι είναι στην ουσία σύμπτωμα της αποτυχίας της ανθρωπότητας να ζήσει ειρηνικά και να δει τα πράγματα υπό κοινή σκοπία¹⁷⁴.

Σύμφωνα με τον Δελικωνσταντή, η διαθρησκευτική προσέγγιση για τα δικαιώματα του ανθρώπου μπορεί να παίξει ένα καταλυτικό ρόλο στο μέλλον των δικαιωμάτων αυτών¹⁷⁵. Και αυτό διότι τα τελευταία χρόνια παρατηρήθηκε μία αναθεώρηση του

¹⁷³ Δελικωνσταντής κ. (1995). Τα δικαιώματα του ανθρώπου Δυτικό ιδεολόγημα ή οικουμενικό ήθος; Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη, σ.84.

¹⁷⁴ Στο ίδιο, Pierre Chaunu, σ.37

¹⁷⁵ Constantin Delikonstantis Le contact des droits de l'homme avec l'orthodoxie: Modele du dialogue des droits de l'homme avec des religions non cretiens. Courants orthodoxes approches affirmatives., σ.76

ρόλου της θρησκείας καθώς πρόκειται για ένα φαινόμενο με λειτουργίες αναντικατάστατες για τον άνθρωπο. Όμως είναι άξιο αναφοράς πως αν και ο χριστιανισμός είναι η θρησκεία εκείνη που γέννησε τα δικαιώματα του ανθρώπου, εντούτοις η ανάγκη για δια-θρησκευτικό διάλογο και προσέγγιση προέρχεται πιο έντονα από τον μη χριστιανικό κόσμο, κυρίως από την ανατολή όπου θεωρούν πως τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα ξένο σώμα, προϊόν της δυτικής ιδεολογίας. Γι' αυτό άλλωστε και μέσα στο οθωμανικό κράτος ο χριστιανισμός έμεινε στο περιθώριο, ως η θρησκεία εκείνη που γέννησε τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁷⁶.

Κάθε μία από τις μεγάλες αυτές θρησκείες, επιδιώκει με διάφορα μέσα να κάνει αισθητή την παρουσία του και να ακουστεί στους πιστούς αλλά και στο ευρύ κοινό. Ένα από τα πιο χρήσιμα μέσα που βοηθάει Χριστιανισμό και Ισλαμισμό να έχουν άμεση επαφή και επικοινωνία με τον κόσμο είναι το διαδίκτυο. Το διαδίκτυο είναι ένα ισχυρό εργαλείο επικοινωνίας, μέσω του οποίου η κάθε πληροφορία διαδίδεται με ιλιγγιώδη ταχύτητα σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Μέσω αυτού, λοιπόν, Χριστιανισμός και Ισλαμισμός, έρχονται σε επαφή με τον κόσμο, στον οποίον γνωστοποιούν την βασική του ιδεολογία, νοοτροπία και πορεία πλεύσης. Έτσι, αφενός οι πιστοί έρχονται πιο κοντά στη θρησκεία τους αφετέρου η μη πιστοί λαμβάνουν πληροφορίες και ενδεχομένως με βάση αυτές να ακολουθήσουν, έπειτα, κάποια θρησκεία.

Πέραν τούτου, όμως, το διαδίκτυο αποτελεί και βασικό μέσω δια-θρησκευτικής διαμεσολάβησης, καθώς δίνει τη δυνατότητα σε κάθε θρησκεία να ακουστεί, όχι μόνο στον κόσμο αλλά και η μία στην άλλη, συνεπώς να δουν τα κοινά τους σημεία αναφοράς και να προσεγγίσουν η μία την άλλη. Σύμφωνα με τον Δεληκωνσταντή ο θρησκευτικός διάλογος δεν είναι μία απλή διαδικασία και αυτό διότι περιλαμβάνει και αγγίζει μία ποικιλία θεμάτων, πτυχών και προσανατολισμών. Αυτό ο διάλογος επιδιώκεται, επίσης, σε μία εποχή πολιτισμικής και θρησκευτικής ποικιλομορφίας, αντιθέσεων, διαφορετικών νοοτροπιών, καθημερινών αναδυόμενων προβλημάτων τα οποία συχνά απειλούν ακόμα και την ανθρώπινη επιβίωση. Συνεπώς, ο συγκεκριμένος διάλογος κρίνεται ζωτικής σημασίας, καθώς το ανθρώπινο γένος βρίσκεται σε ένα σημείο καμψής. Στο επίκεντρο του διαλόγου αυτού τίθενται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν ένα βασικό σημείο κομμάτι της

---

¹⁷⁶ Στο ίδιο, Constantin Delikonstantis σ.77

ανθρώπινης ύπαρξης, τα οποία γεννήθηκαν από τις διδαχές του χριστιανισμού, μία θρησκεία η οποία πρώτη έκανε λόγο για αυτά, επομένως, ο χριστιανισμός εγκαθίδρυσε μία «χριστιανική ανθρωπολογία» καθώς όχι μόνο τα ανέδειξε αλλά και τα οδήγησε προς την συνταγματική τους κατοχύρωση¹⁷⁷.

Συνεπώς, ισλαμισμός και χριστιανισμός βρίσκονται στον αντίποδα ενός ίδιου και κοινού σημείου αναφοράς. Η ίδια λογική ισχύει και με άλλες θρησκείες, όπως ο Βουδισμός και ο Ιουδαϊσμός. Όλες, επομένως, οι θρησκείες έχουν ένα κοινό σημείο αναφοράς.

Το σημείο αυτό, αποτελεί στην πράξη το αρχικό στάδιο ενός δια-θρησκευτικού διαλόγου. Μέσα από τον δια-θρησκευτικό διάλογο η μία θρησκεία θα μπορούσε να προσεγγίσει την άλλη με σκοπό την γενικότερη επικράτηση σε παγκόσμιο επίπεδο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή όπως διαφορετικά το ορίζει ο Kung στην επικράτηση ενός «οικουμενικού ήθους»¹⁷⁸. Συγκεκριμένα, όμως, η θρησκευτική αυτή προσέγγιση σημαίνει στην πράξη πολιτισμική προσέγγιση. Διότι «η ειρήνη μεταξύ των λαών είναι η προϋπόθεση της ειρήνης μεταξύ των θρησκειών»¹⁷⁹. Μέσα στο σύγχρονο, πολιτισμικό, πολύ-θρησκευτικό κόσμο, ο δια-θρησκευτικός διάλογος παίρνει άλλη διάσταση και σαφέστατα και άλλη βαρύτητα. Και αυτό, διότι κάθε ευσυνείδητος άνθρωπος θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη του την κοινωνική πραγματικότητα η οποία έχει να κάνει με το αληθινό νόημα της ζωής αλλά και της ύπαρξης του ανθρώπου και αυτό δεν είναι τίποτε άλλο παρά η ανθρώπινη ελευθερία, αξιοπρέπεια, ανοχή. Συνειδητοποιώντας όλα αυτά η θρησκεία μπορεί να ενώσει και όχι να χωρίσει τους ανθρώπους¹⁸⁰.

Βασική, σαφέστατα προϋπόθεση είναι πως θα πρέπει να υπάρχουν αμφιπλεύρως ικανοί ηγέτες που να καθοδηγήσουν σωστά στους πιστούς στο διάλογο αυτόν. Το βασικό, όμως, ερώτημα που γεννιέται είναι, εάν οι διαφορές μεταξύ των διαφόρων θρησκειών μπορούν να διευθετηθούν ή αν υπάρχει ένα αδιαίρετο χάσμα μεταξύ τους.

---

¹⁷⁷ Δεληκωνσταντής Κ. (1995). Τα δικαιώματα του ανθρώπου Δυτικό ιδεολόγημα ή οικουμενικό ήθος; Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη. Σ 68

¹⁷⁸ Δεληκωνσταντής κ. (1995). Τα δικαιώματα του ανθρώπου Δυτικό ιδεολόγημα ή οικουμενικό ήθος; Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη. Σ 91.

¹⁷⁹ Pierre Chaunu (2007). Leçon pour la paix. Paris. Σ.79

¹⁸⁰ Δεληκωνσταντής κ. (1995). Τα δικαιώματα του ανθρώπου Δυτικό ιδεολόγημα ή οικουμενικό ήθος; Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη. Σ 91

Η απάντηση μπορεί αν δοθεί, μόνο να εστιάσει κάποιος στα κοινά σημεία που ενώνουν τις θρησκείες παρά σε εκείνα που τις χωρίζουν. Ένα τρανταχτό και περίτρανο παράδειγμα που απασχόλησε και την παρούσα μελέτη, ήταν και η κοινή αποδοχή των θρησκειών σχετικά με τον κίνδυνο που ενέχει η μέταλ μουσική, για τον κόσμο, ιδιαίτερα δε για τους νέους.

Τόσο στο δυτικό κόσμο όσο και στην Αντολή, όπου το μέταλ έχει γίνει ιδιαίτερα αγαπητό μουσικό είδος, επικρατεί η άποψη πως το είδος αυτό απογυμνώνει τους νέους από κάθε αίσθηση της ηθικής και τους οδηγεί και ηθική πτώση και σε πράξεις κοινωνικά κατακριτέες, όπως είναι για παράδειγμα τα ναρκωτικά, η βία αλλά και ο σατανισμός. Η άποψη αυτή, όμως είδαμε, δεν είναι εντελώς αβάσιμη. Ιδιαίτερα δε, αναφορικά με το σατανισμό, κατά τα πρώτα χρόνια γέννησης της μέταλ μουσικής, συγκροτήματα του είδους είχαν δηλώσει σατανιστές. Εντούτοις και με την πάροδο του χρόνου, η μέταλ μουσική απέκτησε νέο περιεχόμενο και ύφος, τραγούδια της πλέον, δεν εξυμνούσαν σκοτεινές δυνάμεις, αλλά το θάρρος και την ανδρεία, όπου το άτομο θα πρέπει να δείχνει σε δύσκολες στιγμές της ζωής. Δεδομένου, όμως, πως η μέταλ μουσική αποτελείται από πολλές υποκατηγορίες, θα πρέπει να έχουμε στο νου μας, πως κάθε είδος διαφοροποιείται από το γενικό. Έτσι, δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε πως υπάρχουν μέταλ είδη που όντως εξυμνούν τον έκπτωτο άγγελο-δηλαδή τον διάβολο και άλλο τον ίδιο τον Χριστό.

Αν και η συγκεκριμένη διαφοροποίηση, θα έπρεπε να μεταλλάξει τη γενικότερη αντίληψη που επικρατεί για τη μέταλ μουσική, όμως τόσο Χριστιανισμός όσο και Ισλαμισμός την θεωρούν ακόμα επικίνδυνη για διαφθορά των πιστών τους. Παρ' όλα ταύτα, ένας σημαντικός παράγοντας, όπως είδαμε, είναι το γεγονός πως στους εκπροσώπους της μέταλ μουσικής του αποδίδονται χαρακτηριστικά ταύτισης με σατανιστική συμπεριφορά, επειδή στην πράξη αυτή είναι η επικρατούσα κοινωνική αντίληψη. Αυτό έχει ως συνέπεια, οι ίδιοι να υιοθετούν εκ των υστέρων τα χαρακτηριστικά αυτά αλλά και να δημιουργούνται θρησκευτικά-μέταλ συγκροτήματα για την προώθηση θρησκευτικών μηνυμάτων.

Υπό τα συγκεκριμένα θεωρητικά πλαίσια, η παρούσα εργασία θέλησε να καταδείξει, εάν όντως η συγκεκριμένη θεωρία μπορεί να επαληθευτεί, εάν δηλαδή η μέταλ μουσικής αποτελεί κίνδυνο για τις θρησκείες καθώς αποπροσανατολίζει και διαφθείρει τους πιστούς της. Για τον λόγο αυτό, οδηγήθηκε στην εκπόνηση ενός σχετικού ερωτηματολογίου, το οποίο και διενεμήθη σε νέους ηλικίας 13 με 16 ετών, καθώς οι ηλικίες αυτές αφενός ακούν μέταλ μουσική, αφετέρου πρόκειται για ηλικίες που

εύκολα επηρεάζονται από το κοινωνικό περιβάλλον αλλά και από τα ερεθίσματα που δέχονται από αυτό.

Τα πορίσματα της έρευνας έδειξαν τα εξής σημαντικά στοιχεία:

Αρχικά, οι νέοι που ακούν μέταλ μουσική έχουν σε σημαντικά μικρότερο βαθμό επαφή με την εκκλησία σε σύγκριση με τα παιδιά που δεν ακούν μέταλ μουσική, συνεπώς βλέπουμε πως υπάρχει μία άρρηκτη σχέση μεταξύ εκκλησίας και μέταλ μουσικής.

Επίσης, σχετικά με την άποψη που έχουν για την μέταλ μουσική προκύπτει ότι διαφωνούν σε μικρό βαθμό με το ότι η μέταλ μουσική προκαλεί αρνητικά συναισθήματα στο άτομο, όπως φόβο και τείνουν να διαφωνήσουν με το ότι η μέταλ μουσική μπορεί επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που την ακούνε παρά το γεγονός ότι έχει τρομακτικούς στίχους.

Επιπλέον, είναι άξιο αναφοράς πως οι συμμετέχοντες στην έρευνα διαφώνησαν σε κάποιο βαθμό με το ότι η μέταλ μουσική οδηγεί σε παραβατικές συμπεριφορές και με το ότι η μέταλ μουσική δεν είναι μουσικό είδος που προωθεί την ηθική.

Σε μικρότερο βαθμό δε, συμφωνούν με το ότι όποιος ακούει μέταλ μουσική, είναι δυνατόν να αποκτήσει άγχος και με το ότι όποιος ακούει μέταλ μουσική, είναι δυνατόν να βιοπραγίσει. Επιπροσθέτως, είναι άξιο αναφοράς ότι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ουδέτερη στάση για το κατά πόσο η μέταλ μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό.

Τα παραπάνω συμπεράσματα οδηγούν στο γενικό συμπέρασμα πως υπάρχει σαφέστατα άμεση σχέση μεταξύ θρησκείας και μέταλ μουσικής. Και αυτό, διότι, όσο συχνότερα έρχονται οι νέοι σε επαφή με την θρησκεία, μέσω της εκκλησία τόσο περισσότερο συμφωνούν με το ότι όποιος ακούει μέταλ μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος ή σατανιστής. Επίσης, όσο συχνότερα έρχονται τα παιδιά σε επαφή με την εκκλησία τόσο περισσότερο συμφωνούν με το ότι η μέταλ μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση τους αλλά και τον τρόπο ζωής τους. Ενώ επίσης, από τις απαντήσεις που δόθηκαν δεν φαίνεται να συμφωνούν αλλά ούτε και να διαφωνούν με τη γενικότερη άποψη που θέλει τη μέταλ μουσική να συνδέεται υποσυνείδητα με το σατανισμό.

Έτσι, συμπεραίνουμε πως η θρησκεία ασκεί σημαντική επιρροή στη στάση των νέων απέναντι στη μέταλ μουσική καθώς όσο πιο κοντά αυτοί βρίσκονται σε αυτήν, τόσο γίνονται δύσπιστοι και καχύποπτοι απέναντι στη μέταλ μουσική. Το απαύγασμα της παρούσης έρευνας είναι, εν κατακλείδι, πως οι νέοι δεν θεωρούν πως η μέταλ μουσική

είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον σατανισμό και με παραβατικές πράξεις, γεγονός που διαψεύδει τους διάφορους θρησκευτικούς φόβους για διαφθορά της νεολαίας.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Βάμβουκας, Μ. (2007). *Εισαγωγή στην ψυχολογική έρευνα και μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρη

Δεληκωνσταντής, Κ. (1995). *Τα δικαιώματα του ανθρώπου Δυτικό ιδεολόγημα ή οικουμενικό ήθος*; Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη.

Λινάρδης, Α., Παπαγιαννόπουλος, Κ., Καλησπεράτη, Ε. (2011). *Η Διαδικτυακή έρευνα. Πλεονεκτήματα μειονεκτήματα και εργαλεία διεξαγωγής διαδικτυακών ερευνών*.

Κεπέλ, Ζ. (2000). *Ο ιερός πόλεμος*. Αθήνα: Καστανιώτη.

Λαζαρίδου Σ., Πλούσιος Μ.(2010) *Ο τελευταίος προμαχώνας της πραγματικής ανταρσίας: Μια εθνογραφική προσέγγιση σε χώρους με μουσική metal στο*

Δαλκαβουκη Β., Μανος Ι., Βεΐκου Χ.(2010) *ΑΝΥΠΟΨΙΑΣΤΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΟΙ, ΚΑΧΥΠΟΠΤΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ: Διδάσκοντας ανθρωπολογία σ' αυτούς που «δεν τη χρειάζονται»*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Παρασκευόπουλος Ι. (1993). *Μεθοδολογία Επιστημονικής έρευνας*. Αθήνα

Πυργιωτάκης, Ι. (2011). *Εισαγωγή στη παιδαγωγική επιστήμη*. Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα.

Σκούρτου, Ε., Βρατσάλης , Κ., Γκόβαρης , Χ . (2004) *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση - Αποτίμηση της υπάρχουσας Κατάστασης, Προκλήσεις και Προοπτικές Βελτίωσης, Εμπειρογνωμοσύνη*. Αθήνα: Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής(ΙΜΕΠΟ). <http://www.imepo.gr/documents/SkourτουIMEPO.pdf> (05/08/2017).

Χριστοδουλίδης, Θ.(1984). *Εισαγωγή στη Διεθνή Οργάνωση*. Αθήνα Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Creswell, J.(2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: ΙΩΝ.

Hourani A.(1994). *Ιστορία των Αραβικών Λαών*. Αθήνα: Λιβάνης.

Marrs T. (X.X). *Λατρείες και Θρησκείες της Νέας Εποχής*. Η αναβίωση της Θρησκείας του Βάαλ. Αθήνα: Λιακόπουλος.

McCutcheon, R. (2003). Κατασκευάζοντας τη θρησκεία. Το ζήτημα της αυτονομίας του θρησκευτικού φαινομένου και η πολιτική της νοσταλγίας. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνια.

Mertens, D. (2009). *Έρευνα και αξιολόγηση στην εκπαίδευση και την ψυχολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Runciman, S.(2006). Ιστορία των Σταυροφοριών,τομ.Α, Αθήνα: Γκοβόστης.

Wikipedia, Ικμπάλ Μασίχ https://el.wikipedia.org/wiki/Ικμπάλ_Μασίχ (30/06/2017).

Wikipedia, Μαλάλα Γιουσαφζάι https://el.wikipedia.org/wiki/Μαλάλα_Γιουσαφζάι (30/06/2017).

Wikipedia, Πάπας Ουρβανός Β΄, https://el.wikipedia.org/wiki/Πάπας_Ουρβανός_Β΄, (30/06/2017).

Wikipedia, Χέβι Μέταλ,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CE%AD%CE%B2%CE%B9_%CE%BC%CE%AD%CF%84%CE%B1%CE%BB (3/07/2017).

Wikipedia, Βουδισμός,

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%92%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82> (17/08/17).

Wikipedia, Buddhism and Hinduism,

https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism (25/08/2017).

Ξένη Βιβλιογραφία

Arnett, J. (1991). Adolescents and heavy metal music. *Youth and Society*. -92, http://jeffreyearnett.com/Arnett%20new%20website/Articles/ARNETT_1991_Adolescents_and_Heavy_Metal_Music.pdf (07/08/17)

Arnett, J. (1996). From the Mouths of the Metalheads: Heavy Metal Music and Adolescent Alienation. Westview Press, Boulder, CO.

Brahm E.(2005). Religion and conflict. Beyond Intractability.

<http://www.beyondintractability.org/essay/religion-and-conflict> (30/06/2017).

Beckwith, K. (2002), 'Black Metal is for White People', *M/C: A Journal of Media and Culture* 5(3), <http://journal.media-culture.org.au/0207/blackmetal.php> (19/10/2017).

- Bercovits, J., Kadayifci, A.** (2009). Religion and Mediation: The Role of Faith-Based Actors in International Conflict Resolution. *International Negotiation* 14, 175–204.
- Bossius, T.** (2003) *Med framtiden i backspegeln: Black metal och transkulturen: Ungdomar, music och religion i en senmodern varld.* Gothenburg: Diadalos, 2003.
- Boyce, C., Neale, P.** (2006). *Conduction in depth interviews: A guide for designing and conducting in depth interviews.* Pathfinder international tool series.
- Chaunu, P.** (2007). *Lecon pour la paix.* Paris.
- Christe, I.** (2004). *Sound of the Beast: THE COMPLETE HEADBANGING HISTORY OF HEAVY METAL.* Harper Paperbacks.
- Delikonstantis, C.** (1997) Le contact des droits de l’homme avec l’orthodoxie: Modele du dialogue des droits de l’homme avec des religions non cretiens. Courants orthodoxies approches affirmatives.
- Dunn, S. και McFadyen, S.** (2008), *Global Metal.* Ντοκιμαντερ http://www.globalmetalfilm.com/03/GM_03.html (20/10/2017).
- Hackett, R.** (2005). Religion et internet. Diogene. Press Universitaire de France.
- Hizkias, A.** (1990). Religion in the Sudan: Exacerbating conflict or facilitating reconciliation *Bulletin of Peace Proposals*, Vol. 21 No. 3.
- Hjelms, T.** (2015). Controversial metal and controversial religion. Theorising the connections. *MODERN HEAVY METAL: MARKETS, PRACTICES AND CULTURES* International Academic Conference 2015.
- Hubbard A.** (2015). Mediation and Religion: General Attitudes of Three Major Religions in the United States. <http://files.lsba.org/documents/publications/BarJournal/Feature3-Hubbard-LBJ-OctNov2015.pdf> (01/07/2017).
- Hurst, J. L.** (2015). HOLY CONFLICT:THE INTERSECTION OF RELIGION AND MEDIATION. *The journal of living together*, σ.33.
- Hunter, J.D.** (1991). *Culture wars: the struggle to define America.* New York: Basic Books.
- Johnson, D.** (1999). *Hume, Holism, and Miracles,* Ithaca: Cornell University Press.
- Goodrick-Clarke, N.** (1985), *The Occult Roots of Nazism: The Ariosophists of Austria and Germany 1890–1935,* Wellingborough: The Aquarian Press.
- Kahn-Harris, K.** (2005), ‘The Meaning of Strife’, *Terrorizer*, February 2005: 128
- Kahn-Harris, K.** (2007). *EXTREME METAL: MUSIC AND CULTURE ON THE*

EDGE. Berg.

Kahn-Harris, K. (2009). Heavy Shetel. The guardian.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2009/apr/06/religion-judaism-heavy-metal> (27/08/2017).

Kung, H. (1991). *Projet d'ethique planetaire*. Seuil.

LaVey, A. S. (1969). *The Satanic Bible*, New York: Avon Books.

Le Vine, M. (2009). *Headbanging against repressive regimes*. Freemuse.

Matthews-Giba, F. (1999). Religious Dimensions of Mediation, 27 *Fordham Urb. L.J.* 1695-1700.

Moynihan, M. and Søderlind, D. (1998). *Lords of Chaos: The Bloody Rise of the Satanic Metal Underground*, Venice, CA: Feral House.

Mørk, G. (In Press). 'Why Didn't the Churches Begin to Burn a Thousand Years Later', in T. Bossius, A. Häger and K. Kahn-Harris (eds), *Religion and Popular Music in Europe*.

Mørk, G. (2009) 'With my Art I am the Fist in the Face of God': On Old-School Black Metal." *Contemporary Religious Satanism: A Critical Anthology*. Ed. Jesper A. Petersen. Aldershot: Ashgate, 2009. 171–198.

Reychler, L. (2017). *RELIGION AND CONFLICT. Introduction: Towards a Religion of World Politics?* The international journal of peace studies.

Turner Johnson, J. (1997). *The Holy War Idea in Western and Islamic Traditions*. Pennsylvania State University Press.

Weigel, G. (1991). *Religion and Peace: An argument complexified*. The Washington Quarterly

Weinstein, D. (1991). *Heavy Metal: The Music and its Culture*. Da Capo Express.

Widdicombe, S. and Wooffitt, R. (1995). *The Language of Youth Subcultures: Social Identity in Action*, London: Harvester Wheatsheaf.

Williamson, R. (1990). Why religion still is a factor in armed conflict? *Bulletin of Peace Proposals*, Vol.21, No. 3.

Woodlock, R., Loewenstein, A., Caro, J., Smart, S. (2013). Doesn't religion cause most of the conflict in the world? The Guardian.

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/jul/02/religion-wars-conflict> (30/06/2017)

Wikipedia, Heavy metal genres, https://en.wikipedia.org/wiki/Heavy_metal_genres,
(02/07/2017).

Wikipedia, Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Internet#Social_networking_and_entertainment
(1/07/2017)

Wikipedia, Milkhemet Mitzvah , https://en.wikipedia.org/wiki/Milkhemet_Mitzvah ,
(30/06/2017).

Wikipedia, Religion and the Internet, https://en.wikipedia.org/wiki/Religion_and_the_Internet (01/07/2017).

Wikipedia, Judaism, https://en.wikipedia.org/wiki/Buddhism_and_Hinduism
(25/08/2017).

Wikipedia, The trooper, https://el.wikipedia.org/wiki/The_Trooper (8/08/2017).

Παραρτήματα

Παράρτημα Α

1ο Μέρος ερωτηματολογίου (προσωπικά στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα)

Δημογραφικά Στοιχεία

Φύλο

- Αγόρι
- Κοριτσι

Ηλικία

- 13
- 14
- 15
- 16

Οικογενειακή Κατάσταση

- Δεν έχω άλλα αδέρφια
- Εχω άλλα αδέρφια

Οικογένεια με 2 γονείς η μονογονεϊκή

- Η οικογένεια μου είναι μονογονεϊκη
- Στην οικογένεια μου υπάρχουν και οι 2 γονείς

Οικονομική κατάσταση γονεών

- 0-10.000
- 10.001-20.000
- 20.000-30.000
- 30.001 και πάνω

2^ο Μέρος Ερωτηματολόγιο (ερωτήσεις ειδικά πάνω στην παρούσα έρευνα)

2η Ενότητα Ερωτηματολογίου: Σχέσεις με την μεταλ μουσική

1. Τι είδους μουσική ακούς; (Σημειώστε όσα είδη μουσικής ακούτε)

- Pop
- Rock
- Heavy Metal
- Κλασσική
- Ελληνική Λαϊκή Μουσική
- Ηλεκτρονική Μουσική
- Εντεχνή
- Άλλο

2. Έχεις επαφή εσύ ή η οικογένειά σου με τον χώρο της Εκκλησίας;

	1	2	3	4	5	
Καθόλου	☐	☐	☐	☐	☐	Πάρα πολύ

3. Ακούς μέταλ μουσική;

- Ναι
- Όχι

4. Τί γνώμη έχεις για τη metal μουσική; (1=διαφωνώ απόλυτα, 5=συμφωνώ απόλυτα)

	1	2	3	4	5
Η metal μουσική προκαλεί φόβο στον κόσμο	☐	☐	☐	☐	☐
Η metal μουσική επηρεάζει τη συμπεριφορά των ατόμων που την ακούνε.	☐	☐	☐	☐	☐
Η metal μουσική οδηγεί στην παραβατικότητα	☐	☐	☐	☐	☐
Η metal μουσική δεν είναι ηθική	☐	☐	☐	☐	☐
Η metal μουσική έχει σίχους τρομακτικούς	☐	☐	☐	☐	☐

5. Πόσο συχνά ακούτε metal μουσική; (Απαντήστε αν έχετε απαντήσει θετικά στην ερώτηση 3)

	1	2	3	4	5	
Σπάνια	☐	☐	☐	☐	☐	Καθημερινα

6. Πιστεύεις πως το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο έχεις μεγαλώσει έχει καθορίσει τις μουσικές σου προτιμήσεις;

- Ναι
- Όχι

7. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να καταστεί βίαιος;

	1	2	3	4	5	
διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	συμφωνώ απόλυτα

8. Όποιος ακούει metal μουσική, είναι δυνατόν να αποκτήσει άγχος;

	1	2	3	4	5	
διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	συμφωνώ απόλυτα

9. Θεωρείς πως η metal μουσική είναι δυνατόν να καθορίσει τη στάση του νέου / νέας έναντι της θρησκείας;

	1	2	3	4	5	
διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	συμφωνώ απόλυτα

10. Πιστεύεις σε όσα λέγονταν από παλιά, πως η metal μουσική υποσυνείδητα συνδέεται με το σατανισμό (1=διαφωνώ απόλυτα, 5=συμφωνώ απόλυτα);

	1	2	3	4	5	
διαφωνώ απόλυτα	☐	☐	☐	☐	☐	συμφωνώ απόλυτα

11. Πώς νιώθεις εσύ προσωπικά όταν ακούς metal μουσική
(Σημείωσε έως και 2 από τις παρακάτω απαντήσεις);

Ικανοποίηση

Ευχαρίστηση

Άγχος

Εκνευρισμό

Αηδία